

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

EKİM 2013 • GÜNCEL EDEBİYAT
www.sabitfikir.com.tr
35.000 ADDET BASILMIŞTIR
FİYAT: 2,00 TL

AYŞE ÇAVDAR

ADAB-I MUAŞERETİN SİNİFSAİ MANZARASI

ISSN 2146-2127

9 772146 212005 >

sabitfikir

Yayın Türü: Aylık Yayın Sıralı Yayın
Sayı: 32 - Ekim 2019
ISSN: 2546-2227
Baskı Adedi: 20.000

İntiyaz sahibi: Elektronik İletişim Hizmetleri Reklamcılık ve Tic. A.Ş. adına

Ahmet Gürsu Bakanoğlu

Genel Koordinatör ve Sorumlu Yazı İşleri Müdürü

Bora Ekmekçi

Genel Yayın Yönetmeni

Elif Bereketli

Edtör

Ceyhan Usanmaz

Bu sayıya katkıda bulunanlar

Doğan Doğan, Ceren Kavak

Düzeltili

İrem Ertuğrul

Kapak Tasarımı

Eren Erkalcan, Şerif Ali Ünal

Sayfa Tasarımı

Myra (Deniz Kurşunlu)

Sayfa Uygulama

Melis Kalpakçıoğlu

Kapak İllustrasyonu

Aykut Aydoğdu

Reklam

Nalan Demircioğlu Yavuz

+90 216 554 16 00

ndemircioglu@ndc.com.tr

Bazım Yeri

İnkılap Kitabevi Yayın Sanayi ve Ticaret A.Ş. Baskı Tesisleri

Çobançayırı Mahallesi Sanayi C. Altay Sokak No: 8 PK: 34496 Yenibosna

Bakçelievler / İstanbul

Mutlaka Sertifika No: 10604

SabitFikir, İdefix'in yayınıdır.

Yönetim Yeri:

Elektronik İletişim Hizmetleri Reklamcılık ve Tic. A.Ş.
19 Mayıs Cad. Nova Baza Plaza No: 4 Kat: 19 - 34390 ŞİŞİ / İSTANBUL
Tel: +90 212 233 80 33 - Faks: +90 212 233 80 35

SABİTFİKİR'E NASIL ULAŞIRSINIZ?

Baskılı isterseniz:

Tüm DGR'lerden 3 TL karşılığında
Tüm İdefix siparişlerinizden ücretsiz olarak

Dijital isterseniz:

Tarihiyel Dergi'ye ücretsiz olarak
İdefix'ten 1,5 TL'ye satın alarak

Bizi takip edin!

www.facebook.com/sabittikir.com

[www.twitter.com/SabitFikir](https://twitter.com/SabitFikir)

Ne düşündüğünüzü bilmek istiyorsanız,
[editorsabittikir.com'a](mailto:editorsabittikir.com) yazın!

© Her hakkı saklıdır.

Bu dergide yer alan yazı, makale, fotoğraflar ve

ilustrasyonlar elektronik ortamda da dahil olmak üzere çoğaltılabilir.

Elektronik İletişim Hizmetleri Reklamcılık ve Tic. A.Ş. ye aittir. Yazı ile elektronik ortamda kullanılır.

ADAB-I MUAŞERET SAVAŞLARI

Adab-ı muaşeret, ilk anda akla gelebileceği gibi, bir yemek masasında çatal ve bıçakları doğru bir sırayla dizmek yetisi değil. Bu kavramın içinde bugünkü kutuplu toplumumuzun bir fotoğrafını da bulabilirsiniz, cinsiyet eşitsizliğinin ince uçlarını ya da dünya haritasının kültürel kodlarını da. Öyle ya, bedenimizi nasıl taşıdığımız bizim kumaşımızı, kimliğimizi, siyasi görüşümüzü, kültürel konumumuzu, Batıların deyimiyle "etiquette"imizi belirlemiyor mu?

Adab-ı muaşeret gözlemi yapmak herhalde en çok Türkiye gibi bol kültürlü bir ülkede zor. Herkesin bir başka ülkede çok daha rahat edeceği bir insan grubunu aynı ülkeye sıkıştırdığınızı düşünün. Komşun ile edep kodların arasında büyük farklar olduğunu. Sokaklar kimin? Bu ülke yönünü nereye dönüyor; ülkenin geçmişi nereden geliyor? Her gün başka bir kavga ve gürültüye sahne oluyor yaşamsal arenamız. Ne yazık ki bu suçun bir öznesi yok.

Köylü ile şehirli, şehre sonradan göçen ile kent yerlisi, Doğu ile Batı... Her şey o kadar çok birbirine geçmiş durumda ki! Türkiye'de yıllardır verilen ve son dönemde ayyuka çıkan kültür, gelenek ve aslında daha doğru bir söylemle adab-ı muaşeret savaşlarını, herhalde en iyi Türkiye'nin bu bol geçişli, "köprü ülke" konumu açıklayabilir. Ve elbette aynı zamanda, her bir bireyin ihtiyaçlarına göre yorumladığı, adab-ı muaşeret savaşlarıyla dolu tarihimiz.

Mükemmel ve Resimli Adab-ı Muaşeret Rehberi gibi dayatmacı yayınların olduğu Cumhuriyet'in ilk yılları, 60'lı yıllarda yaşanan kente göçün getirdiği adab-ı muaşeret çatışmaları; ardından gelen, kimsenin kendinden emin olamadığı karmakarışık dönem, köylünün denklemden çekilmesi - kentin adabı konusundaki anlaşmazlıklar ve bugün. Bugün, ne yazık ki, bugünün *Mükemmel ve Resimli Adab-ı Muaşeret Rehberi*'ni kimin yazacağı konusunda çatışıyoruz sadece. Resmi bir adabın olmaması gündemimizde bile değil, muaşeretin resmi adabının hangi tepeden ineceğine bakınıp duruyoruz. Kapağımıza taşıdığımız Ayşe Çavdar imzalı "Adab-ı Muaşeretin Sınıfsal Manzarası" başlıklı yazıdan alıntılıyorum o halde: "Kimbilir belki de ancak aynı anda hem bu kadar sıkışıp hem de bu kadar dağıldıktan sonra özgün bir adab-ı muaşeret üretebilecektir memleket. Ondan sonra görün siz edebiyatı, o da tadından yenmez artık..."

Umut dolu ve gerçekçi bir yorum bu. Çünkü resmi adab-ı muaşereti reddedeni müfredat kitapları yazmaz. Oysa, edebiyat pek az şeyi ıskalar.

Elif Bereketli

elifbereketli@gmail.com

TİYATRO 14

Sahnede edebi mevsim

Ferhat Uludere

ELEŞTİRİ 40

Alfred Döblin'in başyapıtı:
"Kozmopolit kentin
titreyen kalbi"

A. Ömer Türkeş

GÖLGEDE KALANLAR 42

Talihsiz profesör
Challenger'in maceraları

Ceyhan Usanmaz

ELEŞTİRİ 50

Kötü bir şey yok /
sadece kötü bir şey oldu

küçük Iskender

ELEŞTİRİ 56

Yaşar Kemal'in son romanı:
Korku kuşun kanadında

Yankı Enki

FİKRİSABİT 60

Hayatım popüler roman!

HABERLER 04

DÜŞÜNCE ÖZGÜRLÜĞÜ BÜLTENİ 08

KARNE 10

KESFET 12

Umay Umay öneriyor: Ahras

ÇEVİRİ 16

Çeviri, ideoloji ve etik ilişkisi *Gökçen Ezber*

SANAT 18

Edebiyat gözlüğü, sanat gözlüğü,
Konstantinopolis! *Fırat Demir*

DOSYA 20

Adab-ı muaşeretin sınıfsal manzarası *Ayşe Çavdar*

EDEBİYATDIŞI 28

Gülsün Karamustafa ile söyleşi *Hasan Cömert*
"Modernist baskı bitti, dayatma kültürü devam ediyor"

KARARSIZ OKUR 30

Edebiyatta muaşeret dersleri *Aysu Önen*

DÜNYADAN 32

Edebiyatı katliama dönüştürenler *Mert Tanaydın*

ŞAHANE BİR KİTAP 34

Cadı niye çarpar?! *Oylum Yılmaz*

KELEBEK ETKİSİ 36

Edebiyatın unutulmaz evleri *Elif Tanrıyar*

ELEŞTİRİ 38

Anahtar paspasın altında *Melisa Kesmez*

ANMA 46

Tutun şu Elmore'u... *Sevin Okyay*

ELEŞTİRİ 48

Kaosta gerçeğin şefkatini anyoruz *Aysu Önen*

ELEŞTİRİ 52

Ne çok yakında ne çok uzakta bir gerçek *Burcu Arman*

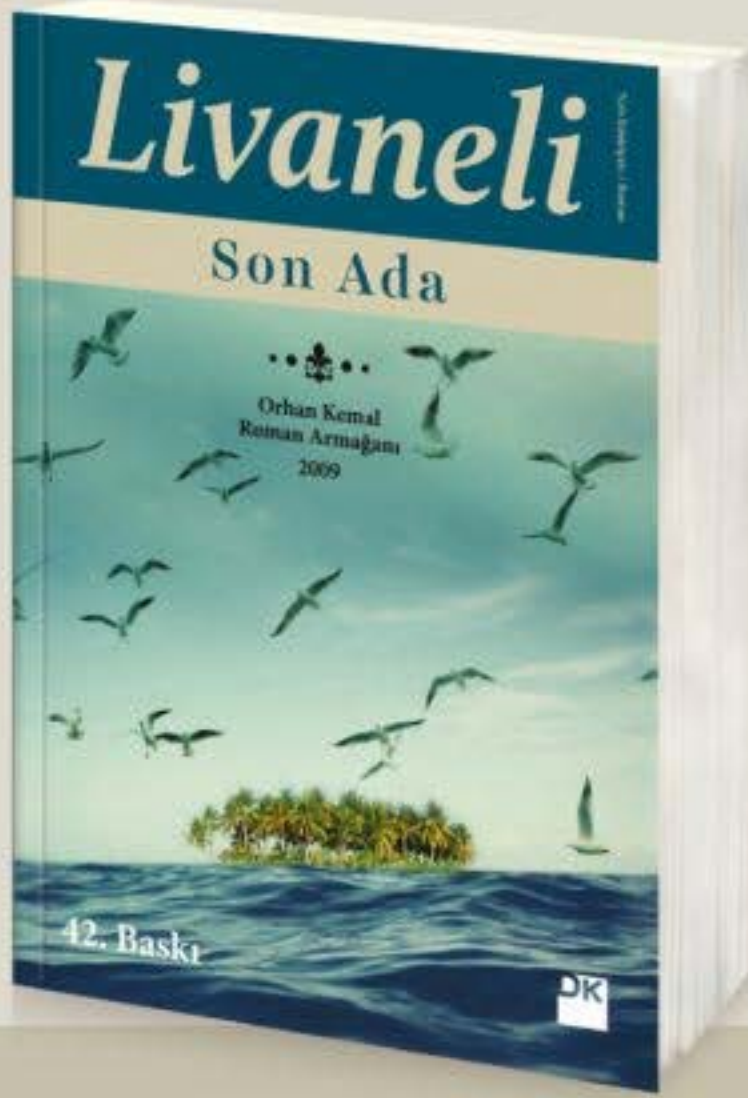
ELEŞTİRİ 54

Adeta bir Gezi manifestosu *Hayati Roman*

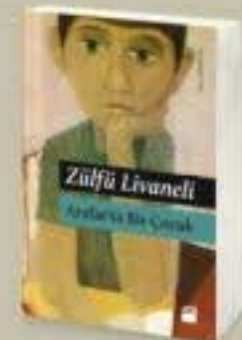
ELEŞTİRİ 58

Defunto: Modern Brezilya edebiyatında ölüm *Selçuk Uygur*

Hayat edebiyatı taklit eder

Son Ada
Gezi Direnişi'nden
tam 5 yıl önce
yazıldı. Ağaçlar
aynı olmasa da
kaderleri aynı...

Tanpınar'ın izinde "Şehir ve Oyun"

Memleketin kuşkusuz ki en önemli edebi etkinliklerinden biri olan İstanbul Tanpınar Edebiyat Festivali (İTEF) bu yıl 30 Ekim-10 Kasım tarihleri arasında. Kalem Kültür Derneği tarafından düzenlenen festival bu yıl 15 ülkeden 50'yi aşkın yazarı ağırlıyor, çoğunluğu İstanbul'da olmak üzere, Erzurum, Konya, Bursa ve Ankara'da düzenlediği etkinliklerle edebiyatseverleri bir araya getiriyor.

İTEF, beşinci yılında temasını "Şehir ve Oyun" olarak belirledi. Bu kapsamda İTEF etkinliklerinde bu yıl, can sıkıntısı, oyun, edebiyat üçgeninde yazar ile okurun ilişkisinden edebiyatın diğer mecralara taşıdığı örneklerle, edebi kurgunun oyunla ayrılmaz birlikteliğinden insanca, pek insanca olan hikaye anlatıcılığının ilkel kökenlerine çeşitli konular katılımcı yazarlar tarafından ele alınacak.

Festivalde yazarların okuma ve söyleşi etkinliklerine, fantastik edebiyat panellerine ve masa oyunlarına, festival mekanlarını birer Amsterdam kahvesine dönüştüren Café Amsterdam gecelerine, Cezayir Restoran konferans salonu, kargArt ve Ahmet Hamdi Tanpınar Edebiyat Müze Kütüphanesi'nde ücretsiz olarak katılmak mümkün olacak.

Festivalin "Şehir ve Oyun" teması çerçevesinde öne çıkan etkinliklerden biri, dünyayı kasıp kavuran bilgisayar oyunu *Assassin's Creed*'in yaratıcısı Patrice Désilets ile Ahmet Ümit'in buluşması. Bu buluşmada her iki yazar kent ile ilişkilerini anlatırken izleyicileri İstanbul'u roman ve video oyunlarında (yeniden) keşfetmeye davet edecekler gibi görünüyor. Ayrıca yine bu tema kapsamında, bir masa oyunu turnuvasının düzenleneceği de açıklandı; masanın merkezinde ise, ABD'li siyaset profesörü Bertell Ollman'ın, "Marksist Monopoly" diye anılan, *Sınıf Mücadelesi* isimli oyunu yer alacak.

Alberto Manguel'den beş şehir denemesi

İTEF kapsamında İstanbul'u ziyaret edecek yazarlar arasında, Türkçede özellikle *Okumanın Tarihi*, *Geceleyin Kütüphane* gibi deneme kitaplarıyla tanınan Alberto Manguel de bulunuyor. Manguel, "Tanpınar'ın İzinde Beş Şehir" başlıklı etkinlikte, Ahmet Hamdi Tanpınar'ın *Beş Şehir* eserinde yer alan Erzurum, Konya, Ankara, İstanbul ve Bursa'ya ikişer günlük ziyaretlerde bulunacak. Manguel, ardından, Tanpınar'ın "Beş Şehir'i kaleme almasından yetmiş yıl sonra, onun adım adım izinden giderek yeni bir "Beş Şehir denemesi" yazacak. Yazarın bu izlenimleri, proje kapsamında kitaplaştırılıp yayımlanacak.

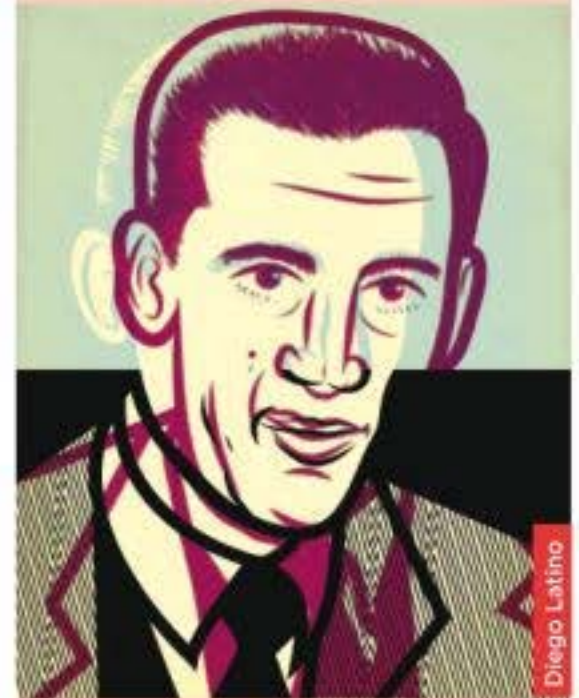
(Etkinliklerle ilgili ayrıntılı bilgi için: www.itef.com.tr)

Salinger muamması

Cavdar Tarlasında Çocuklar, *Franny ve Zooey*, *Dokuz Öykü* kitaplarının yazarı J. D. Salinger'in biyografisini hazırlayan yazarların (David Salerno ve Shane Shields), ünlü yazarın ölümlünden önce üzerinde çalıştığı bazı metinlerin ortaya çıktığını iddia etmesi büyük heyecan yarattı. Bu kitapların, 2015 ile 2020 yılları arasında yayımlanacağı düşünülüyor.

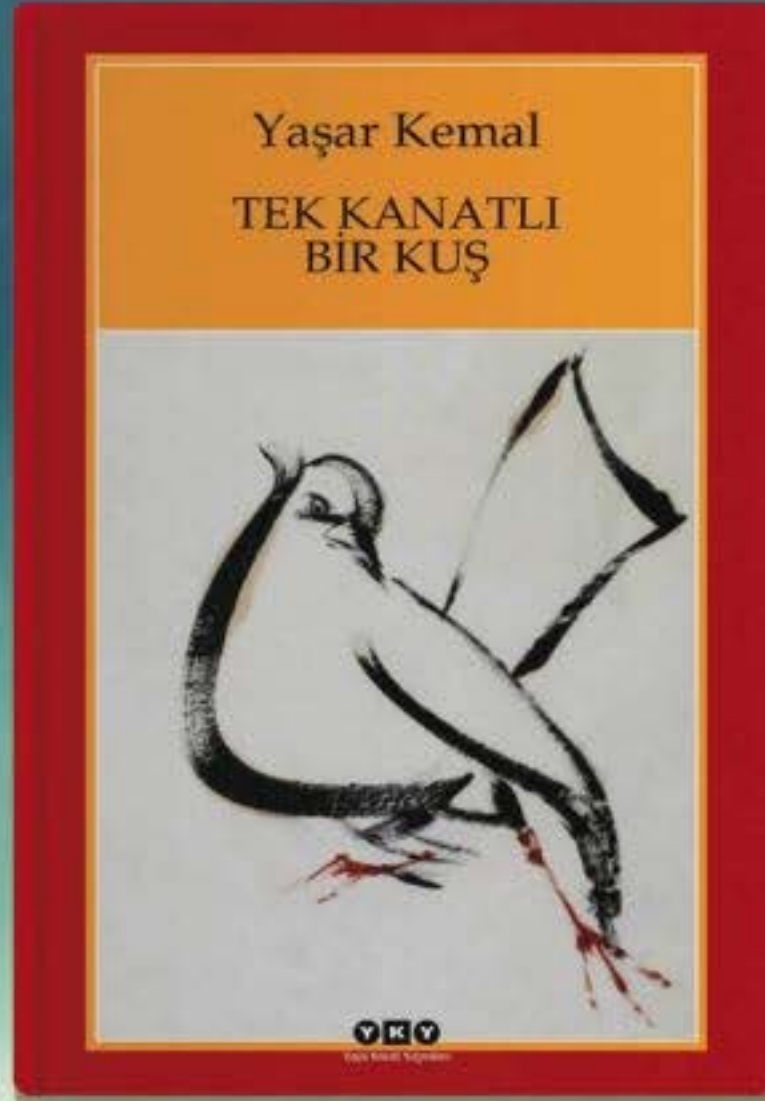
Salerno ve Shields, Salinger'in daha önce hiçbir yerde yayımlanmadığı çalışmaları arasında; yazarın *Cavdar Tarlasında Çocuklar* romanının uyumsuz başkahramanı Holden Caulfield ve ailesi üzerine yoğunlaştığı bir metin, buna ek olarak da hiç yayımlanmamış öyküsü "Peter Pan'lerin Sonuncusu ve En İyisi"nin elden geçirilmiş bir versiyonunun bulunduğu söylüyor. *The Family Glass* (Glass Ailesi) isimindeki yayın ise, *Franny ve Zooey*'deki Glass ailesine dair başka öykülerden oluşuyor.

J.D. Salinger'in tüm kitaplarını basan yayınevi Little, Brown and Company'nin sözcüsü Terry Adams konu ile ilgili görüş bildirmeyi reddederken, Salinger'in oğlu ve mirasçısı Matt Salinger'a ise henüz kimse ulaşabilmiş değil.

Diego Latino

YAŞAR KEMAL'DEN
YEPYENİ BİR ROMAN

Yaşar Kemal korkunun romanını yazdı.

Halkının neden terk ettiği bilinmeyen, gizemli, karanlık bir kasaba...
Atandığı halde o kasabaya gidemeyen bir posta müdürü...
Yalnızlığı meslek haline getirmiş bir istasyon şefi ve "Alamancı" bir genç kadın...
Bütün fantastikliğine karşın son derece gerçekçi gelen bir dünya...

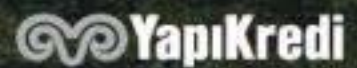
Edebiyatımızın çınarı, büyük usta Yaşar Kemal'in "Tek Kanatlı Bir Kuş" adlı yeni eseri,
toplumda adeta bulaşıcı hastalık gibi yayılan korkunun destansı bir romanı...

Yapı Kredi Yayınları

www.ykykultur.com.tr

[ykykultur.com.tr](https://www.facebook.com/ykykultur.com.tr) [ykykultur](https://www.instagram.com/ykykultur)

Kültür Sanat Yayıncılık

"Mavi Düşler" yarım kalmayacak!

Elmore Leonard'ın 20 Ağustos'ta aramızdan ayrılmasıyla yarım kalan romanının, Elmore Leonard'ın kendisi gibi yazar olan oğlu Peter Leonard tarafından tamamlanacağı açıklandı.

BBC Radyosu'na açıklama yapan Peter Leonard, babasının son günlerinde üzerinde çalıştığı kırk altıncı romanı *Blue Dreams*'i (Mavi Düşler) kendisinin devam ettireceğini söyledi. Leonard, bu kararı diğer aile üyeleriyle ve ölü yazarın uzun süredir araştırmacılığını yapan Greg Sutter'la yaptığı görüşme sonrasında aldıklarını açıkladı ve *Blue Dreams*'de olayların yine Stetson koyboy sapkalı polis memuru Raylan Givens'in çevresinde döndüğünü sözlerine ekledi.

Yazdığı suç ve gerilim romanları ile üne kavuşan Elmore Leonard'ın birçok kitabı beyazperdeye de uyarlanmıştı. Türkçede ise, en azından şimdilik, yalnızca *Kaçış*, *Ölüm Vuruşu*, *Ölümün Takip*, *Sıfır Otel* gibi az sayıda romanı yayımlandı.

MEB Can Yücel'e yeni şiir yazdırdı!

Milli Eğitim Bakanlığı'nın 2013-2014 eğitim öğretim yılı için ortaöğretim 10. sınıflara dağıttığı *Dil ve Anlatım* kitabında "Her Şey Sende Gizli" adlı bir şiir Can Yücel imzasıyla yayımlandı. Oysa, *Dil ve Anlatım* kitabının 39. sayfasında yer alan şiir aslında Can Yücel'e ait değil "Her Şey Sende Gizli", Can Yücel imzasıyla internette çok sık paylaşılan bir şiir olmasına rağmen Yücel'in şimdiye kadar yayımlanan kitaplarında bu şiir hiç yer almadı. Can Yücel'in kızı Su Yücel'in verdiği bilgiye göre de Can Yücel böyle bir şiiri hiç yazmadı. İnternette bu tip hataların sık sık olduğu biliniyor, ancak MEB'in kitabında böyle bir hata yapılması şaşırtıcı!

Kitap-lık 20 yaşında

Varlık dergisinin Temmuz 2013 tarihli sayısı ile birlikte 80 yılı geride bıraktığı haberinin üzerinden çok geçmemiştir ki, bir başka önemli edebiyat dergimizin daha yıldönümü haberi geldi: *Kitap-lık* dergisi Eylül-Ekim 2013 tarihli yeni sayısıyla birlikte 20 yılı geride bıraktı. *Kitap-lık*, Yapı Kredi Yayınları'nın kitap tanıtım dergisi olarak Eylül 1993'te çıkmış ve bir süre ücretsiz dağıtılmıştı. Dergi, 1998'den sonra mevsimlik (üç aylık), 2000'den sonra da iki aylık bir edebiyat dergisi olarak yayımlandı; 2003'te içeriği ve tasarımı yenilenerek "aylık edebiyat dergisi" oldu. Eylül 2012'den bugüne de "iki aylık edebiyat dergisi" olarak yayın hayatını sürdürüyor.

Rowling'den sinemasever hayranlarına müjde

Her ne kadar *Harry Potter* okurları, J.K. Rowling'in sekizinci kitapla seriyi devam ettirmesini bekliyorlarsa da, bu hayal maalesef gerçeğe dönüşecekmiş gibi durmuyor. Ancak Rowling, *Harry Potter* severlere güzel bir haber verdi. Geçtiğimiz hafta, *Harry Potter*'in sekiz filminin de çekimini üstlenen Warner Bros. stüdyosu ve Rowling'in yaptığı açıklamayla, *Fantastik Canavarlar Neredir, Nerede Bulunurlar* isimli Hogwarts ders kitabının filme çekileceği duyuruldu. Rowling, Warner Bros.'un teklifi üzerine geliştirilen projenin, kitabın ne kadana kapsayacağı ya da filmin ne zaman gösterime gireceği konusunda ise bilgi vermedi. Filmin, *Harry Potter* serisinde de adı geçen ders kitabının kurgusal yazarı Newt Scamander hakkında olacağı biliniyor. Bu da, *Harry Potter*'dan yetmiş yıl öncesinin New York'ta başlayacak bir hikayenin anlatılacağını müjdeliyor.

Beyoğlu kitapçılarına neler oluyor?

Beyoğlu'nun ilk akla gelen kitabevlerinden biri olan Robinson Crusoe 389, geçen aylarda "Beyoğlu'ndaki acımasız inşaat ortamı" nedeniyle bir maddi darboğaza girdiklerini ve bir nakit sıkıntısının başgösterdiğini açıklamıştı. Başlatılan "RobKart" kampanyasıyla eşzamanlı düzenlenen imza günleriyle birlikte, kitabevinin olumlu bir sürece girdiği açıklandı. Tam da bu sevindirici haberin duyulduğu günlerde ise Beyoğlu'nun en eski kitapçısının, yüz yıllık Librairie de Péra'nın kapandığı öğrenildi. 1900'lerin başında kurulan Librairie de Péra, Tünel'de, Galipdede Caddesi üzerinde yer alıyordu.

Bina el değiştirdi, dört kitapçı tehlikede

Bu haberin şaşkınlığını atlatabilmemişken, yine Beyoğlu'nda, Büyükparmakkapı ve Hasnun Galip sokaklarının köşesindeki binanın da el değiştirmesiyle birlikte, o binada yer alan dört kitapçı dükkanının geleceği belirsizleşti. Beyoğlu'nun en eski kitapçılarından Pandora'nın yabancı yayınlar satan dükkanı da bu binada bulunuyor; onun hemen altında ise sahaf Kelepir Kitap var. Binanın Hasnun Galip Sokak'taki

kiracıları ise Bengi Kitabevi ile Ana Kitabevi. Beyoğlu'nun yeni sakinlerinden olan bu iki kitapçı Simurg Kitabevi'nin eski yerini paylaşıyor. Tüm bunlar yetmiyormuş gibi, Galatasaray Yeniçarşı Caddesi'ndeki Arkeopera'nın da, bulunduğu binanın otele dönüştürülmek istenmesi nedeniyle tahliye tehlikesiyle karşı karşıya olduğu haberlerini aldık kısa zaman önce.

Bir ay içinde yedi kitapçıyla ilgili benzeri haberlerin alınmasının ardından, kültürel atmosferi ve elbette ki kitapçılarıyla ünlü Beyoğlu'nun yakın gelecekte alacağı hal, herhalde tüm kitapseverler için bir merak konusu.

GUEST OF HONOUR AT THE
FRANKFURT BOOK FAIR 2013

Frankfurt Kitap Fuarı'nda "çoksesliliğin ülkesi"

Dünya kitap endüstrisinin en önemli buluşmalarından Frankfurt Kitap Fuarı bu yıl 9-13 Ekim tarihleri arasında. Edebiyat, sanat, bilim, kültürel etkileşimler, iş, dil, din konularındaki içeriğiyle, dünyanın en geniş

kapsamlı kitap fuarı kabul edilen Frankfurt Kitap Fuarı'nın bu yılki odak ülkesi, "çoksesliliğin ülkesi" sıfatıyla Brezilya. Önceki yıllarda olduğu gibi diğer etkinliklerin yanında fuar kapsamında Brezilya'ya özgü okumalar, sergiler, açık oturumlar, tiyatro yapımları, TV ve radyo programları düzenlenmesi bekleniyor. Fuardaki özel sergi alanı da odak ülkeye ayrılmış ve ülkenin büyük yayınevleri fuarda tanıtılacak. Brezilya'da, özellikle haziran ayında başlayan olayların ardından Frankfurt'ta neler yaşanacağı merak konusu.

Kant'ı eleştirenin vay haline!

Rusya'nın güneyindeki Rostov-on-Don şehrinde, ünlü Alman filozof Immanuel Kant üzerine çıkan tartışma, alışılmışın dışında bir şekilde sonlandı. Reuters'ın haberine göre, 18. yüzyıl düşünürü Kant'ın kuramları üzerine çıkan tartışmada, bir adam silahla yaralandı. Habere göre, Rostov-on-Don şehrinde yer alan bir markette, Alman düşünürün *Arı Usun Eleştirisi* adlı yapıtı üzerine tartışan iki kişi arasında kavga çıktı. Kavga sırasında zanlı, plastik mermi atan bir tabanca çekerek muhabatına birkaç el atış etti. Zanlının derhal gözaltına alındığı, hastaneye kaldırılan mağdurun ise hayati tehlikesinin olmadığı belirtildi.

- Ünlü Fransız şair ve yazar Guillaume Apollinaire'in yazdığı *Genç Bir Don Juan'ın Maceraları* isimli kitabın Türkiye yargısı ile macerası devam ediyor. Kitap hakkında verilen beraat kararının Yargıtay tarafından bozulmasının ardından tekrar yerel mahkemeye dönen davanın duruşması geçen ay görüldü.

Sel Yayıncılık genel yayın yönetmeni İrfan Sancı duruşmada, "Yazarların yazdıkları metinler bir bütün olarak değerlendirilir, hem de kendisinin kültür dünyasına kattıklarına bakılır. Dolayısıyla dünya kültür mirası listesinde adı geçen bir yazarın kitabına herhangi bir porno metin muamelesi yapmak sadece bize özgü bir gülünçlük olur. Yargıtay'ın yargılanmamızı istediği maddede çocuk istismarından bahsediliyor,

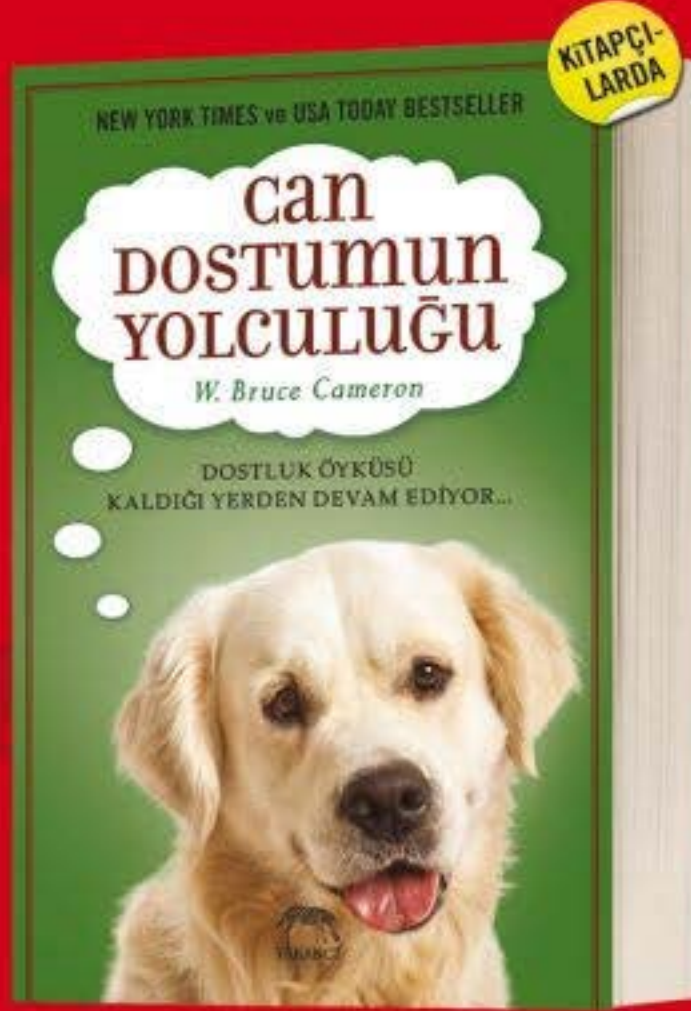
bunun için ortada bir çocuk olması gerekir. Kurgu bir metnin kahramanları ya da yazarları yargılanamaz, yazarlar kitaplarda adam da öldürür, şehirleri de havaya uçurur, kimse bundan sorumlu tutulmaz. Siz burada beni değil Apollinaire'i yargılıyorsunuz," dedi.

Ayrıca mahkemeye yine Apollinaire tarafından yazılan *On Bir Bin Kırbac* isimli kitabın yargılandığı ve toplatıldığı, AİHM'e taşınan davada Türkiye'nin mahkum olduğu hatırlatıldı. Aynı yazarın bu kez başka bir kitabının yargılanması ve ceza verilmesinin, Türkiye'nin yine AİHM tarafından cezalandırılacak olması anlamına geldiği belirtildi. Yeni bir bilirkişi raporunun istenmediği duruşma, karar için 7 Kasım 2013, saat 10:30'a ertelendi.

- Norveç'in Frederikstad şehrinde gerçekleşen ve 5 Eylül'de sona eren Sınırdaki Kelimeler Edebiyat Festivali'nde verilen özgürlük ödülü Aslı Erdoğan'ın oldu. Edebiyatın tarih boyunca sınırları zorlayan ve ortadan kaldıran bir eylem olduğu fikri üzerine temellendirilen festivalde, 2013'ün Norveçli kadınların seçme ve seçilme hakkını elde edişinin 100. yıldönümü nedeniyle ilk kez verilen ödülü, görüşleri yüzünden baskılara maruz kalan, tutuklu veya tehdit altındaki kadın şair ve romancılara verilmesi kararlaştırılmış. Erdoğan ile birlikte Mısırlı feminist yazar Neval El Saddavi ve Hırvat yazar Slavenka Drakulic de ödüle adaydı.
- Dünya Yazarlar Birliği PEN'in 79. Uluslararası Kongresi'nde Türkiye bu yıl da en çok eleştirilen ülkeler arasında yer aldı. Kongrede, tutuklu gazeteciler ile aydınların durumları, uluslararası standartların gerisinde kalan davalar ve verilen cezalara dikkat çekildi. Türkiye, Vietnam, Çin, İran ve Suriye ile birlikte sanal ortamda özgürlükleri en çok yok sayan ülkelerin başında geldi. İran, Meksika, Vietnam ve Çin ile ise hapiste en çok yazarı bulunan ülkeler listesinde üst sıraları kapladı.
- AİHM, Türkiye'nin hüküm giymiş mahkumlara yönelik oy kullanma yasağıyla serbest seçim hakkını ihlal ettiğine karar verdi. 5 yıl hapis cezasına çarptırılan Ahmet Atahür Söyler, 2007 seçimlerinde cezaevinde olması, 2011 seçimlerinde ise şartlı tahliye olmasına rağmen cezasının infazının tamamlanmamış olması sebebiyle oy kullanamadığı için AİHM'e başvurmuştu. Türk Ceza Kanunu'nun 53. maddesine göre kasten işlemiş olduğu suçtan hüküm giyen kişiler, cezalarının infazı tamamlanana kadar oy kullanma hakkından yoksun bırakılıyor.

Dostluk öyküsü kaldığı yerden devam ediyor...

Son derece büyüleyici...
Okurlar bu muhteşem romanı
bir çırpıda okuyacaklar ve başından
sonuna kadar ağlayacaklar.
-Publishers Weekly

www.yabanci yayinlari.com facebook.com/yabanci yayinlari twitter.com/yabanci yayinlar

FOSFORLU CEVRIYE Suat Derviş

Atilla Dorsay'ın
önsözüyle

Suat Derviş Tüm Eserleriyle İthaki'de...

Bir gece kadınına, bir karanlık kızına bundan
daha güzel ve onu daha iyi vasıflandıran bir sıfat
bulmaya imkân mı vardı! Güzelliği kadar, ismi de
kaldırımlarda meşhurdu.

FOSFORLU CEVRIYE
Suat Derviş
272 syf.

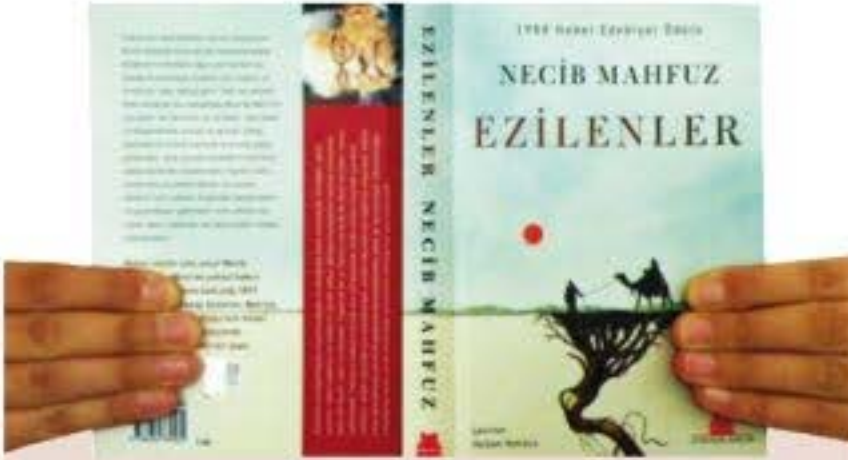

www.ithaki.com.tr | İnternet satış: www.ilknokta.com

twitter.com/ithaki yayinlari

facebook.com/ithaki yayin

Genel Dağıtım **PUNT**

EZİLENLER**Necib Mahfuz**

Kırmızı Kedi Yayınevi

Çeviren: Volkan Atmaca (13,5 cm X 19,5 cm)

BASKI

Kapak kağıdındaki su yolunun ters oluşu dışında önemli bir kusuru yok. Sirt biraz geniş tutulsaydı daha da iyi olurdu. Bu sayının kitabı.

KAPAK TASARIMI

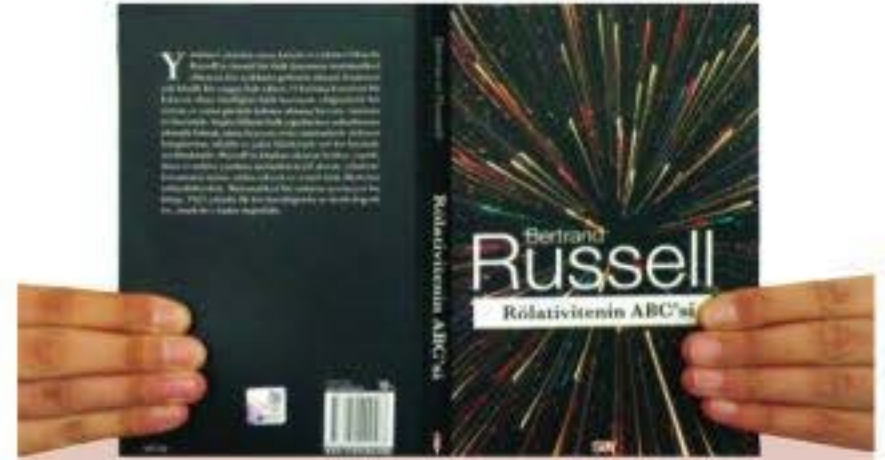
Görseldeki figürleri anlamakla birlikte zayıf bir kapak olduğunu düşünüyoruz. Kapaktaki insan ve deve figürleri biraz daha detaylı çalışılarak köklerin yüzeydeki devamı şeklinde çizilse idi bu fikrimiz değişebilirdi. Kapak yazıtipi derli toplu görünüyor.

Arka kapakta yer alan tanıtım yazısı biraz daha büyük dizilebilir, okurun raf önünde daha kolay okuması sağlanabilirdi. Yine arka kapakta yer alan ve sırtta paralel bir biçimde düzenlenmiş alıntı ve yanında yer alan yazar fotoğrafının yerleşimi sıra dışı ve ilgi çekici. Sırtı okunaklı.

İÇ SAYFA TASARIMI

İç sayfalar kolay okunan tırnaklı bir yazıtipi ile dizilmiş. Bölüm başlıkları, kısım numaraları gibi değişkenler ile sayfa numaraları, kenar boşlukları gibi uygulamalar standart ama iyi bir uygulama ile çözülmüş. Kullanılan kağıt arka verse de kolay okunur sayfalarla karşı karşıyayız.

Künyesi ayrıntılı ve yeterli.

RÖLATİVİTENİN ABC'Sİ**Bertrand Russell**

Say Yayınları

Çeviren: Vahap Erdoğan (13,5 cm X 21 cm)

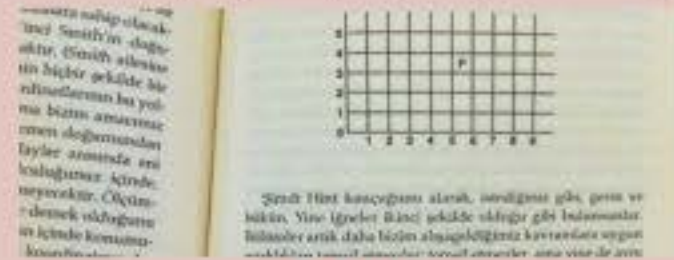
BASKI

Sırt bandı kaymış ve yuvarlanmış; kötü bir kesim ve katlama da cabası. Bir yandan da Einstein'ı anlamak için bu kitap hâlâ çok önemli. Tavsiye ederiz...

KAPAK TASARIMI

Işık hızı çağrışımlı, siyah zeminde gökkuşağı renklerdeki yıldızların parladığı bir kapak. Merkezinde yazar adı var. Belli ki okur için "çengel" olarak Russell adı düşünülmüş. Fikrin özgünlüğü tartışılabilir, tasarım dinamikleri açısından sorgulanabilir ama rafta dikkat çekiyor ve okurla konuşuyor.

Kapağa hakim olan siyah zeminin devam ettiği arka kapakta yazara dair kısa değerlendirmeler de içeren bir tanıtım yazısı yer alıyor. Kapaktakinin aksine, kitap adı sırtta bir çerçeveye içine yerleştirilmeden yazılmış.

İÇ SAYFA TASARIMI

İç sayfalar oldukça okunaklı büyüklükte, tırnaklı bir yazıtipi ile dizilmiş. Kenar boşlukları, sayfa numaraları ve dipnotlar dengeli ve profesyonelce kurgulanmış. Bölüm başlıklarında kullanılan tırnaksız yazıtipi biraz eski yüzlü kalsa da bu yazar bağlamında yakışsız kaçmamış. Metnin içine gömülen çizimler grafik olarak tatminkar olmasa da işlevsel. Kağıt kısmen arka verse de özellikle yazı büyüklüğü açısından az ışıktaki ve toplu taşıma araçları gibi ortamlarda kolay okunabilecek bir kitap olması bir felsefe kitabı için oldukça önemli. Künyesi ayrıntılı.

REDHOUSE

İngilizce-Türkçe Sözlük

AZ BİLİLEN SÖZCÜKLER #7

*
**tin.
tin.
nab.
u.
lum**

*tin.tin.nab.u.lum (tintinab'ynlm) i. (çoğ. -la) çingirak, çingirdak.

www.redhouse.com.tr

GOGLİS NE DEMEK?

Candan Selman

Kafekültür Yayıncılık (12 cm X 20 cm)

BASKI

Özensiz bir baskı, katlama ve cilt... Kapakta su yolu ters ama elbette okumamak için bunlar bahane olamaz.

KAPAK TASARIMI

Başlık için seçilen sarı rengin risklerine rağmen okunaklı olması dışında karışık bir kapak. Kitabın aldığı "Orhan Kemal Öykü Ödülü" ile ilgili bir bilgi ön kapakta bulunmasına rağmen karışıklığın ve sarı rengin azizliğine uğramış. Temelde bir fotoğrafa grafik etki eklenerek tasarlanan bu kapağın rafta görünürlüğü yine de ortalamanın üzerinde.

Arka kapak da karışıklıktan nasibini almış. Yazar fotoğrafı, adı, kısa özgeçmişi ve kitabın tanıtımı birbirine girmiş. Sirt zayıf bir okunaklılığa sahip.

İÇ SAYFA TASARIMI

İç sayfalar tırnaksız ve sıkıştırılmış (condensed) bir yazıtipi ile dizilmiş. Satır aralarının sıkışıklığı yazıtipinin kalın dizilmesi ile birleşince, oldukça büyük dizilmesine rağmen, zor okunur satırlar ortaya çıkmış. Kenar boşlukları gereğinden fazla. Öykülerin başlık sayfalarının boşluğu dikkat çekici bir huzursuzluk yarattı bizde. Künyesi yetersiz, emeği geçenlerin isimleri unutulmuş.

UMAY UMAI ÖNERİYOR: AHRAZ

Sevgili Umay Umay, bu ay hangi kitabı keşfedin?

AHRAZ ♡
Deniz Gezgini ♡

Başka hangi kitaplar vardı aklında? Bu şanslı kitabın rakiplerini öğrenmek isteriz

Defne Sametbayraktar'ın
Ahla, ve Leyla Erbil'in
Cüce, si...

Hangi müzik eşlik etmeli bu kitabı?

gülmüşlük, te okudum kitabı. Dalga, agosto böceği ve kedilerin miyavlamaları dışında ses yoktu okurken. Bir de hep yazarın dudak kenarındaki sesi merak ettim. Onun orda mutlu, ka bir sesi olmalı. Bu b. cağım, dinliyeceğim, biliyorum,

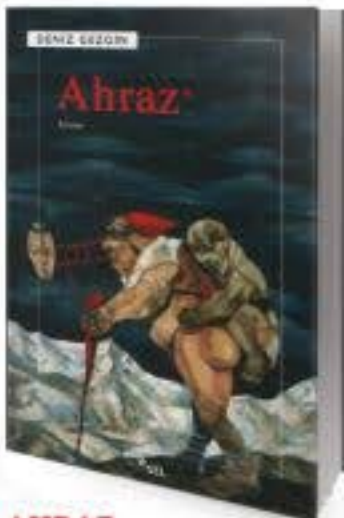
Bize kitaptan tadımlık bir cümle yazar mısın?

iyilik ve kötülüğün arası, makulluğunki kadardı; insik bir hat Deneyi sonsuza dek korumak için usta olmak yetmiyordu, ancak aşık bir cambaz aşşadaki kabalığı, alkışları, ışığı ve zaferi hiçe sayabilirdi, ssssggsgg

Gök teşekkare !

Neden bu kitap?

bu; Neden, N. için soruları kıcığıma gidiyor.))
Özetle nadir rastladığım derin, kuyusu olan ruh sahibi yazarı, diyeyim.

AHRAZ
Deniz Gezgini
Sel Yayıncılık

Dostlar Tiyatrosu, Ben Bertolt Brecht'in ardından Nâzım Hikmet'i şiirleriyle tiyatro sahnesine taşıyor.

SAHNEDE EDEBİ MEVSİM

“Latife Tekin'in *Sevgili Arsız Ölüm'ünden Ahmet Ümit'in *Aşk Köpekliktir*'ine, Emrah Serbes'in *Üst Kattaki Terörist*'inden Saint-Exupéry'nin *Küçük Prens*'ine... İşte bu sezonun “edebi” tiyatro oyunları.*

Bu yılki eğlenceli tiyatro koşturmacası içinde Türkçe ve başka dillerden birçok oyun seyirci karşısına çıkacak. Bu oyunların bazıları da tiyatronun olmazsa olmazlarından, edebiyat uyarlamaları. Bu sebeple, yeni sezonda seyirci karşısına çıkacak olan edebiyat uyarlamalarını sizin için derledik. İşte günahlarıyla sevaplarıyla bu yıl seyirci ile buluşacak olan “edebi” oyunlar...

AŞK KÖPEKLİKTİR / AHMET ÜMİT / TİYATRO AKLA KARA

Tiyatro Akla Kara, tiyatroseveri polisiye izlemeye alıştırdı. Daha önce Agatha Christie ve Sherlock Holmes'ü tiyatroya taşıyan ekip bu sezon Ahmet Ümit'in *Aşk Köpekliktir*'ini sahneliyor. 5 Ekim'de seyirci karşısına çıkan oyunun yönetmeni ise Savaş Özduval. Oyunda Fatih Gülnar, Füsün Kostak, Özgür Özduval, Pelin Turancı ve Arda Meriçliler rol alıyor.

KUYRUKLU YILDIZ ALTINDA BİR İZDİVAÇ / HÜSEYİN RAHMİ GÜRPINAR / İSTANBUL DEVLET TİYATROLARI

Tiyatroyla ilgili pek çok tartışmanın odağı olan İstanbul Devlet Tiyatroları bu yıl repertuarında tek bir edebiyat uyarlamasına yer vermiş. Akıbetinin iktidar tarafından sürekli belirsizliğe sürüklendiği bir dönemde kurum Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın *Kuyruklu Yıldız Altında Bir İzdivaç* adlı romanını 17 Aralık'ta seyirciyle buluşturacak. Yeşim Gökçe tarafından

uyarlanan oyunu Kazım Akşar yönetiyor. Halley Kuyruklu Yıldız'ın dünyaya çarpacağı söylentileri arasında mahalleliyle eğlenmeye çalışan İrfan Galip'in meşakkatli ve komik aşk macerasının sahnedeki hali, eminim romanı okuyanların en çok tartışacağı konu olacak.

KÜÇÜK PRENS / SAINT-EXUPÉRY / BİTİYATRO

Geçen sezon ocak ayında seyirciyle buluşan *Küçük Prens*, bu yıl da sahnelenmeye devam ediyor. Saint-Exupéry'nin tüm dünyada her yaştan okuru derinden etkilemiş olan romanı *Küçük Prens*, Bitiyatro ve Theater an der Ruhr ortak yapımı. Oyun, yazarın hayatı ve eserinin yeniden yorumlanması üzerine kurulu... Roberto Ciulli'nin yönettiği oyunda Laçın Ceylan ve Nihat İleri rol alıyor. Theater an der Ruhr'un 12 yıldır sahnelediği ve Türkiye'den önce Meksika, İran, Irak ve İspanya'da seyirciyle buluşan oyun, Türkiye tiyatrosu için önemli bir deneyim.

LEYLA'NIN EVİ / ZÜLFÜ LİVANELİ / TİYATRO KARE

Roman Gary'nin *Onca Yoksulluk Varken* adlı romanını 20. yıl oyunu olarak tiyatro sahnesine adapte eden Tiyatro Kare, bu sezon *Onca Yoksulluk Varken*'i seyirciyle buluşturacağına dair bir ışık yakmıyor; Nedim Saban'ın açıkladığı programda rastlayamadık. En az roman kadar başarılı bulduğum

oyun sahnelenmeyecek olsa bile Saban'ın Zülfü Livaneli'nin romanından uyarladığı *Leyla'nın Evi* bu sezonda seyirciyle buluşacak. Tiyatro ve edebiyatı sıkça bir araya getiren Tiyatro Kare'nin Halide Edip Adıvar üzerine yaptığı bir çalışmayı da yeni sezonda sahneleyeceğini belirtelim.

ÖRÜMCEK KADININ ÖPÜCÜĞÜ / MANUEL PUIG / TİYATRO HAL

Sidikli Kasabası Müzikali ile nazarımda ayrı bir yer edinmeyi başaran Oğuz Utku Güneş, yeni sezonda Manuel Puig'in dünyaca ünlü eseri *Örümcek Kadının Öpücüğü*'nü sahneliyor. Tiyatro Hal bünyesinde Mecidiyeköy'deki Sahne Hal'de seyirciyle buluşacak oyunda Göktay Tosun, Çağdaş Tekin, Melina Özprodomos, Ayşegül Bahtiyaroğlu ve Oğuz Utku Güneş rol alıyor. Arjantinli yazar Manuel Puig'e dünya çapında tanınırlık kazandıran *Örümcek Kadının Öpücüğü*, 1976'da yayımlanmıştı; Türkiyeli okur ise kitapla ilk olarak 1986'da tanıştı. 1970'li yıllarda, askeri rejim altında yönetilen Brezilya'da aynı hücreyi paylaşan bir solcu ile travestinin ilişkilerini anlatan kitap, daha önce hem film hem de müzikal olarak seyirci karşısına çıkmıştı.

SAVUNMA / IRVING STONE / TİYATRO GERÇEK

Tiyatro Gerçek'in yeni sezon oyunu *Savunma*'yı, Irving Stone'un *Clarence Darrow For The Defense* adlı romanından David Rintels sahneye uyarlamış. Kasım ayında Maya - Cüneyt Türel Sahnesi'nde seyirci karşısına çıkan oyunun yönetmeni Mehmet Birkiye. Daha önce Müşfik Kenter tarafından canlandırılan 67 yaşındaki ceza avukatı Darrow'a bu kez Hakan Gerçek hayat veriyor. İnsanlık onurunun savunulduğu bu tek kişilik oyunda, toplumsal olaylarda haklının yanında olmayı tercih eden ve birçok insanın hayatını kurtaran, iktidarlara boyun eğmeyen bir ceza avukatının hikayesi anlatılıyor.

SEVGİLİ ARSIZ ÖLÜM / LATİFE TEKİN / BAKIRKÖY BELEDİYE TİYATROLARI

İstanbul'un tiyatro hayatının uzaktaki yüzü Bakırköy Belediye Tiyatroları, bu yıl Latife Tekin'in *Sevgili Arsız Ölüm* adlı romanını seyirciyle buluşturacak. Serdar Biliş tarafından uyarlanan roman köyden kente göç üzerine kurulu. Modern Türkçe edebiyatının özel ve büyüklü gerçekçiliğe göz kırpan romanlarından biri olarak kabul edilen *Sevgili Arsız Ölüm*'ü Biliş'in nasıl ele aldığı ise merak konusu. Tiyatro ayrıca, Aristophanes'in *Lysistrata* adlı

oyununun Nâzım Hikmet'in uyarlaması olan *Kadınlar İsyanı*'nı da sahneliyor.

ŞAHMERAN'IN BACAKLARI / MURATHAN MUGAN / TİYATRO ARTI

Tiyatro Artı geçen sezonun sonlarına doğru Murathan Mungan'ın "Şahmeran'ın Bacakları" adlı öyküsünü sahneye taşımıştı. Mungan'ın *Cenk Hikâyeleri* adlı kitabının lokomotif öykülerinden biri olan "Şahmeran'ın Bacakları", Ufuk Tan Altunkaya tarafından uyarlanmıştı; aynı zamanda oyunun yönetmenliğini de yapıyordu Altunkaya. Oyunu geçen yıl *SabitFikir* okurları için değerlendirme şansım olmuştu; şöyle yazmıştım: "Şahmeran'ın Bacakları"nın sahnedeki hali, öykünün teatral bir tekrarından ibaret diyebiliriz. Hatta eksiği var fazlası yok..."

ÜST KATTAKİ TERÖRİST / EMRAH SERBES / İKİNCİ KAT

Ağabeyini bir çatışmada şehit veren ve şehit kardeşi olarak büyüyen ya da büyütülen 13 yaşındaki Nurettin'i, Emrah Serbes'in *Erken Kaybedenler* adlı kitabında tanımiştık. Nurettin'in hikayesiyle Emrah Serbes ve Emre Yeksan 2010 yılında İKSV'nin Köprüde Buluşmalar Uzun Metrajlı Film Projesi ödülünü kazanmışlardı. Herkes öykünün film olmasını beklerken *Üst Kattaki Terörist* yeni sezonla birlikte tiyatro sahnesinde boy göstermeye başlayacak.

YAŞAMAYA DAİR - BURSA CEZAEVİ'NDEN MEKTUPLAR / NÂZİM HİKMET / DOSTLAR TİYATROSU

Tiyatronun büyük ustası Genco Erkal, sahneyi şiirle yıkamaya devam ediyor. Dostlar Tiyatrosu, *Ben Bertolt Brecht*'in ardından Nâzım Hikmet'i şiirleriyle tiyatro sahnese taşıyor. Geçen sezonun sonlarına doğru başlayan *Yaşamaya Dair*, yeni sezonu erken açan oyunlardan biri oldu. Sahnede Genco Erkal'a Tülay Günel eşlik ediyor. ■

Tiyatro Akla Kara, bu sezon Ahmet Ümit'in *Ask Köpekliği*'ni sahneliyor.

Çevirmen, bir metni bir dilden ötekine taşıırken kişisel, toplumsal, kültürel, düşünsel, bağlamsal ve belki de tüm bunları içeren ideolojik temellerden etkilenir. (Görsel, Peter Brueghel'in *Babil Kulesi* adlı tablosudur.)

ÇEVİRİ, İDEOLOJİ VE ETİK İLİŞKİSİ

“Basında çeviri nasıl üretiliyor? Kim çeviri yapıyor? Salt yabancı bir dili bilmek, o dili basında haber üretmek amacıyla kullanma yetisini beraberinde getiriyor mu?”

Çeviri edimi, ideolojiden ayrılamaz. Çevirmen, bir metni bir dilden ötekine taşıırken kişisel, toplumsal, kültürel, düşünsel, bağlamsal ve belki de tüm bunları içeren ideolojik temellerden etkilenir. Bu etkilenme hem bilinçli hem de bilinçsiz gerçekleşir ve sonucunda, yeni bir bağlama ve kültüre yerleştirilmiş bir erek metin ortaya çıkar. Hiçbir metin oluşturma süreci ideolojiden bağımsız düşünülemez, fakat ideolojik nedenlerle erek metindeki bilinçli yapılmış anlam kaymaları, sözcük seçimleri, eklemeler, çıkarmalar, anlam daraltma ya da genişletmeler, sonuçlarıyla birlikte etik bir bağlamda da tartışılmalıdır. 27 Ağustos'ta *Yeni Şafak*'ta Burcu Bulut imzasıyla çıkan Noam Chomsky röportajı, akıllara birçok soruyu getiriyor. Röportajı hazırlayan gazetecinin kaynak metne bağlılığı, erek metinde son derece “özgürce” yapılmış değişiklikler, kaynak dilde Chomsky'ye yöneltilen soruların yansıttığı zayıf yabancı dil edinci düzeyi, medya ve çeviri ilişkisine, medyadaki çeviri algısına, medyada çeviri yapanların dil düzeyleri ve çeviri algılarına, çeviri ile ideoloji ve

etik arasındaki ilişkilere kadar onlarca soruyu tetikliyor.

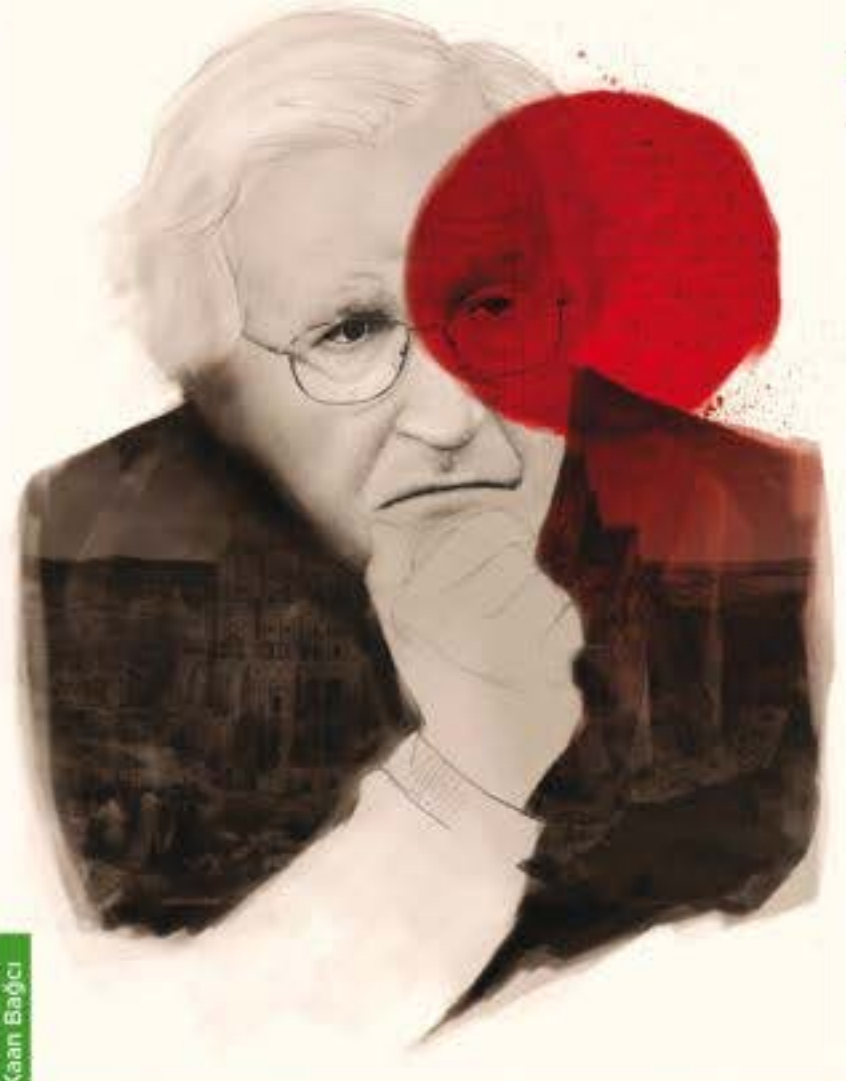
Felsefeci ve dilbilimci Chomsky kendi internet sitesinde Türkçe yayımlanan söyleşide, kendisinin İngilizce verdiği yanıtların dışında ifadelerin bulunduğunu açıklamış ve çelişkili savunmaların ardından söyleşi gazetesinin internet sayfasından kaldırılmıştı. Türk basını da bu durumu yoğun bir biçimde tartışmıştı. 2 Eylül'de Pinar Öğünç'ün *Radikal*'de yazdığı gibi, gerçekten de “bu özgüven ve cüret üzerinde düşünülmesi” gerekiyordu. Çeviri metinlerde ideolojinin izini sürme son yirmi otuz yıldır çeviri çalışmalarının önemli bir kolunu oluşturmuştur. Lefevere, Hermans, Hoey, Hatim ve Mason ve Jeremy Munday gibi çeviri kuramcıları, çalışmalarında ideolojinin bilişsel, toplumsal ve bağlamsal düzeyde çeviri sürecini ve çeviri metnini nasıl etkilediği üzerine düşünmüşlerdir. Manipülasyon, kaynak metni çarpıtma, yeniden yazma, yeniden bağlama oturtma, sözdizimsel farklılıkların izini sürme, gizleme, vurgulama, biçimsel tercihler, bilinçli/bilinçsiz anlam

kaymaları gibi metinsel stratejiler çeviri ve ideoloji ilişkisi çerçevesinde birçok kuramsal çalışmanın temelini oluşturmıştır. Türk basınında, farklı görüş ve ideolojilerin son derece sıcak ve hassas bir ilişkiler dinamiği içinde olduğu şu günlerde, bir gazetecinin çeviri bir metin üzerinde yaptıklarının ve bunu sunuş biçiminin tartışılmasına da şaşmamak gerekiyor.

KİM ÇEVİRİ YAPIYOR?

Kanımca, yaşanan bu olayda üzerinde durulması gereken nokta, ideolojinin çeviri metin üzerindeki yansımalarından çok, bu olayın çevirmen ve çeviri metin kullanma algısı üzerinde bize düşündürdükleri olmalıdır. Basında çeviri nasıl üretiliyor? Kim çeviri yapıyor? Bir metnin çevirisini yapmak ne kadar profesyonelleşmiş ve kurumsallaşmış bir edim olarak konumlanabiliyor? Salt yabancı bir dili bilmek, o dili basında haber üretmek amacıyla kullanma yetisini beraberinde getiriyor mu? Yayın organları tüm aygıtlarıyla, tıpkı devletler gibi ideolojileri doğrultusunda metinler üretirler. Kaynak ve erek metin arasındaki farklılıkların derecesi ise, çeviride sadakat algımızı oluşturan muğlak bir etik ölçüt içinde kabul edilebilir ya da kabul edilemez bulunabilir. Özellikle basında, ideolojiden etkilenmemişlik söz konusu değildir; bunun derecesi elbette her dönemde ve toplumda farklılık gösterebilir. Yukarıda sözü edilen metne yönelik etik algının daha somut bir hale gelmesi, çevirmenliğin toplumda kurumsallaşması, çeviri ediminin çok yüksek bir dil edinci ve algısı gerektirdiğinin çoğunluk tarafından kabulüyle olasıdır. Türk basınındaki Chomsky örneğinde yaşadığımız durumun bence bize gösterdiği en önemli unsur, Türkiye’de çeviri ediminin ve çevirmenlik kurumunun henüz kurulamamış olmasıdır.

Burcu Bulut’un çok yankı uyandıran söyleşisinin yayımlanmasının ardından, kendi haber üretme sürecini gerekçelendirirken yaptığı açıklamalar, Bulut’un çeviri sürecine, çeviri metnine ilişkin algısının ne kadar kaygan ve temelsiz bir zeminde bulunduğunu gösteriyor. Bulut, söyleşi metnini yayına hazırlarken “anlamanın bozmadan genişletilebileceğini” ileri sürüyor. Bu ifadesini de, yaptığı işi simultane çeviriden ayrıştırarak gerekçelendirmeyi deniyor. Simultane çevirmenler gibi sözcüğü sözcüğüne bir çeviri metin oluşturmadağını açıklıyor. Oysa bu talihsiz bir dayanak, çünkü simultane çeviri de kesinlikle sözcüğü sözcüğüne bir çeviri edimi değildir. Konuşmacının sözlerini erek dile eşzamanlı olarak aktaran bir çevirmen, kaynak metni yine eşzamanlı olarak farklı

Kaan Bağcı

Felsefeci ve dilbilimci Chomsky kendi internet sitesinde Türkçe yayımlanan söyleşide, kendisinin İngilizce verdiği yanıtların dışında ifadelerin bulunduğunu açıklamıştı.

bir sözdizim içinde yeniden kurgulayarak aktarır. Bir gazetede çeviri metin kullanarak haber üreten bir gazeteci, çeviri edinci açısından kendisini yetersiz görüyorsa, profesyonel yardım almalı ve bu süreci bir çevirmene emanet etmelidir. Bu da ancak, mesleki bilgiye saygıyla olur.

Halkın genelinde basında kullanılan çeviri metinlerin, eksiksiz, tam ve doğru haber metinleri olduğuna yönelik yerleşik bir algı vardır. Oysa çeviri haberlerin çoğu, son derece karmaşık kurumsal hedeflerin ve süreçlerin devreye girdiği bir yeniden bağlamaştırma sonucunda ortaya çıkar. Çeviri haber metinlerini farklı temsiller, ideolojiler, sesler ve değerler oluşturur. Çeviri haber metninde eksiltmeler, eklemeler, genellemeler, vurgulamalar ve anlamı dönüştürüp değiştirecek onlarca strateji uygulanabilir. Bazı durumlarda basın ve devlet aygıtları, politik ve ideolojik amaçlar uğruna bu durumu empoze eder konumdadır. Ne yazık ki farklı ideolojilerin çatışma içinde olduğu dönemlerde, çeviri metinler üzerindeki bu ideolojik etki, basının tarafsızlığını da içeren etik sınırları zorlayabilir. Çeviri çalışmaları ve eleştirel dilbilim, bu karmaşık süreçleri kuramsal bir düzeyde incelemekte. Bu çeviri haberlerin üreticileri ve tüketicileri olarak toplum genelinde bilinmesi gereken, yerleşiklik kazanmasının yarar sağlayacağı yaklaşım, çeviri ediminin kurumsallaşmış ve uzmanlaşmış meslek temsilcileri tarafından yerine getirilmesi gerekliliğidir. İdeoloji, sözlü olsun yazılı olsun, ürettiğimiz her sözde kaçınılmaz olarak vardır, fakat kaynak ve erek metin arasındaki sadakatin, hem çeviri etiği hem de basının vazgeçilmez bir değeri olan tarafsızlık ilkesinin değerlendirilebilmesi için, çevirinin çok yüksek bir dil edinci gerektirdiğini, çevirmenlik mesleğinin de ayrı bir değeri olduğunu kabul etmemiz gerekiyor. ■

Çeviri metinlerde ideolojinin izini sürme son yirmi otuz yıldır çeviri çalışmalarının önemli bir kolunu oluşturmıştır.

EDEBİYAT GÖZLÜĞÜ, SANAT GÖZLÜĞÜ, KONSTANTİNOPOLİS!

Edebiyat ile güncel sanat birbirini görüyor mu, yazar-şairler ve sanatçılar birbirini ne kadar kolluyor, mesela bir şairle bir ressamın birbirine yaklaşması neye benziyor, iki kırlangıcın havadaki dansına mı?

Bizans'ın altın sansıyla bir aradılığın temsili olan "Vaat Edilmiş Resimler" serisi, akla hemen 50'lerden beri damıtılmış ve Ece Ayhan, Leylâ Erbil gibi yazar ve şairlerce adım adım inşa edilmiş Bizans ile İstanbul'un birbirine iki kaşık gibi geçmiş olması fikrini getiriyor.

İstanbul'da bir telaştır gidiyor, şehrin her köşesine sinmiş bir heyecan, adım başı karşımıza çıkıyor. Birileri edebiyat ile güncel sanat arasındaki esansın çok tatlı olduğunu söyledi, şimdi herkes bu kokuyu üzerinde taşımaya çalışıyor. Hem şiir yazıp, hem görsel sanatlar üzerine eleştiriler kaleme alan biri olarak, beni şiirin içselliklerinden çekip alan ve bana bir özgürlük alanı açan sanat eleştirmenliği gözlüğümün üzerine bir de buğulu edebiyat gözlüklerimi geçirip, nedir bu diye kontrol etmek için şehre iniyorum. Bir kitabın sayfaları gibi, tek tek sergileri aralıyorum.

Aslında tüm bu türbülansın sebebi, Lale Müldür. Her şey Müldür'ün deneme kitabı *Anne, Ben Barbar mıyım?*'in 13. İstanbul Bienali'nde kavramsal çerçeveyi belirleyen başlık olarak seçilmesiyle başladı. İçinde yaşadığımız günlerin esaslı konusu kamusalılık, Müldür'ün denemelerinden küratör Fulya Erdemci tarafından cımbızla çekilip çıkarıldı. O gün bugündür konuşup duruyoruz ve en çok da soruyoruz; edebiyat ile güncel sanat birbirini görüyor mu, yazar-şairler ve sanatçılar birbirini ne kadar kolluyor, mesela bir şairle bir ressamın birbirine yaklaşması neye benziyor, iki kırlangıcın havadaki dansına mı?

Seza Paker'in İstanbul Fransız Kültür Merkezi'nde, Nil Yalter'in video çalışmalarıyla birlikte, "Sivil/siz Alanlar" ortak başlığı altında sergilenen ikili video enstalasyonu "İsimsiz (Park) 2011", bu flörtü lirik bir anlamla örnekliyor. Paker, öncelikle şu mühim konu olan kamusalılığı şiirsel adalete teslim ediyor. Kamuyu şehirleşme olarak okumaya hazır bir bakış açısı yerine, Paker, kamu kavramını birebir bireyle, bireyin yaşama hakkının yansımalarıyla ilişkilendiriyor.

Paris'teki bir parkta, şehrin ortasındaki bir kamusal alanda kendilerini gündelik hayatın tembelliğine kaptırmış mültecileri merkeze alan video, gerek politik anlamı, gerekse "insancıl" diliyle hemen bir edebiyat ilhamını çağırıyor. Seza Paker'e ait bu hüznü park, Marguerite Duras'nın *Bahçe* kitabındaki yaşamsal parkı anımsatıyor. Tıpkı Duras'nın kitabında, bir parkta, bir bahçede, şehre ait bir duraksama anında birbirlerine dertlerini döken karakterler gibi, Paker'in videosundaki mülteciler de, sessiz bir anlaşma içerisinde, hayatı konuşuyor.

Bienalin kavramsal çerçevesi dahilinde çoğu iş, edebiyat ve şiirden ilham alma derdinde görünüyor.

Hayat ile ölüm arasında gidip gelen şiirin yankıları, Gülsün Karamustafa'nın Salt Beyoğlu'ndaki kapsamlı sergisi "Vadedilmiş Bir Sergi" ile daha çok ruha çarpıyor. Sanatçının 70'lerin sonundan bugüne kadar devam eden çalışmalarını kapsayan "Vadedilmiş Bir Sergi", edebiyat ile sanatın birbirine daha çok dokunduğu zamanlara dair bir güzelleme işlevi görüyor. Örneğin Bizans'ın altın sarısıyla bir aradalığın temsili olan "Vaat Edilmiş Resimler" serisi, akla hemen 50'lerden beri damıtılmış ve Ece Ayhan, Leylâ Erbil gibi yazar ve şairlerce adım adım inşa edilmiş Bizans ile İstanbul'un birbirine iki kaşık gibi geçmiş olması fikrini getiriyor. Göç, yoksulluk, sürgün, mapus gibi Türkiye edebiyatında çokça karşılığı bulunan gerçekler, Karamustafa'nın tüm çalışmalarına da sirayet etmiş; bu ortak eğilimler, edebiyat ile sanat arasındaki ilişkiye dair tarihsel bir nitelik sunuyor. Bir ülkenin acıları, bir şairin ya da bir sanatçının içine aynı hançerle kazınıyor.

ŞAHİN KAYGUN, MİTLER DÜNYASINI ARŞINLIYOR

Hançerin ta kalbine kadar yaklaştığı, emanet bir hayatı bir savaşçı gibi göğüsleyen mitik fotoğraf sanatçımız Şahin Kaygun'un Elipsis Galerisi'nde görülebilecek "Gizli Yüz" sergisi, tüm bu acıları tanrısallaştırıyor. "Gizli Yüz", erken yaşta kaybettiğimiz ve az tanıdığımız sanatçıya bir kere daha dokunabilme imkanı sunuyor. Kaygun, fotoğraflarında edebiyatın da temeli olan mitler dünyasını arşınlıyor. Borges'in dediği gibi, edebiyatın başında da, sonunda da mit vardır. Çünkü mit, hiç sonlanmayacak, başlangıcı da kestirilemeyecek kolektif bilinçaltının mayasıdır. Kaygun fotoğraflarındaki hakikat hissini temelleri, Kaygun'un acı gibi temel bir kavramı kutsallaştırıp bu kutsallık noktasında kolektif bilinçaltıyla iletişime geçmesinden kaynaklanıyor. Kaygun, kavramlar üstü, temsiller üstü ve belleğe yakın sanat diliyle, şiirin yanına çok yaklaşıyor. Bir kabilenin yağmur duası ya da unutulmuş bir ninni; Kaygun fotoğraflarındaki şiir, bizzat insanlık tarihinin ortak dilinden konuşuyor.

Bellek demişken, Meriç Algün Ringborg'un Galerisi Non'da görülebilecek "Görünürdeki Yazar" sergisi, merkezine yazı eylemini ve bu eylemi çevreleyen bellek, kurgu, imge kavramlarını oturtuyor. Bu sergi çok önemli, keza edebiyatla haşır neşir tüm bu sanatçıların yanında, yeni ve daha güncel bir ilişkiler ağını temsil ediyor. "Görünürdeki Yazar", iki sesli anlatı, iki video, bir roman taslağı ve "150 Boş Kitap"tan oluşuyor. Tüm bu çalışmalar, ortak bir metodoloji ile hazırlanmış, tek

bir kökün uzantıları olarak birbirlerini tamamlıyor. Bu ortaklığın temsil ettiği ise yazı/yazmak/yazarlık eylemi oluyor. Yazı/yazmak/yazarlık dizilimi, bizi edebiyat ile sanatın ortak derdine, bellek içerisinde bir sonsuzluk illüzyonu yaratmaya götürüyor. Ringborg, hikayeler anlatarak bu sonsuzluk hissini kulağımıza fısıldıyor.

Ringborg'un yazıyla içli dışlı sergisini, Galerisi Nev'deki Ali Kazma sergisi tamamlıyor. Ali Kazma'nın Türkiye'deki ilk fotoğraf sergisi "Kitap", okuma faaliyetini adım adım görünür kılmaya çalışıyor. Kazma'nın kitabeveleri, basımhaneler ve matbaalardan çektiği binlerce fotoğraftan derlenen "kitap", edebiyat okuyucusuna fetiş bir zevk sunuyor.

Başlığını modern Türkçe şiirin en önemli şairlerinden Lale Müldür'e borçlu olan bir bienalin etrafında, İstanbul'da edebiyat ve güncel sanat ilişkisine dair güzel okumalar işte böyle birikiyor. Peki ya bienalde neler oluyor? Özellikle bienalin antrepo alanında, şiir-sanat ilişkisine dair pek çok referans bulunuyor. Örneğin Pakistan asıllı sanatçı Shahzia Sikander'in üç kanallı animasyon videosu, bir şiir okuması üzerine kurulu. Videoda naçizane ben, Lale Müldür ve şair Efe Murat şiirler okuyoruz; Ahmet Güntan ve Nâzım Hikmet şiirleri okunuyor. Edebiyat ve şiire göbekten bağlı bir diğer iş de, Kaan Karacehennem ve Franz von Bodelschwingh'in Lale Müldür'le birlikte kotardığı deneysel film, bir şiir günlüğü "Azılı Yeşil" oluyor. Bienalin kavramsal çerçevesi dahilinde çoğu iş, edebiyat ve şiirden ilham alma derdinde görünüyor.

Eh, sonuçta sonsuzluğun kapılarını en çok dil zorluyor. Belki de en güzeli, Bu İstanbul, bu Bizans şehri, bu Konstantinopolis kaderini yine bir şairin dizelerinde sorguluyor.

Ayrıca Antrepo'nun girişindeki Jose Men dez Blake'ye ait tuğla yerleştirmesi, birebir Kafka'nın Şato'sunu betimliyor. ■

Kamuyu / Seza Paker / "Lord Byron meets the Shaman Woman" Seza Paker, öncelikle şu mühim konu olan kamusalılığı şiirsel adaletle teslim ediyor.

ADAB-I MUAŞERETİN SINIFSAI MANZARASI

“*Osmanlı öleliberi köprünün üzerinde yaşayanlar çoğaldı ama hiç çoğullanmadı. Köprü sakinleri kendilerine daha derin nefesler alacakları yeni memleketler aramıyor değiller. Ve işin tuhaf yanı, başka memleketlerde alınan bütün o nefesler burada öyle bir gürültü ve hevesle havaya salınıyor ki, sanırsınız daracık bir köprüde değil, hiç bitmeyecek bir cengin meydanında yaşıyoruz.*

AYŞE ÇAVDAR

aysecavdar@gmail.com

Kimse bir köprüde yaşamaz. Köprüler yolları bağlar; ülkeleri, şehirleri, mahalleleri, köyleri birleştirir. İnsanlar köprülerden geçerek evlerine gider ya da evlerini terk ederler. Ama yaşanmaz köprü üstlerinde. Köprü altlarında yaşayanlara da pek iyi gözle bakılmaz doğrusu. İçimde bir ses, adına Osmanlı denen imparatorluğun, bir köprüye sıkışıp kalmaktansa dünyaya açılmayı tercih eden büyücek bir ailenin çocuklarının ferahlık talebinden doğmuş olabileceğini söylüyor. Şu halde imparatorluğun geriye yalnızca başlangıçtaki köprü kalana değin küçülmesi de tesadüf olamaz. Osmanlı öleliberi köprünün üzerinde yaşayanlar çoğaldı ama hiç çoğullanmadı. Köprü sakinleri kendilerine daha derin nefesler alacakları yeni memleketler aramıyor değiller. Ve işin tuhaf yanı, başka memleketlerde alınan bütün o nefesler burada öyle bir gürültü ve hevesle havaya salınıyor ki, sanırsınız daracık bir köprüde değil, hiç bitmeyecek bir cengin meydanında yaşıyoruz.

İSTANBUL'UN GÖRGÜSÜ YA DA ETİKET

Atik Valide Sultan Camii'nin avlusundaki odasında Prof. Sadettin Ökten ile mevcut uygarlık düzeyimizde dūçâr olduğumuz medeniyet tahayyülsüzlüğünün acı sonuçlarını konuşurken söz döndü dolaştı İstanbul'un gayrimüslimlerine karşı gösterilen popüler tahammülsüzlüğe geldi. Sordum: "Peki İstanbul gayrimüslimlerini kaybedince nesini kaybetmiş oldu?" İşin doğrusu, bende bir cevabı vardı bu sorunun. Derdim

ki mesela, "Geride kalanların yaşadığı özsaygı yitimi tamir olunmuş değil hâlâ." Yıllarca birlikte yaşadığınız insanların katline tanık olduktan sonar, akrabalarını da şehirden kovup mallarına el korsanız ne kendinize saygınız kalır, ne yaşantınızla temsil ettiğiniz değerlere... Ama Prof. Ökten başka bir cevap verdi: "İstanbul onlarla birlikte görgüsünü kaybetti." Galiba bu cevapla görgü ya da adab-ı muaşeret ile özsaygı ve hukuk arasında bir bağlantı olduğunu fark etmiş oldum.

Zira "muaşeret," birlikte yaşamak demek. "Adab-ı muaşeret" ise birlikte yaşamın kuralları. Her birimiz gündelik hayatımızda birbirimizin yaşam, özgürlük ve mülkiyet alanlarından geçip duruyoruz. Beşeri ilişki denen hadise, Prof. Nilüfer Göle'nin pek güzel ifade ettiği gibi bu "iç içe girişme" halinden ibaret (*İç İçe Girişme*, Metis Yayınları). Şu halde bu girişmenin bir çarpışmaya dönüşmemesi için lazım gelen edep demek aslında adab-ı muaşeret. Ama keşke bu kadarla kalsa her şey...

Adab-ı muaşeret genellikle şehre ithaf edilen bir haslettir. Şehirde ise hukuk ve özsaygı yalnızca kuşaktan kuşağa değil, şehirden insana aktarılan da bir şeydir. Çünkü şehir binalar değil, o binaların, sokakların, hanların, hamamların içinde vuku bulan beşeri ilişkiler demektir. Bu şartlar altında adab-ı muaşeret de birlikte yaşayan insanlar arasındaki hukukun adı olsa gerektir. Prof. Ökten'in İstanbul'un gayrimüslimleri ile birlikte görgüsünü de kaybettiği yolundaki tespiti, bir bakıma sözünü ettiğim hukukun ortadan kalktığına

Şehir binalar değil, o binaların, sokakların, hanların, hamamların içinde vuku bulan beşeri ilişkiler demektir.

da işaret ediyor olabilir. En nihayetinde yağmayla ve zorla mülkiyet transferi kaba saba bir şeydir... Leylâ Erbil, *Kalan*'da böylesi bir yağma sahnesi sonrasında olanları anlatır: "defolun,,, buralar bizim diye çığırarak kovalıyorlardı bizi,,, 'yallah, yallah min ruh, havariun'a, havariun'a!..' acayip bir dil çalınıyor kulağımıza,,, ne demek anlamıyorduk,,, kocaman sakallı bir dede, bastonuyla havayı döve döve, 'nereden senin malın olmuş, mülk sahibi allah'tır, sizden aldı bize verdi,' diyordu durmadan." İşte bu zaviyeden bakınca sanki mülkün eski sahiplerini kovalayan bu kabalık, o mülke el koymayı mümkün kılan hukuksuzluğun örtüsü gibidir.

Avrupa memleketlerinde adab-ı muaşerete karşılık olarak bulduğumuz kelimenin *etiquette* olması da tesadüf değil. Ve *etiquette*, hemen anlaşılacağı gibi, fiyat bildiren küçük kağıt parçası ya da bilet anlamındaki *etiquette*'ten türemiş. Victoria Dönemi'nde, İngiltere ve Fransa'daki saraylarda düzenlenen hangi törende, kimin, ne yapacağına ilişkin kaidelerin ortak adı olarak kullanılmış *etiquette*. Lafı uzatmanın manası yok: Saraylardan, aristokrasilerden vazgeçse de *etiquette*'ten geçmedi Batılı toplumlar... Hatta sadece Avrupa'da değil, dünyanın her yerinde *etiquette* sokağa indi, kafelerde zaman tüketti, edebiyata girdi, sinemadan göz kırptı, müzik eşliğinde raks etti... Yani bir ayrıcalık olmaktan çıkıp tabiri caizse demokratikleşti. Artık yalnızca saraylılar, aristokratlar, yüksek sosyete değil, her sınıftan insan birbirine nerede, nasıl davranacağı hakkındaki bilgisi ölçüsünde kıymet veriyor. Böyle olunca *etiquette* ya da adab-ı muaşeret sınıfsal çelişkilerin de ifadesine dönüşüyor.

Mevzuyu dünyadan ve Türkiye'den etiket manzaraları şeklinde genişletme şansımız yok. Öte yandan dünyanın

en kalabalık köprü ülkesi Türkiye, o kadar uzun zamandır tarz-ı hayat ve adab-ı muaşeret kavgası veriyor ki, geriye kalan kavgaların tamamı rafa kaldırılmış gibi. Dolayısıyla masada çatalın bıçağın nereye konacağından ibaret sayılmaması lazım gelen adab-ı muaşeret konusunu, tarihin bu toplumda açtığı çok derin ve ölümcül yaralara temas etmeden kavramak mümkün değil.

BATI MI, DOĞU MU? HİÇBİRİ...

Adab-ı muaşeret ve tarz-ı hayat meseleleri edebiyata Tanzimat'tan sonra girmeye başlar. Çünkü adab-ı muaşeretin konu edilebileceği modern edebi türlerle de ancak bu dönemde tanışır köprü ülkemiz. Malum-u aliniz, edebiyatımız misyonerdir ve bu konudaki misyonu da ahaliyi Batılı, modern ve medeni tarz-ı hayatın kuralları konusunda aydınlatmaktır. Böylece Batı'ya

doğru başlatılan yolculukta yüz kızartmayacak türden makbul Osmanlılar yetiştirilecektir. Lakin Batı'nın adab-ı muaşeretini benimsemekte aşırıya kaçmamakla birlikte şekli adaptasyonlarla da yetinmemelidir. İlk romancılarımızdan Ahmet Mithat Efendi'nin hem *Felatun Bey ile Rakım Efendi* gibi bir romanın hem de *Avrupa Adab-ı Muaşeretini ya da Alafranga* gibi bir "gündelik hayat kullanım kılavuzu"nun yazarı olması boşuna değildir. Felatun Bey ve Rakım Efendi, medeniyet göçünde iki ucu temsil ederler. Felatun Bey, gaza abandığı bu yolculukta önüne çıkan tüm çamları devirirken, Rakım Efendi sözünü, davranışını iyice tartan, edebi, hayayı elden bırakmayan, kendisine saygı duyduğu gibi rasyonel dünyanın yönlendirmelerine rahatlıkla uyum sağlayan bir Osmanlı beyfendisidir. Tahmin edin hangisi kazanır? Ahmet Mithat Efendi, 1875 yılında kaleme aldığı bu romanda seçkinlerin sıradan ahaliye ilişkin gelecek temennilerini ve elbette onlara yükledikleri ödevleri sıralamış olur.

**Adab-ı muaşeret çatışması
bu defa yoksul tarihi
mahalleleri istila eden modern
apartmanlar arasında yaşanır.
Bu janrın ilk örneklerinden
biri kuşkusuz Peyami Safa'nın
Fatih-Harbiye'sidir.**

“Onlar gibi olmak, onlar gibi giyinmek, onlar gibi yiyip içmek, onlar gibi oturup kalkmak, onların diliyle konuşmak. Haydi bunların hepsini yapayım, fakat onlar gibi nasıl düşünebilirim? Nasıl onlar gibi hissedebilirim.”

Zengin ile fakir arasındaki denge de gündelik hayatın yazılı olmayan hukuku tarafından sürekli yeniden ve yeniden belirlenir... Türkiyeli edebiyat, adab-ı muaşeretin yansıttığı sınıfsal çelişkilere de daima duyarlıdır. Fatma Aliye Hanım, 1890'larda kaleme aldığı *Refet*'inde öğretmen olmaya çalışan fakir bir kız ile zengin okul arkadaşı arasındaki hediyeleşme adabını anlatırken hukuksal bir önermede bulunmaktadır aslında: "Şahap, Refet'e bir şey hediye etmek için evvelce onun elinde yapmakta olduğu, bir dantela veya fistonu beğendiğinden bahisle; hediye olarak kabul ediyor da, sonra kendisi değerce ona kıyas kabul etmez surette bir şey veriyordu. Böyle böyle Şahap, gayet kibarâne bir tavır ve muamele ile Refet'i ihsanlarına alıştırmış idi. Lakin, Refet'in vakarına dokunmak korkusuyla; o inâyetlerin de pek ilerisine varamıyordu."

MEDENİLEŞİN, BU BİR EMİRDİR!

Cumhuriyet'in ilk yıllarında edebiyatın başlıca iki konusu vardı: Silahlı düşmanlara karşı verilen Kurtuluş Savaşı ve Doğulu geçmişe karşı verilen bir başka kurtuluş savaşı. (Hangisinin büyük harfle yazılması gerektiğinden ve daha dehşetli olduğundan o kadar da emin değilim.) Reşat Nuri'den Halit Ziya ve Peyami Safa'ya, Mithat Cemal Kuntay'dan Ahmet Hamdi Tanpınar ve Halide Edip'e kadar aklınıza gelebilecek herkes o uzun ve hararetli yılların romanlarında bu iki konuyu genellikle bir arada ele aldılar. Yukarıdaki kavramsallaştırmadan bakınca, bunun da bir tesadüf olmadığını, adab-ı muaşeret takıntısının gündelik hayatın bir türlü herkes için anlamlı ve bağlayıcı bir hukuksal zemine yerleşememiş olmasından kaynaklandığını söylemek mümkün. Nitekim, edebiyatla ilgisi olmamakla birlikte İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin olduğu gibi Cumhuriyet'in gündelik hayat reformlarının da fikir babalarından Abdullah Cevdet'in, 1925'te, *Mükemmel ve Resimli Adab-ı Muaşeret Rehberi* adlı bir kitap yazdığını

hatırlamakta faide var. Kitabın devlet tarafından vatandaşlara bedava dağıtılması da mevzunun hayat-memat meselesi olarak telakki edildiğini anlamaya yeter. Lakin, devletin vatandaşların tarz-ı hayatlarına ve adab-ı muaşerete her müdahalesinde işlerin biraz daha karıştığı da anlaşılıyor edebiyatın seyrinden.

Yakup Kadri, *Yaban*'ında, kendisinde vatandaşlarını modernleştirme misyonu gören devlet ve onun misyoneri konumundaki aydın ve bürokratların hal-i pürmelalini anlatır mesela. İş, misyoner için de ahali için de hiç kolay değildir. *Yaban* kafası karışık ve alabildiğine karamsar bir romandır. Yakup Kadri, aydın-köylü uçurumunun müsebbibinin aydınlar olduğunu söyler, ama köy hayatını ve insanları tasvir ederken öyle cümleler kurar ki, "aydına söylüyorum, köylü sen anla," der sanki. *Yaban*'ın aydını Ahmet Celal anlatıyor: "Düğün esnasında bana en çok ıstırap veren şey ziyaretler oldu. İçleri isim veremeyeceğim birtakım karışık yemeklerle dolu lengerler getirilip ortaya kondu mu ne yapacağımı bilmiyordum. Bir kadın, eteğinin içinde ekmekleri, daha doğrusu yaş yufkaları getiriyor. Her birimizin önüne bir topak atıyor ve eller hep birden lengerlerin içine dalıyor. Bunlar arasında bazen Mehmet Ali'nin güveylik kınalı elleri de vardır." Ahmet Celal'in bu sofraya nasıl katılacağını bilememekten mi, yoksa onca elin daldığı yemeği bünyesine almaktan mı ıstırap duyduğunu kestirmek zor. Lakin sonunda belki de adabı bulamadığı için köylüyle muaşeretten vazgeçerek bu sorunun kendisini aştığını ifade ediyor sanki: "Onlar gibi olmak, onlar gibi giyinmek, onlar gibi yiyip içmek, onlar gibi oturup kalkmak, onların diliyle konuşmak. Haydi bunların hepsini yapayım, fakat onlar gibi nasıl düşünebilirim? Nasıl onlar gibi hissedebilirim."

O yıllarda roman öyle bir toplumsal mühendislik aracı olarak işlev görmeye başlar ki, harcına katmadığı hiçbir şey kalmaz. Bilkent Üniversitesi'nde bir yüksek lisans tezi yazarak konuyu inceleyen Aslı Güney, aşkın ve iyi evlilik ihtimalinin adab-ı muaşeretin motivasyon kaynağı olarak nasıl işlev gördüğünü anlatıyor. "Kemalist Modernleşmenin Adab-ı Muaşeret Romanları: Popüler Aşk Anlatıları" başlıklı tezinin merkezine Muazzez Tahsin Berkant'ın romanlarını alan Güney şunları söylüyor: "Kemalist modernleşmenin, Batılı yaşamı yerleştirmek için başvurduğu, kılık-kıyafet düzenlemelerinden resmi Cumhuriyet balolarına kadar tüm düzenlemeler adab-ı muaşeret romanlarında, bir görgü kitabındaki gibi ayrıntıyla işlenir. Bu metinlerde, olay örgüsünden çok 'soylu' salonlarda nasıl davranılacağı kaygısı öne çıkar. Bu kaygının arkasında yatan neden ise, ekonomik gücünü yitirmiş soylu sınıfın, 'iyi bir kısmet' bulmak üzere eğitilen kadınlar aracılığıyla, mülkiyetin ve neslin devamını sağlama çabasıdır." Kestirmeden söylersek,

Etiquette'ten vazgeçemedi Batılı toplumlar...

Adab-ı muaşeret ve tarz-ı hayat meseleleri edebiyata Tanzimat'tan sonra girmeye başlar.

bu janrın birçoğu Yeşilçam'da sinemaya da uyarlanan romanlarında adab-ı muaşeret kurallarını bilen bir genç kadın zaten yoksul olan ya da yoksullaşmaya yazgılı ailenin gelecek sermayesi, genç Cumhuriyet'in yeni yükselen sınıflarına dahil olmak için kapıda göstereceği bir nevi bilettir.

Ahmet Hamdi Tanpınar, böyle bir kadını *Huzur*'un kahramanı Mümtaz'ın gözünden ne de güzel anlatır: "Mümtaz için kadın güzelliğinin iki büyük şartı vardı. Biri İstanbullu olmak, öbürü de Boğaz'da yetişmek. Üçüncü ve belki en büyük şartının tıpkı tıpkısına Nuran'a benzemek, Türkçeyi onun gibi teganni edercesine konuşmak, karşısındakine onun gözlerinin ısrarıyla bakmak, kendisine hitap edildiği zaman kumral başını onun gibi sallayarak konuşana dönmek, elleriyle aynı jestleri yapmak, konuşurken bir müddet sonra kendi cesaretine şaşırarak öyle kızarma, hiçbir özentisiz, telaşsız, büyük ve geniş suları, dibi görünecek kadar berrak, bir nehir gibi hayatın ortasında hep kendi kendisi olarak sakin, besleyici akmak olduğunu o gün değilse bile, o haftalar içinde öğrendi." İşte Muazzez Tahsin Berkant'ın, Kerime Nadir'in ve hatta Oğuz Özdeş'in romanları genç Cumhuriyet'in kadınlarına, seçkin bir erkeği kendine böyle aşık etmenin yollarını öğretiyordu.

1960'lar ve 1970'lerde göç nedeniyle Anadolu tarafından adeta hızla istila edilen bir İstanbul ve tabii Ankara çıkar karşımıza. Adab-ı muaşeret çatışması bu defa yoksul tarihi mahalleleri istila eden modern apartmanlar arasında yaşanır. Bu janrın ilk örneklerinden biri kuşkusuz Peyami Safa'nın *Fatih-Harbiye*'sidir. Fatihli kız, Harbiyeli oğlanda yeni rejimin nimetlerini bulur aslında. Babası gibi Fatihli olan kısmeti, ona eskinin durağan sularından ötesini vaat edemeyeceği için arzulamayacaktır başlangıçta. Harbiyeli ise her açıdan sağlığa zararlı biri olarak tasvir edilir. Bu hikayenin bir erkek iki kızlı versiyonunu ise Şule Yüksel Şenler yazar. Şimdilerde dizi de olan *Huzur Sokağı*'na bir apartmanın inşa edilmesiyle düzen, yani hukuk bozulur. Bilal başı açık sosyete kızı mı seçecektir, başı örtülü, aynı dili konuştuğu kızı mı? Belki de Şule Yüksel Şenler'in mahallenin delikanlısına yüklediği akl-ı selimin izinde, kalbi başı açık kızıdan yana olsa da mahallenin uygun bulduğu şekilde davranıp başörtülü kıza hayatını birleştirir. Allah bir şekilde bu doğru seçimi ödüllendirecektir nasılsa.

Görüldüğü üzere, adab-ı muaşeretin içeriği daha çok kadınlar üzerinden tanımlanır... Edebiyat yelpazesinin tamamı için geçerlidir bu durum. Mesela Sevgi Soysal, *Yenişehir'de Bir Öğle Vakti*'nde ideal Batılı kıza, kendi payına düşen Mualla'yı karşılaştıran Ahmet'in hayıflanmasını aktarır: "Plakçının vitrinindeki plağın üstünü okudu: Love Story. Güzel, ilik gibi bir kız, tıfil bir

oğlanla sarmaş dolaş. Bu kız bakire midir? (...) Kız hem güzel, hem masum yüzlü, böylesi az olur, diye düşündü Ahmet. Şükran'ın ablak yüzü geldi aklına. Ala ala iyice ayrılmış olan kaşları arasındaki kaba, enli burun kemiği, kocaman dizleri. Ama gene de anasının kendilerine ısrarla teyze dedirten ahbablarının kızlarından, suratları her gün aybaşı tutmuşçasına kırmızı, gözleri yere eğik, ne yürümesini, ne de konuşmasını bilen o uyuz kızlardan iyiydi elbet. Bir defa Şükran dans bilirdi. Artist adlarını, yeni şarkıları su gibi ezberlerdi. Ahmet'e gereğinde dikleni dikleniverirdi. Kendini elletir, kahkahayı basardı. (...) Yeni modaları kaçırmazdı."

Adab-ı muaşeret problemi asla düşmez edebiyatın gündeminden, ama zamanla ona bakış ciddi bir kırılmaya uğrar. Sanki yazarlar eskisi kadar emin değillerdir kendilerinden. Mesela Yakup Kadri'nin *Yaban*'ındaki Ahmet Celal'in ciddiyetle üzerinde durduğu suçluluk duygusu sarkazma bırakır yerini Oğuz Atay'ın *Oyunlarla Yaşayanlar*'nda: Coşkun seslenir epik bir tavırla: "Ey sevgili milletim! Neden böyle yapıyorsunuz? Neden az geliyorsunuz? Bizler bu kadar çok gelişirken geri kaldığınız için hiç utanmıyor musun? Hiç düşünmüyor musun ki, sen neden geri kalıyorsun diye durmadan düşünmek yüzünden biz de istediğimiz kadar ilerleyemiyoruz."

Coşkun'un sorduğu soruyu *Tutunamayanlar*'ın Turgut Özben'i cevaplar; havada, halkın sahillere üşüşmesi yüzünden denize giremeyen vatandaşın duyduğu memnuniyetsizlik hissedilir: "Hele öğretmenler: İlkokul öğretmenleri, kadın öğretmenler. Bir lokantaya gidersiniz, yiyecek yemek bulamazsınız bunların yüzünden. Her tarafı istila ederler. Bir görmemişlik, bir bayağılık. Bir şortlar giyerler, bir bluzlar giyerler: gülmekten katılırsınız. Güneşte yanarlar: her tarafları yara olur. Sokakta, plajda bakamazsınız omuzlarına: çirkin bir manzara. Sahilleri çadırlarla doldurmuşlar... Yazın Türkiye sahillere çadırdan bir harita çiziyorlar. En iyi yerleri de kapmışlar. Bazen arabayla kilometrelerce gidiyorsunuz: piknik yapacak bir karış deniz kıyısı bulamıyorsunuz."

AMAN DİKKAT BUGÜNE YAKLAŞIYORUZ

Vivet Kanetti, *Bana Modern Türk'ün Tarifini Yapabilir misin Kaan?* kitabında, Doğu'dayken Batı'yı, Batı'dayken Doğu'yu özleyen bir halet-i ruhiyeyi konuşturur: "An gelir, hormonsuz sebzeler, sarısı tam yumurtalar, çinkosu magnezyumu kalsiyumu selenyum dengelenmiş besinlerle besleneceğim, kahvaltılık sofrasında keçi peyniri ve soya sütünün eksik olmayacağı, çöpümü indirmeyi mahalle jürisi kapıcılara havale etmeyeceğim günlerin hayaliyle coşarım... köşe başındaki tesisatçının gözetiminden kurtulacağım uygar günlerin. Gri inciler renginde: Klas ve soğuk. O hayallerde kimse yere tükürmez, kimse de sokağın kedilerine tencereyle pilav indirmez." İyisiyle kötüsüyle bizim bu memleket değil mi ama? Klas ve soğuk bir şehirde kedilere gösterilen sevginin sıcaklığı da olmaz ki. Sıcak ülkenin yerlere tüküren insanları mı daha çekilmez, sokakları tertemiz ülkede yaşayacağımız "değerli yalnızlık" mı?

Ayakların baş olması yüzünden olacak, Cumhuriyet'in ilk yıllarında adab-ı muaşeret eğitiminin genellikle zenginlere, her ne kadar "iyilik ve saflık"la atbaşı gitse de görgüsüzlüğün yoksullara maledildiği öyküler de silinmiş görünüyor edebiyattan. Öte yandan Cumhuriyet'in ilk yıllarında da handiyse "Tehlikenin farkında mısınız?" nidalarıyla dikkat çekilen sınıf atlamış yeni zengin görgüsüzlüğü sardı her yeri 1980'lerden bu yana. Tabii bu türden görgüsüzlüğün olanca yaygınlığına karşın, hiçbir ideolojik çerçeve tarafından sahip çıkılmayanlara ait bir davranış modeli olduğunu da hatırlatmakta fayda var. Mesela Hakan Albayrak *Ebuzer*'inde diyor ki, "Geçenlerde İslamcı bir radyoda İslamcılara ait bir firmanın şöyle bir reklamı vardı: Villalarınız ve yüzme havuzlarınız itina ile yapılır... İtina ile! Bu ne demektir, biliyor musun? Bu, gemi batıyor demektir. Sokaktaki adam Bosna'ya, Kosova'ya, Çeçenistan'a yardım edeceğim diye karısının biricik yüzüğünü satarken, lordlarımız havuzlu villalarda debdebenin dibini buluyorlar. Hayırlı bir iş için bağış toplayanları üç-beş kuruşla başından savan burjuva sınıfımız, bir kravat veya bir eşarp için onlarca aç insanın karnını doyurmaya yetecek kadar para harcamaktan kaçınmıyor. Kendilerine yoksul Müslümanların liderliğini yakıştıranlar bile Karunluk taşıyor. Millet kuru ekmeğe talim ededursun, lüks otellerde zenginden zengine iftar ziyafetleri veriliyor. Bunların hesabı sorulmaz mı?"

Ben Shahn

Istanbul gayrimüslimlerini kaybedince görgüsünü de kaybetti.

Adab-ı muaşeretin içeriği daha çok kadınlar üzerinden tanımlanır.

Kanımca TOKİ'nin inşa ettiği toplu konutlardan bir dolu seri katil çıkacak ilerki on yıllarda ve o seri katilleri, "Yaşasın, biz de gelişmiş ülkeler gibi karmaşık psikolojileri olan katiller yetiştirmeye başladık," edasıyla anlatacağız birbirimize. O psikoloji aslında karmaşık bir gündelik hayat hukukunun da habercisi olacak ama biz çok da takılmayacağız. Toplu konutlar aslında içinden çıkılmaz haldeki gündelik hayat ve adab-ı muaşeret bilgimizi adeta iskartaya çıkartarak sorunumuzu çözüyor gibiler. İşin bu tarafını henüz tek bir romanda okudum; Barış Bıçakçı, *Sinek Isırıklarının Müellifi*'nde pek güzel anlatmış toplu konut hayatını: "Yazar kıyafeti. Fena değildir. En azından eskrimci kıyafetiyle dolaşmaktan daha iyidir. Çünkü toplu konutlardaki hemen herkes bana, ani bir hamleyle kalplerinin üzerindeki bir düğmeye dokunup iç dünyalarının çirkin ışığını yakacakmışım gibi çekinerek bakıyor." Bıçakçı'ya kötü bir haberim var, bu örkek bakışın sebebi bakan öznenin yazar olması değil. Toplu konutlarda herkes birbirine saklayacak bir şeyleri olanların korkusuyla bakıyor. Herkes suçlu sanki, herkes utanılası bir geçmişten kaçıyor. Toplu konutun varsa bir iyiliği herkesi işte bu örkekliğin belirlediği bir iletişimsizlik ortak paydasında eşitlemesi... Bir kez eşitlenince de konutların dışındaki duvarların ötesinde kalan dünyadan başka düşmanın kalmıyor: "Başlangıçta birinci etap vardı, ikinci etap vardı ve kurbağalar vardı... Sonra çok fazla kurbağa ölüsü oldu. Otomobillerin altında kalıyorlardı ve anlıyorlardı kağıttan kurbağa nasıl olur. (...) Toplu konut halkı işçilerden rahatsız olmaya başladı, çünkü işçiler muhite yakışmıyorlardı. Her yerdeydiler, minibüste, otobüste, markette... Kötü kokuyorlardı, kendi dillerinde konuşuyorlardı, suratları tıraşsızdı; karanlık bakışlarıyla kadınları, çocukları korkutuyorlardı. Üçüncü, dördüncü ve beşinci etap inşaatları bu korkunun üzerinde yükseldi. Çok sağlam yükseldiler. Korku çok iyi bir harçtır. (...) Sonra ne oldu? Sonra yeni yapılan etaplarda travestiler yaşamaya başladı, geceleri yollarda müşteri arıyorlardı. Toplu konut halkı travestilere döner bıçaklarıyla, beysbol sopalarıyla saldırdı, onları öldürseye dövdüler ve kovdular. Polisler her şeyi sadece seyretti. Kurbağalar, kirpiler, güvercinler, kötü kokan işçiler ve travestiler gidince toplu konut bölgesinde daha lüks konutların, iş ve alışveriş merkezlerinin inşaatı hızlandı."

Neyse ki son zamanlarda insanların adabını kaybetmiş megapollerde yaşamaktansa, doğaya, insanlara daha çok temas edebilecekleri yeni bir hayat kurmak üzere küçük şehirlere, hatta köylere, çiftliklere gittikleri haberlerini alıyoruz. Kimbilir belki de ancak aynı anda hem bu kadar sıkışıp hem de bu kadar dağıldıktan sonra özgün bir adab-ı muaşeret üretebilecektir memleket. Ondan sonra görün siz edebiyatı, o da tadından yenmez artık... ■

GÜLSÜN KARAMUSTAFA İLE SÖYLEŞİ

MODERNİST BASKI BİTTİ, DAYATMA KÜLTÜRÜ DEVAM EDİYOR

“Bir korku yaşıyorum çünkü bu hor görülme farklı şeyler besler, gizliden gizliye. Ve bir gün patladığı zaman kötü şeylere yol açabilir.”

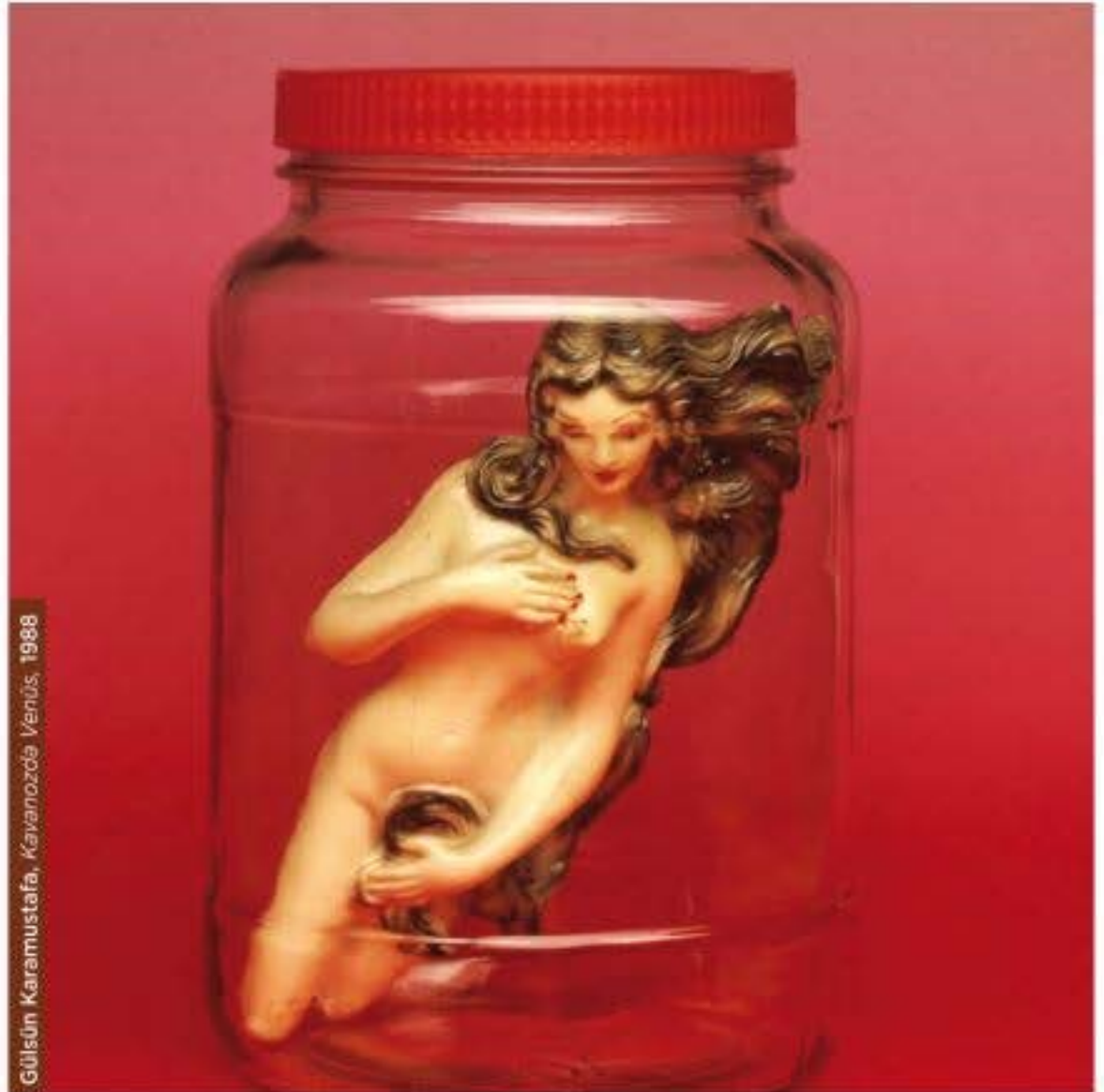
Biz, onlar, biz, onlar, biz... Başbakan'ın şiar edindiği bu söylem maalesef sokaklardan en diplomatik sohbetlere, kahvehanelerden sosyal medya platformlarına kadar her kesime yayılmış vaziyette. Cumhuriyet tarihi boyunca inşa edilmiş kalın çizgiler günümüzde yumuşamadığı gibi, tam tersine kutuplaşma korkutucu bir düzeye gelmiş durumda. Siyasilerin kullandığı dil tartışılıyor, görgü mevzusu gündemden düşmüyor, hayat tarzıyla yıllarca aşağılan kesimler artık söz bulabiliyor. Bir şeylerin değiştiği muhakkak. Peki nasıl? Tarih boyunca var olan dayatmalar devam ediyor mu, yeni dayatmalar nasıl bir geçmişin uzantısı? Kimlik, kültürel farklılık, toplumsal baskı gibi kavramlar üzerine düşünen sanatçı Gülsün Karamustafa ile konuşmanın tam zamanıydı; keza, yeni sergisi *Vadedilmiş Bir Sergi*'de tüm bunları ve çok daha fazlasını sorguluyor sanatçı. Merak ediyoruz, 1927 tarihli *Adab-ı Muâşeret* kitabının üzerinden gerçekten kaç yıl geçti?

Geçmişe baktığımızda bir baskı aracı olarak "görgü dayatması"nın uygulandığını görmek mümkün. Modernleşme kültürünün empoze edilmesi olarak tanımlanan bu dayatmanın son on yılda değiştiğini düşünüyor musunuz?

Tabii, artık modernist baskının devam ettiğini düşünmüyorum.

İktidara gelen partiyle alakalı bir değişim mi bu?

Acaba başka bir parti gelseydi yine bitmez miydi bu baskı? Bence bu değişimin önü engellenemezdi, mutlaka belli şeyler değişecekti.

Gülsün Karamustafa, *Kayanozda Venüs*, 1988

"Dayatma kültürü devam ediyor. Kadın bedeniyle, aile yaşamıyla, alkol yasağıyla ilgili..."

Sizce genel olarak dayatma kültürü devam ediyor mu?

Evet, ediyor. Özellikle Başbakan'ın bunu hissettiren pek çok davranışı oldu. Kadın bedeniyle, aile yaşamıyla, alkol yasağıyla ilgili... Yani dayatma kültürü aynen devam ediyor. Demokrasi kültürünün tam anlamıyla yerleşmediği ortamda iktidara gelenin dayatma kültürünü arkasına alması kaçınılmazdır zaten.

Cumhuriyet tarihi boyunca hor görülen kesimler oldu. Bu hor görme ve dayatmanın intikam kültürüne dönüştüğü yorumuna katılır mısınız?

Intikam kültürü demeyelim ama intikam tehlikesini gizleyen bir şeylerin olduğu açık. Evet, bugüne kadar bir aşağılama kültürü vardı. Zengin kesimden birisi başörtüsünü hakir kişilerin takabileceği düşüncesini taşırdı. Cumhuriyet tarihi boyunca belli kesimler tarafından da paylaşıldı. Ve şimdi yıllarca hakir görülen kesimin hayat standartlarının yükselmesi belli kesimleri rahatsız ediyor. Bir korku yaşıyorum çünkü bu hor görülme farklı şeyler besler, gizliden gizliye. Ve bir gün patladığı zaman kötü şeylere yol açabilir.

Kimlik meselesi de hep sakıncalı yerlere kayıyor. Batı'ya karşı algıda da, kendi içinde de bunun bir sorun olduğunu söyleyebilir miyiz?

"Türkiye bir dinler, diller mozaiki," diye başlayan tanımların altında çok daha şiddetli bir şey var. Özellikle şu zamanlarda yaşadığımız bizler-onlar politikasının tehlikeli durumlara yol açacağını düşünüyorum.

Bu bilinçli bir politika mı, kendiliğinde oluşan bir süreç mi?

Bir dil oluşmuş durumda. Bu dilin politikayla hızlandırılması ve alevlendirilmesi tatsız şeylere yol açabilir.

BAZI DAVRANIŞLAR ESKİ KÜLTÜRÜN DEVAMI

Peki, yeni kuşaktan bahsetmek gerekirse... En hoşgörülü, önyargısız durumlarda bile kültürel bir ayrımcılık ortaya çıkabiliyor. Mesela, Gezi'de polisler kitap okuyan öğrencilerin görüntüsü gibi...

Bazı davranışları bir kültürün devamı olarak görmek

mümkün. Ancak, bunu genellezemeyiz. Bir kesim bunu yaparken diğerleri bunu kırmak için uğraşıyor çünkü.

"Halk"tan geldiğini söyleyen bir başbakan iktidarda. Diğer taraftan özellikle İstanbul'daki birçok semt mutenalaştırılıyor ve şehirdeki sınırlar kalın bir biçimde çiziliyor. Bu bir çelişki değil mi sizce? Başbakan'ın kendi dünyasına, geldiği yere, çevresine aykırı değil mi?

Üstelik inançlarıyla da çelişen bir şey... Ailesi, görgüsü, çevresi kadar inançlarıyla da çelişik bir durum yaratıyor. Bunu belki de iktidar sarhoşluğuyla açıklayabiliriz. İktidarı başkası olsa da belki aynı şeyleri yapacak. O konumda olmanın getirdiği inanılmaz bir açgözlülükle alakalı. Önündeki her şeyi ranta dönüştürme ihtiyacından geliyor. Bu bir dünya politikası aynı zamanda. Dünyanın her yerinde böyle.

Görgü mevzusuna geri dönersek...

Ben geçenlerde bir şey okudum. Meclis'te görgü kurallarını öğretmek için yeni bir eğitim başlatılmış. İsteyenler yemek davetinde nasıl davranılması gerektiğini öğreten bu eğitimden geçiyormuş. O diplomatik konumdaki insanların, hükümetin, Meclis'in bir ayıbı olmasın diye eğitimden geçirmek için yapılmış olabilir. Çok hoşuma gitti, çünkü sergimle de çok ilgili.

ADAB-I MUAŞERET VE MECLİS

Batı'daki imajımız tartışılıyor sürekli, bununla alakalı olabilir mi?

Evet evet, bununla alakalı. Ama sergide yer alan 1927 tarihli *Adab-ı Muâşeret* kitabının Meclis'te bugün uygulanması pek bir keyifli oluyor. (Gülüyor)

"Batı'ya karşı duruş" diye bir mevzu var.

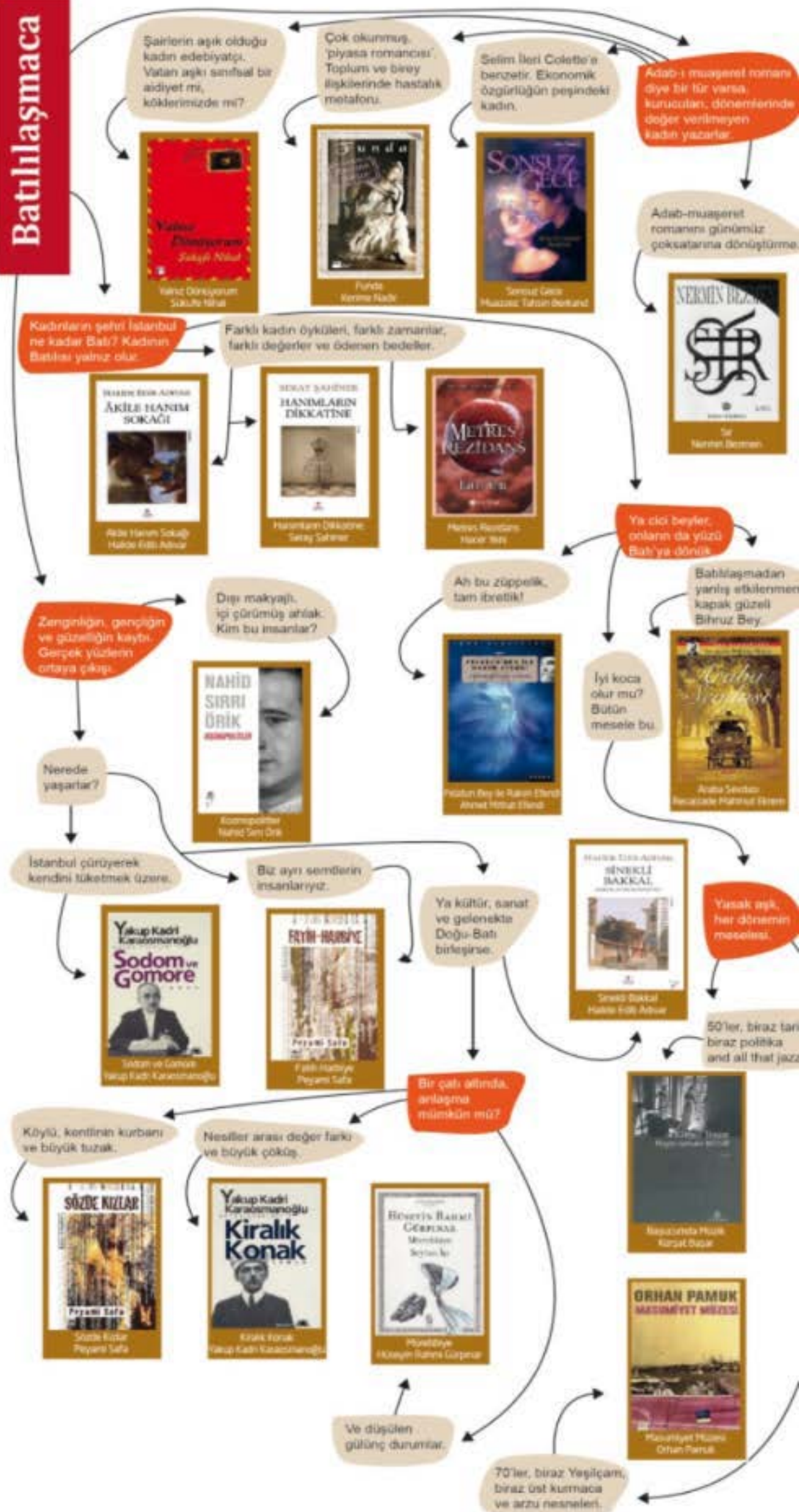
Bu en büyük kompleksimiz zaten. Toplumsal geçmişimizden yola çıkarak böyle bir alışkanlığımız olduğunu söyleyebilirim. En ufak durumda, kendimizi Batı'yla kıyaslama konumuna geçiyoruz. Bunun son yıllarda yeni iktidarın yeni değerleri ve düşünceleriyle birlikte dönüştüğünü de söylemek gerek.

Son olarak, serginizde Türkiye'nin sosyokültürel tarihini görmek mümkün. Sergiyi gezen bir genç, geçmişte kalanın yansımaları mı yoksa hâlâ yaşadığı bir sürecin öncesini mi görecek?

Söylediğin şeyin cevabını vererek bana geliyorlar, "Hiç bitmemiş, yarın devam edecek," diyorlar. Çünkü biten bir şey yok. Benim orada söz konusu ettiğim ya da iletişim kurduğum her şeyin bir devamlılığı var. Ve aslında ileriye doğru düşündüğüm bir şey var. 68 kuşağından biri olarak çok genç arkadaşlarla bir *workshop* yapıp bunu tartışmak istiyorum. Öte yandan bu sergiyi 20'li yaşlarında çok genç iki küratör arkadaşla birlikte hazırladık. Burada her ne kadar benim işlerim olsa da onu ileriye götüren meseleyi bu şekilde okumaya açan son derece genç zihinler var. Bu yüzden sizin kurduğunuz iletişim geriye doğru bitmiş bir şeyi seyretmek olmayacak, önu açık bir şeyi seyretmek olacak. ■

Kimlik, kültürel farklılık, toplumsal baskı gibi kavramlar üzerine düşünen sanatçı Gülsün Karamustafa ile konuşmanın tam zamanıydı.

EDEBİYATI KATLIAMA DÖNÜŞTÜRENLER

“Bireyler yazar, önderler işaret eder, fanatikler öldürür” sarkacı durulana kadar, daha neler görürüz kim bilir...

Bir gün bir roman yazarsınız ve hayatınız değişir: Romanınız edebiyattan anlamayan insanlar tarafından okunur, siyasi ve dini liderler tarafından şeytanlaştırılırsınız, taşlanmanız ya da kitabınızın yakılması yetmez, öldürülmeniz gerektiği söylenir. Kütüphanelerin insanı olmaktan çıkar, jeostratejik paylaşım mücadelelerinin manevralarından biri haline gelirsiniz.

Eylül ayından bir haber: Afganistan'da Taliban yönetiminden kaçışını anlattığı kitabıyla tanınan Hintli yazar Sushmita Banerjee, Afganistan'a dönmüşken uğradığı silahlı saldırı neticesinde hayatını kaybetmiş. Yirmi beş yıl önce Salman Rushdie'nin mahut *Şeytan Ayetleri* yayımlanmıştı ve muhtemelen dünya çapında şeytanlaştırılan, fetvalarla lanetlenen, sadece yazarını değil yayıncılarının, kitapçıların, çevirmenlerinin de hayatlarını karartan bir süreç başlamıştı. Rushdie, geçtiğimiz sene yayımladığı *Joseph Anton* adlı biyografisinde, bu meşum süreci ele almış ve zeki bir romancının özgür iradesiyle kurguladığı bir romanın nasıl olup da dünyanın çivisini çıkardığını etraflıca anlatmıştı. Anlaşılan yirmi beş sene içinde pek bir şey değişmemiş.

Booker adayı, Whitbread Ödüllü kurgusal bir roman söz konusu, ama siyasi tepkiler biz okurların bu romana ulaşmasını engelliyor, dolayısıyla kitabı

Kitabınızın yakılması yetmez, öldürülmeniz gerektiği söylenir.

edebi açıdan ele alamıyoruz (Rushdie'nin en çok yakındığı konu da bu aslında). Bir insan tarafından yazıldığı bilinen bir romanın, Allah'ın kutsal metnine nasıl bir zarar vereceğini tahayyül etmek güç olsa da, başka meselelerde birbirleriyle çatışmaktan çekinmeyen Müslüman dünyasının farklı fikir önderleri (en başta İran İslam Cumhuriyeti'nin kurucu önderi Ayetullah Humeyni) bir yazarın yazdığı kitaptan dolayı öldürülmesinin makul ve hatta gerekli olduğunu belirtebilmişler. Müslümanlar, dünyanın her tarafında alevli, kanlı, sloganlı gösterilere girişmiş, saygısızlığın müsebbibi gördükleri kurumları ve insanları hizaya çekmek adına pek çok eyleme kalkışmışlar. (Türkiye'de en çok Aydınlık kesimi ve Aziz Nesin, *Şeytan Ayetleri* kavgasından nasibini almıştı, Sivas Katliamı'nda bu meselenin kattığı baharat unutulmaz; zaten gerek din gerek millet olsun, topraklarımızda katliamlara, suikastlara, kavgalara bahane bulma skalası oldukça geniştir.)

Elbette dini önderlerin teşkilatlarına insanları hedef göstermeleri, kutsallığa hanel getirdikleri iddiasıyla ortadan kaldırılmalarını talep etmeleri, şahıs odaklı fetva vermeleri sadece Müslümanlara özgü değil. Hatta peygamberler bile öncelikle içlerinden çıktıkları toplumun önderleri tarafından katli vacip ilan edilmişler; sonra onların dinini uygulayanların da başkalarını katletmeye niyetlenmeleri, ironik olmakla birlikte bir

Şunun şurasında kaç yıl geçmiştir Avrupa'daki entelektüel katli yapan devletlerin liberalleşip AB'ye dahil olmalarının üzerinden?

hakikat. Bugün Hristiyanlığın önde gelenleri, birkaç yüzyıl önce sapkınlık suçlamasıyla öldürdüklerini kabullenmekte. Ölçeği dinden çıkartıp ulus devlet sınırlarına getirdiğimizde de, şunun şurasında kaç yıl geçmiştir Avrupa'daki entelektüel katli yapan devletlerin liberalleşip AB'ye dahil olmalarının üzerinden? "Bireyler yazar, önderler işaret eder, fanatikler öldürür" sarkacı durulana kadar, daha neler görürüz kim bilir...

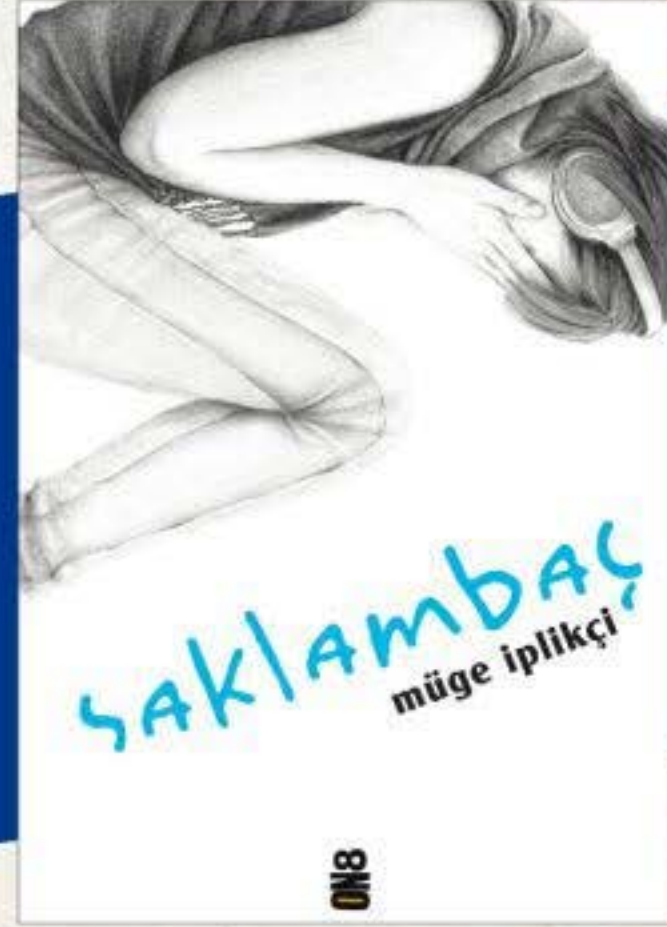
ÖDÜLLER FETVALARI KALDIRMAYA YETMEZ

Seytan Ayetleri dalgası, yerel ölçekteki küllenmiş bir başka fetva mevzusunu da körüklemişti: Mısır'da Necib Mahfuz, popüler romanlar yazar, ancak kutsal kitaplar alegorisi kapsamında görülebilecek Cebelavi Sokağı'nın Çocukları romanıyla daha 1959'da dini otorite El Ezher Üniversitesi'nin ulemasından tepki görmüştü. Tefrika olarak yayımlanan romanın baskısı Mısır'da yapılamaz, daha sonra Lübnan'da yapılan bir baskı Mısır'a ithal edilebilir, el altından okurlarına satılır. 1988'de, *Seytan Ayetleri*'nin basıldığı günlerde, muhtemelen uluslararası camianın Müslüman coğrafyadaki ifade özgürlüğüne desteğini göstermesi adına da, Nobel Edebiyat Ödülü Necib Mahfuz'a verilir. Yıllar içinde çok yönlü bir romancı haline gelen, Ezilenler, Başkanın Öldürüldüğü Gün, Karnak Kafe, Midak Sokağı gibi pek çok yapıt ortaya koyan Mahfuz, Mısırlı Ömer Abdurrahman (Kör İmam) tarafından yeniden işaret edilir ve "Zamanında Mahfuz'un cezasını kesseydik, Rushdie palazlanmazdı", mantığıyla gündeme getirilir. İşleyişi pek de lineer olmayan, her an tarihte kalmış bir kavgadan argüman devşiren fanatikler de, 1994'te Mahfuz'a kim bilir hangi güncel savaşımın manevrası olarak suikast girişiminde bulunur. Her ne kadar Mahfuz hayatta kalmış olsa da, yaralarından kaynaklanan felç gibi arazlar yaşam ve yazım kalitesini muazzam düşürmüştür. ■

Hintli yazar Sushmita Banerjee, Afganistan'a dönmüşken uğradığı silahlı saldırı neticesinde hayatını kaybetmiş.

“sonraki hayatı, o vasağın çizdiği yol oldu. hem var hem yok... benim dedemdi o. hayatını hiçbir kitap yazmadı...”

Bazen tatsız bir oyundur saklambaç. Hele ki hafızanı susturman istendiğinde.

Belleğin sokaklarına duyarlıkla dalan Müge Iplikçi, birbiriyle kavgalı iki ayrı dönemin arasına sıradışı bir koridor açıyor. Funda, bugünün cenderesinden kaçarken, silinmeye çalışılmış bir geçmişten yansıyan ayak izlerini takip ediyor. Unutturulmak istenmiş gerçekler, medya uyuşturucusunda çözünmeye bırakılmış acılar. İki ayrı saklambaç. İkisi de oyun değil...

...ve çok daha fazlası
2013 Güz Kataloğu'nda!

CADI NİYE ÇARPAR?!

Anlarsınız ki işin özünde cadı demek kadın demektir ve kadınlar var oldukça aklın ve mantığın hükmü dünya üzerinde tam olarak geçmeyecektir.

“Cadı, sokağın dilini edebiyata taşıyan, halk için, halkı aydınlatmak için konuşan, Doğu mistisizmine ve Batı özentisine bayrak açan, batıl itikatları yeren klasik bir Hüseyin Rahmi Gürpınar metni.

Türk edebiyatının kanımca en “garip” yazarlarından biri Hüseyin Rahmi Gürpınar. Etkileyici, sürükleyici, mizahi ve bir o kadar karanlık fantastik romanlar yazmıştır. Neden? Fantastik diye bir şey olmadığını kanıtlamak, fantastiği ortadan kaldırmak için! Ömrünü ve edebiyatını; aklın, bilimin ve mantığın üstünlüğünü kanıtlamaya, dış-somut gerçekliğin mutlaklığını işaret etmeye adanmıştır. Ancak yıllar geçer, nice romanlar kaleme alır ve aniden “Ortada fenni, bedii, meraka şayan çok meseleler var... ruh muamması”, deyiverir Hüseyin Rahmi Gürpınar. Ve Türk edebiyatına ilk gerçek fantastik romanı armağan eder: *Ölümler Yaşıyorlar mı?*

Gürpınar’ın *Cadı*’sının sayfalarında gezinirken, bu yazarın gün gelip fantastik bir roman yazacağını bilmek okumayı daha da tuhaflaştırıyor. Ancak onun bir yazar olarak geçirdiği değişimi, kendi karanlığıyla, içinde yaşadığı toplumun karanlığıyla yüzleşmesini izlemek ve en nihayetinde Doğu ruhunu fantastik aracılığıyla kavrayışını görmek bir okur olarak da, bir eleştirmen olarak da kuşkusuz büyük keyif veriyor.

Cadı, Gürpınar külliyyatının en tipik eserlerinden biri hiç şüphesiz. Sokağın dilini edebiyata taşıyan, halk için, halkı aydınlatmak için konuşan, Doğu mistisizmine ve Batı özentisine bayrak açan, batıl itikatları yeren klasik bir Hüseyin Rahmi Gürpınar metni. Roman iki kadın arasında geçen uzun bir diyalogla başlar. Eşini genç yaşta kaybeden güzel dul Fikriye Hanım’a yengesi akıl

vermektedir. Fikriye artık yasını bir kenara bırakmalı, ona ve çocuğuna sahip çıkacak makul bir kismete varmalıdır. Bir kadın iki kere ölür, der yenge hanım; biri gerçek beden ölümüdür, diğeri ise otuz yaşını geçmesidir. Otuz yaşını geçen kadın cinsi cazibesini yitirmiş, bu anlamda yaşlanmış ve aslında ölmüş demektir. Öyleyse Fikriye elini çabuk tutmalı ve derhal gözünü kapatıp osuna busuna bakmadan evlenmelidir. Ne kadar ayak direrse dieresin, yengesi harekete geçer ve kendince makul bir kismetle Fikriye’yi evlilik hazırlıklarına başlatır. Ancak ortada bir tuhaflık vardır. Fikriye’nin talibi Naşit Nefi Efendi’nin ilk iki karısı ölmüş, diğer karıları da ardı ardına müstakbel damadımızdan boşanmışlardır. Bunun üzerine ayrıntılı tetkikler başlar ve cadı hikayesi ortaya çıkar. Naşit Nefi’nin ilk karısı Binnaz Hanım ölmüş ve ölür ölmez de bir cadıya dönüşmüştür. Ne Naşit Nefi’ye rahat verir ne de arka arkaya aldığı karılarına. O kadınlardan biri olan Şükriye Hanım’dan dinleriz bu garip hikayeyi. Şükriye Hanım iyi okullarda okumuş, birkaç dil bilen aydın, bilgili bir kadındır, babası da yine onun gibi bilime ve mantığa inanan aydın bir adamdır. İşte o yüzden baba-kız dedikodulara kulak asmamışlar, Naşit Nefi’yle nikahı onaylamışlardır. Gelgelelim cadı, yeni evlilerin hayatını gerçekten zindan eder. Ölmüş bile olsa kocasını kıskanmakta, üstüne gül koklanmasını istememektedir. Cadı var mıdır, yok mudur, belli değildir ama Şükriye ile Naşit Nefi’nin hayatları kesinkes mahvolmuştur, işte bu

Gürpınar'ın *Cadı'sının* sayfalarında gezinirken, bu yazarın gün gelip fantastik bir roman yazacağını bilmek okumayı daha da tuhaflaştırıyor.

apaçık gerçektir. İş yatakları, derken odaları ayırmaya, hatta can korkusuna varır... Tekinsiz, eski bir yalı, ortadan kaybolan mücevherler, yarı bunak kötü bir kaynana, olur olmaz ortaya çıkan mektuplar, tüyler ürpertici mezarlık sahneleri, ruh çağırmalar... Hepsî cadı muammasını daha da içinden çıkılmaz hale getirir.

KADINLAR ADINA, KADIN OLDUKLARI İÇİN SİZDEN ÖZÜR DİLERİM EFENDİM!

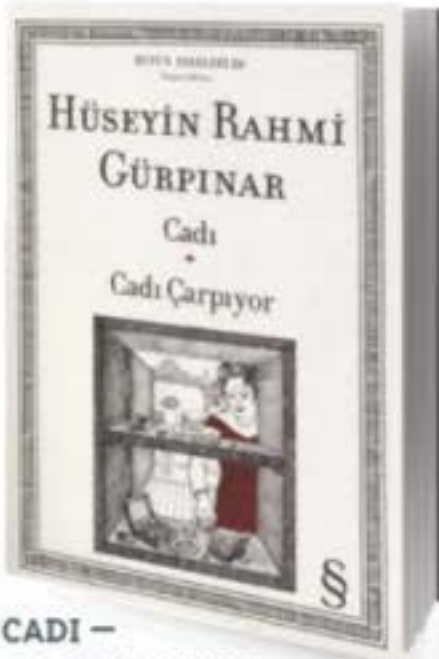
Yazar hikayenin sonuna kadar, bu tür doğaüstü olayların gerçekte olup olamayacağı üzerine okuruna kafa yordurur. Bir yandan da Batı özentisi burjuva hayatını kıyasıya eleştirir. Gündelik hayat da nasibini alır bu eleştiriden, kadın erkek ilişkileri de, siyaset de, sanat da...

Cadı'nın hikayesi, romanın biçare kahramanı talihsiz Naşit Nefi Efendi'ye yıllar sonra olan biteni açıklayan, komşusu Merhume Arandil Hanım'ın büyük oğlu A. Kadir Efendi'nin mektubuyla çözümlenir. Bu mektubun son satırlarında Kadir Efendi, Naşit Nefi Efendi'nin başına olmayacak işler açanların, bunu sırf kadın oldukları için yaptıklarını açıklar, onların kadınlıklarından ötürü Naşit Nefi'den özür diler! Anlarsız ki işin özünde cadı demek kadın demektir ve kadınlar var oldukça aklın ve mantığın hükmü dünya üzerinde tam olarak geçmeyecektir. Kadın denen varlığın ruhu, bu noktada Doğu'yla, Doğu'nun ruhuyla özdeşleşir. Evet, Naşit Nefi de, onun yaratıcısı Hüseyin Rahmi de besbelli korkmaktadırlar. Aydınlaştı adanmış hayatlarında korktukları şey karanlıktır elbette. Nurdan Gürbilek özellikle erken dönem erkek roman yazarlarımızın roman yazmakla, yaratıcılığın alanına

girmekle kadınsı bir şey yaptıkları endişesini taşıdıklarını ve bu endişenin eserlerinde belirgin olarak işlendiğini söyler. Tabii kadınsı olanla, kadından gelenle savaşmak şeklinde. Hüseyin Rahmi Gürpınar'da da ve özellikle *Cadı'da* bu endişeyi apaçık görürüz. Kadınlar doğaüstüne inanmaya meyilli değillerdir sadece, yazar içten içe bilir ve hisseder ki kadın aslında doğaüstünün kendisidir! İşte hikayenin içinde neredeyse hiç iyi bir kadın karaktere

rastlanmaması da, Kadir Efendi'nin neredeyse gülünç bir şekilde kadın oldukları için kadınlar adına özür dilemesi de tam buradan gelir.

Hüseyin Rahmi'nin romanlarında romanın akışında aniden ortaya çıkıp konuşan ve yazan pek çok karakter vardır. Bu karakterlerin Hüseyin Rahmi'nin kendisi olduğunu biliriz. *Cadı'da* da özellikle Kadir Efendi böyle bir roman karakteri. Hayal ve hakikat üzerine uzun uzun yazar Naşit Nefi'ye. Çeşitli akıl yürütmeler ve felsefe ışığında mantığın yolunu bulur, buldurur. Ancak sonunda her şeyi akıl ve mantıkla çözecek olmasına rağmen mektubun başı, Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın yıllar sonra varacağı o beklenmedik noktayı işaret etmektedir: "Efendi! Bu dünyada hiçbir şey yoktur ki biraz tetkik ve tamik-i mahiyeti (niteliği derinleştirmek) cihetine gidilince derhal karşınızda na-kabil-i hal ve izah bir şekli muammai almasın... Bütün hayat, mekukat, kainat, ehemmiyetli ehemmiyetsiz görünen her şey... her şey birbirine girift birer muammadır." ■

CADI —
CADI ÇARPIYOR
Hüseyin Rahmi Gürpınar
Everest Yayınları

Türk edebiyatının kanımca en "garip" yazarlarından biri Hüseyin Rahmi Gürpınar.

EDEBİYATIN UNUTULMAZ EVLERİ

“Evler edebiyatta hiçbir zaman yalnızca yan unsurlar olarak kalmazlar. Mutlaka ülkeyi, toplumu ve bireyi de simgelerler. Yaşadıkları tüm değişimlerle birlikte...”

Görüşmeyeli neler oldu sormayın! Kelebekle büyük bir taşınma macerası atlattık. O kitap kolileri yok mu, işte o bizi harap etti. Neyse o kısım bizim zavallı kollarımızı ilgilendiriyor. Biz gelelim yeni ev maceramıza...

Her şey bir gece kelebeğin, rüyasında Rebecca romanındaki ünlü rüyayı görmesiyle başladı. Bilirsiniz, romanın anlatıcısı olan kadın rüyasında, orada yaşadığı sürece ruhunu sıkışmış olan ünlü Manderley malikanesini görür. “Rüyamda, yeniden Manderley’ye gittiğimi gördüm. Yola çıkan demir kapının önünde bekliyor ama bir türlü içeri giremiyordum, dev parmaklıklar yol vermiyorlardı. Sonra birden, tüm diğer rüya gören

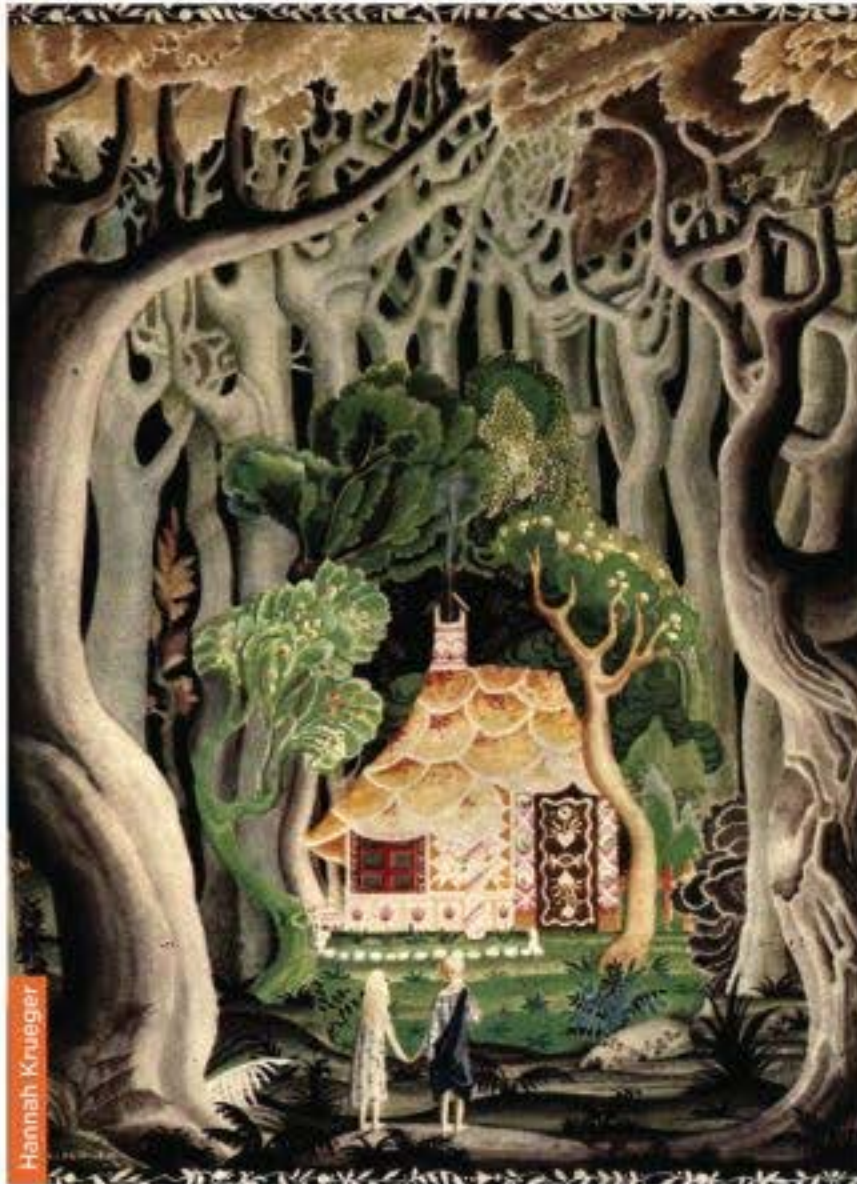
insanlar gibi, olağanüstü bir güç tüm benliğimi sardı ve bir hayalet gibi önümdeki bu engeli aşiverdim.” Anlatıcı kahraman, kocasının ölmüş ilk eşi Rebecca’nın ruhundan bunaldığını sanır ama aslında onu rahatsız eden evin ta kendisidir. İşte bizim kelebek bu rüyanın rüyasını gördükten sonra, “Taşınmalıyız!” diye tutturdu. Ona göre evler ikiye ayrılırmış. Bazı evlere insanların ruhu dadanır hayaletli kılarmış, bazen de tam tersi bizzat evlerin ruhu içinde yaşayan insanlara dadanırmış. İşte misal Rebecca’daki ev, misal Shirley Jackson’ın insan ruhunu ele geçiren tekinsiz bir evi anlattığı *Tepedeki Ev*’i... Bu rüyaya göre bizim ev de bizi ele geçirmeye başlamış. Ben kanmadım tabii, onun asıl derdi kitapları için daha büyük bir eve taşınmak.

Düştük ev aramak için yollara. Başkaları emlakçılara bakar değil mi? Bizimki, ondan bekleneneği üzere, ona ilham vermesi için edebiyattaki ünlü evlerle ilgili bir liste yapmak için kütüphanenin yolunu tuttu: “Öyle tepelerde ıssız bir ev istemem. Bana Emily Brontë’nin *Uğultulu Tepeler*’ini anımsatır. Artık pencereye her ağaç dalı çarpışında yüreğim ağzıma gelir. Çok büyük, çatılı matılı bir ev de olmasın. *Jane Eyre*’deki gibi çatıda unutulmuş deli bir kadın çıkıverir de evi yakar falan! Daha önce çok çocuklu bir aile falan da yaşamış olmasın içinde sakın. Henry James’in *Yürek Burgusu*’ndaki gibi eski mürebbiyelerinin hayaleti başımıza musallat olursa görürüz sonra!”

“Kelebekçiğim sen ne üzülüyorsun, ben anladım seni,” dedim, “*Gurur ve Önyargı*’nın Bay Darcy’sinin kilometrelerce uzanan arazisi üzerinde bir saray gibi uzanan Pemberley Malikanesi’ne benzer bir yere ne dersin? Hani, romanın kahramanı Elizabeth Bennett bile Darcy’ye mi, yoksa eve mi aşık olmuştu anlayamamıştık. Ya da istersen *Muhteşem Gatsby*’nin Jay Gatsby’sinin unutamadığı aşkı Daisy’nin kalbini yeniden kazanmak için inşa ettirdiği rüya ev, her gece müthiş partilerin gerçekleştiği saray yavrusunu tutalım sana, ne dersin?” Bizimki gülmeye başladı. “Ben tabii ki sana şaka yapıyordum. Sen de hiç hayal kurmaktan anlamıyorsun,” dedi. Ama bu şakalaşma da aklımıza yeni bir liste fikri sokmuştu, başladık edebiyat tarihindeki ünlü evleri sıralamaya...

SCARLETT’İN TARA’Sİ

İkimizin de aklına ilk gelenlerden biri *Rüzgar Gibi Geçti*’nin Tara’sı oldu. Romanın dirayetli ve ateşli kadın kahramanı Scarlett, doğup büyüdüğü ve Amerikan İç Savaşı sırasında bile her ne pahasına olursa olsun

Hannah Krueger

“Biliyor musun, şimdi bana konuştuğumuz tüm saray gibi evleri versen de, ben hiçbirini Hansel ve Gretel’in evine değişmem.”

savunduğu sevgili çiftliği Tara'sına öyle bağlıydı ki, romanı okuduğumuzdan beri Tara adı bizim için bile kutsal yuva kavramına dönüşmüştü. Aklımızda yer etmiş bir çiftlik evi daha vardı; Isabel Allende'nin egzotik romanı *Ruhlar Evi*'ndeki... Evelyn Waugh'un bizde neden çevrilmediğini hâlâ bir türlü anlayamadığım romanı *Brideshead Revisited*'inin neredeyse karakterler kadar önemli, gelin tacı güzelliğindeki malikanesine ne demeli peki? İngiliz malikaneleri demişken, Austen'in diğer tüm romanlarını da atlamadan, ünlü *Aşağıdakiler Yukarıdakiler*'i anımsatan, evdeki personelin de hikayesinin ön plana çıktığı Kazuo Ishiguro'nun *Günden Kalanlar*'ındaki muhteşem örneği de hatırlatalım.

Bizim *Kiralık Konak*'ımız ya da *Aşk-ı Memnu*'daki köşkü de unutmayalım tabii; ya da daha yakın tarihli, Zülfü Livaneli'nin *Leyla'nın Evi*'ndeki Boğaziçi yalısını... Tam bu noktada kelebek atılıyor: "Nişantaşı'ndaki bir konakta geçen, Orhan Pamuk'un *Cevdet Bey ve Oğulları*'nı nasıl anmazsın? Pamuk yalnızca Nişantaşlı bir ailenin üç kuşak hikayesini anlatmaz orada, aynı zamanda ev içlerinin renklerini, zamanın akışını da resmeder." Herhangi bir listede kelebeğin Pamuk'un adını zikretmemesine rastlamadım zaten! "Evet," dedim serinkanlı bir şekilde, "tabii ki ekleyecektim, üstelik Pamuk'un *Sessiz Ev*'i de aynı şekilde müthüştür. O ev yalnızca bir aile evi değil, biraz da dönemin Türkiye'sinin bir aynasıdır."

Kelebeğin en sevdiği konulara giriyorduk. "Zaten evler edebiyatta hiçbir zaman yalnızca yan unsurlar olarak kalmazlar ki. Mutlaka ülkeyi, toplumu ve bireyi de simgelerler; yaşadıkları tüm değişimlerle birlikte. Romanlardaki gösterişli malikaneler genelde kahramanların ulaşmak istedikleri ideallerini, en büyük düşlerini simgelerken, bu tür romanlar çoğu zaman toplumun yaşadığı daha bireysel dönüşümleri de aileler

Cevdet Bey ve Oğulları'nda Pamuk yalnızca Nişantaşlı bir ailenin üç kuşak hikayesini anlatmaz, aynı zamanda ev içlerinin renklerini, zamanın akışını da resmeder.

üstünden yansır. Özellikle apartman temalı romanlar bir ülkenin tüm toplumsal öğelerini tek bir mekanda simgeleştirirler. Bunun en güzel örneği, Mısırlı yazar Alâ El Asvani'nin *Yakupyan Apartmanı*'dir. 90'ların Mısır'ında her sınıftan insan yaşar bu apartmanda ve hikayelerini çoksesli bir şekilde aktarırlar. Bak bizden de en çok Elif Şafak'ın *Bit Palas*'ını severim bu anlamda. Mezarlıklar üstünde kurulmuş, sefil Bonbon Palas belki de edebiyatın en gösterişli karakterlerini barındırır."

Mezarlıklar üstüne kurulmuş lafını duyunca ben de araya girdim. "Benim en sevdiğim yazarlardan Sibel Oral'ın *Zayı*'si de mezarlıklar üstüne kurulmuş bir evi anlatır. O ev aslında Türkiye'nin tarihidir. Kendisi de bana şöyle anlatmıştı bunu..." Önce gözlüklerimi, sonra da evrakların arasında aradığım belgeyi nihayet buldum ve okumaya başladım: "Metruk ev öldüre öldüre, sustura sustura tahammülsüzlüğün ve adaletsizliğin doruğunda yazılan bir ülke tarihidir. Bizim görmediğimiz, görmezden geldiğimiz tarafıdır; kırık dökük, çürük, yaraları görünmesin diye sıvıdığımız ama aslında harp ve darp ülkesine dönmüş bu topraklar." Okumamı bitirdikten sonra kelebeğe dönmüştüm ki onun çoktan konudan koptuğunu fark ettim. Suratımdaki soru dolu

ifadeyi görünce bitkin bir şekilde konuşmaya başladı:

"Biliyor musun, şimdi bana konuştuğumuz tüm saray gibi evleri versen de, ben hiçbirini Hansel ve Gretel'in evine değişmem. Bu taşınma konusu beni öyle yordu ki yemek aramak için uçmaya mecalim kalmadı. Şimdi bizim de öyle bir evimiz olsaydı ne güzel, oturduğumuz yerde yer dururduk!" ■

Bazı evlere insanların ruhu dadanır hayaletli kılarmış, bazen de tam tersi bizzat evlerin ruhu içinde yaşayan insanlara dadanmıştır.

ANAHTAR PASPASIN ALTINDA

“Örümcek Kapanı, okuyup rafa kaldıracağınız bir kitap değil. Bilakis dönüp dönüp bakacağınız, gözünüzün önünden çok da kaybolmasını istemeyeceğiniz bir metin.”

Yarattıkları kurmaca evrenden eve, gerçek dünyaya hiç dönmek istemediğimiz, yarattıkları karakterleri – bazen biraz ileri gidip– kendi hayatımızdaki gerçek insanlara yeğlediğimiz yazarlar var. Bu saçma hayattan bir kapı aralansa, kendimi hikayelerinin içinde bulsam diyeceğim yazarlar bunlar. En çok da öykücüler. Edebiyattan anlamam. Ben sadece, bir romanın ya da

öykünün ya da bir yazarın “Bak, sana ne anlatacağım,” diyerek ilk satırdan beni davet ettiği yolda, elimi ne kadar sıkı tuttuğuna bakarım. Belki tek başına bu kıtas ben farkında olmadan “iyi”yi “kötü”den ayırt etmeme yarıyordur.

Elimi sımsıkı tutanlara nazaran, hikaye bazen benden önde koşar, yetişemem. Yorulur, eve dönerim. Bazen de arkamda kalır, o vakit az sonra olacağını iyi biliyorumdur, gideceğim yeri daha önce görmüşümdür. Her iki durumda da fikrim aynıdır: Demek ki biz bu yazarla ayrı dünyaların insanlarıyız. Berî yandan, başta da dedim ya, bazen de bir yazarla aranda bir şey olur. Metnin arkasındaki sesini duymaya başlarım bir noktadan sonra. O geçmesi zor, denesem geçemeyeceğim eşiği birden geçer, onun hikayeyi yazarken içinde bulunduğu evrene dahil oluveririm.

Cemil Kavukçu ile geçtiğimiz kış kısacık bir tanışma animamız oldu. Kalabalığın arasında görünce, koştum, ayaküstü elini sıkıp “Teşekkürler” dedim, “Sadece yazdığınız için.” Böylesi bir çıkış yapmak aklımda yoktu, belki de kendimi gülünç bir hale soktum. Okurluk kariyerim boyunca elimden sıkı sıkı tutmuş yazarlardan biri oldu Kavukçu. Bugün bir öykü okuru (ve az buçuk bir öykü yazarı) isem, onun bunda payı büyük. İyi bir öykünün ya da iyi bir öykü fikrinin kokusu nasıl alınır sorusu, ömürlük yollar kat etmeyi gerektirse de, ben şuradan şuraya bile geldiysem, bu işte “Nolya”nın, “Perişaniz Gecenin Karanlığında”nın, “Ablam”ın, “Sessizlik”in –ve daha bir sürü öyküsünün– parmağı var.

“MUHTEŞEM BİR TUFAN”

Can Yayınları’ndan bir deneme kitabı çıktı Kavukçu’nun: *Örümcek Kapanı*. Yazmak, bir yazar olmaya büyümek, öykü yazarlığı ve okurluğu üzerine düşüncelerinin ve bu düşüncelere çanak tutan hatıralarının yer aldığı kitap, benim için Kavukçu’nun anahtarı paspasın altına bırakması demek. Bizi “içeri,” yazar mutfağına davet ediyor. “Yazınsal türlerde yazmak, bir huzursuzluğun, iç çatışmanın sonucu olduğundan, bu türden yazmanın özünde sıkıntı vardır. Seni arkadaşlarından, günlük yaşamdan koparıp onunla baş başa kalmaya zorlayan, içinde büyüttüğün sana çok benzeyen aynı zamanda çok yabancı biridir bu. Dost mudur, düşman mıdır bilemezsin ama onsuz da yapamazsın. Bir gün seni terk edeceğinden korkarsın. En iyisi onunla hiç tanışmamaktır. Beyninin rahmine o tohum düştüğünde hiçbir şeyin farkında değilsindir daha. Kişiden kişiye değişen hamilelik sürecinden sonra canavar doğar. Artık kurtulman mümkün değildir. Seni kanatmak

Yazınsal türlerde yazmak, bir huzursuzluğun, iç çatışmanın sonucu olduğundan, bu türden yazmanın özünde sıkıntı vardır.

CEMİL KAVUKÇU ÖRÜMCEK KAPANI

ÖRÜMCEK KAPANI

Cemil Kavukçu
Can Yayınları

için vardır. Onunla baş başa kaldığında seni içdenizinin derinliklerine çeker. Girmek istemediğin odaların anahtarlarını uzatırken kışkırtıcıdır. Hatta dayatıcıdır. Unutmak istediklerini, karga sürüleri gibi başının üstünde toplayan odur. Öylesine köşeye sıkışırsın ki, 'Tamam,' dersin, 'teslim oluyorum.' O zaman içindeki canavar senin yerine geçer, sen olur ve tepende dönüp duran kargaları dağıtmak için şehvetle yazar. Bu buluşma 'muhteşem bir tufan'dır.'

Bir öykü nasıl

oluşur, okuduğumuz vakit içimizdeki belli telleri titreten öykülerin mayasında ne var, bir yazar çocukluğundan ve gençliğinden bugüne neler taşır, neyi yazabilir, neyi yazmaya yüreği el vermez, yaşanmış bir olayı öyküye dönüştüren ya da dönüştüremeyen şey nedir, hayat nerede biter, edebiyat nerede başlar, edebiyat üreten kişi kendinden başka yazarlarla nasıl etkileşir, birbirini hiç bilmeyen öyküler ve yazarlar arasındaki o ince bağlar nasıl örülür, yazma sıkıntısı ne menem bir şeydir, beyaz sayfanın önüne oturduğunda içeride tam olarak ne olur, yazmak bir gün bırakılabilir mi... Kavukçu, *Örümcek Kapanı*'nda tüm bu sorulara, denemeleriyle cevap veriyor. Dostlarını, çocukluğunu, gençliğini, babasını hatırlıyor. Samimi anlatımıyla ve itiraflarıyla, arka odanın kapısını aralıyor.

Bazı denemelerinde edebiyat incelemelerine de yer vermiş Kavukçu. Alice Munro, André Gide, Hemingway, Muzaffer Hacıhasanoğlu, Fadime Uslu, Rıza Baba Mukaddem, Bulgakov gibi onda izi olan yazarları yokluyor. Onların eserlerini inceliyor, eleştiriyor. Salinger, Wilde, Calvino, Çehov gibi pek çok kıymetlimizin durağına uğruyor. Bir yazar olmanın dışında bir okur olarak da mühimsediği kitaplardan bahsediyor.

Örümcek Kapanı, okuyup rafa kaldıracağınız bir kitap değil. Bilakis dönüp dönüp bakacağınız, gözünüzün önünden çok da kaybolmasını istemeyeceğiniz bir kitap. Özellikle öykü okumaya, öykü hakkında düşünmeye meyli olanlara -ve tabii Kavukçu öykülerinin tadına varmış olanlara- hararetle tavsiye ederim. 📖

Örümcek Kapanı, benim için Kavukçu'nun anahtarı paspasın altına bırakması demek. Bizi "içeri", yazar mutfağına davet ediyor.

ALMANCA ASLINDAN ÇEVİREN
ZEYNEP TUĞÇE ÖZCAN

ÖLMEK
SCHNITZLER

İNGİLİZCE ASLINDAN ÇEVİREN
MERVE BALÇIK

**PEK SAYGIDEĞER
PTOLEMY GREY**
WALTER MOSLEY

İNGİLİZCE ASLINDAN ÇEVİREN
GÜL BOSTANCI

**KOSAN KÖPEĞİN
RENGİ**
RICHARD GWYN

İNGİLİZCE ASLINDAN ÇEVİREN
F. CAN SU TAPAN

**NESNESİZ DÜNYA
"SUPREMATİZM MANİFESTOSU"**
KAZIMİR MALEVİCH

Ucubeler Kitabı / Vardarlılar
Uğultu / Scheuer
Renkler Şatosu / Stiks
Sevişme / Gürses

EDİTÖRÜN MASASI

“KOZMOPOLİT KENTİN TİTREYEN KALBI”

Dışavurumcuların bilinçaltını, insanın içindeki sorunları ve gizleri açığa çıkarma hedefi belki de en yetkin temsillerinden birisini Döblin'in *Berlin - Aleksander Meydanı*'nda kullandığı bilinç akışı tekniğinde bulur.

Alman edebiyatında modernizmin en önemli temsilcilerinden sayılmasına, tarihi romanlardan bilimkurguya, denemelerden oyunlara, toplam otuzdan fazla çalışmaya imza atmış olmasına rağmen Alfred Döblin ülkemizde pek tanınmıyor. Başyapıtı sayılan *Berlin-Aleksander Meydanı* dışında sadece *Ölümsüz Ülkeye Doğru*, *Amazon çevrilmiş Türkçeye* (1968). Döblin ismi, daha doğrusu *Berlin-Aleksander Meydanı*, sinema-televizyon izleyicileri için belki de daha tanındı. Rainer Werner Fassbinder'in TV dizisi halinde sinemaya aktardığı film, on beş saatlik süresiyle

“Roman, gerek biçim gerek içerik anlamında bir yeraltı klasiği. Ayaktakımı arasında geçen hikayede karşımıza çıkan bütün kişi ve karakterler birer anti-kahraman.

dünyanın en uzun filmlerinden. Aynı zamanda bir romana en bağlı kalınarak çekilmiş film olma özelliğini taşıyor. *Underground* anlatılara merakını bildiğimiz Fassbinder'in *Berlin-Aleksander Meydanı*'na ilgi göstermesi tesadüf değil. Roman, gerek biçim gerek içerik anlamında bir yeraltı klasiği. Ayaktakımı arasında geçen

hikayede karşımıza çıkan bütün kişi ve karakterler birer anti-kahraman.

Döblin *Berlin-Aleksander Meydanı*'nda hapisten yeni çıkmış lümpen bir adamın -Franz Biberkopf'un- hayatından bir yılı anlatıyor; bir ömür gibi geçecek olan 1928 yılını... Romandaki bütün karakterlerin ve olayları kesiştiği Berlin kenti ve -Döblin'in deyişiyle- “Kozmopolit kentin titreyen kalbi”- Aleksander Meydanı bir roman karakteri kadar başrolde. Kitabın girişindeki prolog romanın özetini veriyor: “Bu kitap, eski bir hamal ve çimento fabrikası işçisi Franz Biberkopf'un Berlin'deki yaşamından söz ediyor. Franz Biberkopf bazı olaylar nedeniyle girdiği cezaevinden yeni çıkmıştır. Şimdi Berlin'de yaşamak ve iyi bir insan olmak istemektedir. Başlangıçta bunu başarır da. Ancak bir süre sonra, parasal durumunun iyi olmasına karşılık, kendini bir savaşın içinde buluverir. Hiç beklenmedik bir anda gelen ve alınyazısını andıran bir şeyle savaşılmaya başlar. Bu, üç defa karşısına çıkar ve yaşamını altüst eder. Ona saldırır, fakat o her defasında kendini toparlar, ayağa kalkar ve güç bulur. Sonra bir darbe daha yer. Alçaklık dolu. Zorla doğrulur. Ayaklarının üzerinde durur. Sayarlar. Ve

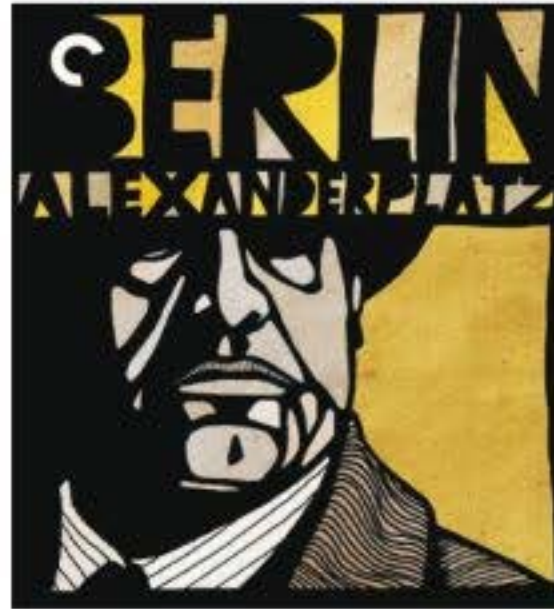
Döblin'in *Berlin-Aleksander Meydanı*'nda ele aldığı meseleler ve o meseleleri ele alış tekniği, romanı bugün hâlâ güncel kılar derinlik ve yetkinlikte.

günün birinde yumruğu yer suratının ortasına. Çok vahşice vurulmuştur. Sonuna kadar her şeye karşı çıkmış kahramanımız artık dayanacak durumda değildir. Yenilmiştir. Yoluna nasıl devam edeceğini bilmemektedir. Sonunun geldiğine inanmaktadır. Bu sonu kendi eliyle hazırlamak isterken, şimdi anlatamayacağım bir şekilde, gözü açılır. Her şeyin nedenini çok iyi görür ve kavrar. Bu neden, kendidir. Bomboş yaşamıdır. Onu birden anlamaya başlar. Yaşam denen o berbat şey anlam kazanır. Franz Biberkopf zorla kişiliğini bulmuştur. Bu adamı sonunda yine Aleksander Meydanı'nda görüyoruz. Çok değişmiştir. Örselenmiştir. Kişilik kazanmıştır." Özetten ziyade romanın planı bu satırlar. Bu plan içerisine Biberkopf'un zorlu mücadelesi yerleşiyor. Önce her şeye kayıtsız biçimde hayatını kazanmak için giriştiği işler, aşktan uzak ilişkiler, kötü arkadaşlar, kolunu kaybetmesi, çetelere katılması, tuzağa düşmesi, sevgilisinin öldürülmesi ve sonunda yakalanıp ruh sağlığı hastanesine kapatılması. İşte orada -romanın son bölümünde- rüyalarla/kabuslarla boğuşacaktır Franz. Yanındaki meleklerle bir cadde boyunca yürüyecek, geçmişte yaşadığı olayların farklı yorumlarını hayal edecektir. Kimi zaman bir mezbahadadır, kimi zaman çarşıya gerilmiştir. Arka planda ise patlayan bombalar, süren bir savaş... Bu gerçeküstü anlatım sona erdiğinde, insan olduğunun bilinci ve yeni bir hayat felsefesiyle yeniden doğacaktır.

YENİLİKÇİ EDEBİYAT

Döblin'in dünyanın, özellikle de Almanya'nın gidişinden duyduğu rahatsızlığı yansıtıyor hikaye. Döblin bu zorlu koşulların insanı yıktığını, manen çöküşe sürüklediğini, en kötüsü de bu korkunç durumun nedenlerini kavrayamadığını göstermek istemiş. Sonuçta Franz yılgınlığa düşmüştür, bu onun

varacağı son noktadır, bundan sonrası her şeyden ve herkesten nefret ve pişmanlıktır. Böyle bir ruhsal durum Franz gibileri kaçınılmaz biçimde faşizmin kollarına teslim edecektir. Franz'ın hayatı üzerinden Almanya'da faşizmin yükselişinin toplumsal ve ekonomik nedenlerini çarpıcı biçimde hikayeleştiren Döblin, sonda insana dair umudunu da

Underground anlatılara merakını bildiğimiz Fassbinder'in *Berlin - Aleksander Meydanı*'na ilgi göstermesi tesadüf değil.

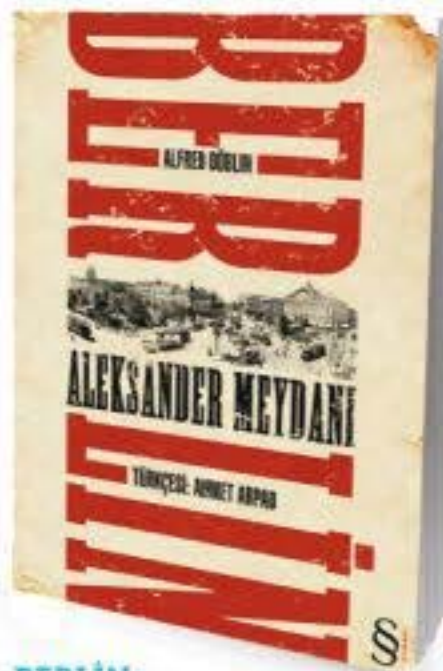
koruduğunu gösteriyor.

Kısaca özetlediğimiz çarpıcı hikayesiyle *Berlin - Aleksander Meydanı*, o dönem Alman edebiyatı içerisinde bir anomali değil, tersine, neredeyse kanon oluşturabilecek kadar geniş bir külliyyatın parlak bir parçası.

Söz konusu külliyyat, yazar ve sanatçılar arasındaki bunaltıya ve arayışa işaret ediyor. Nitekim o yıllarda modernizm, dışavurumculuk, kübizm ve fütürizm gibi akımlar romanda, şiirde, sinemada, resimde heyecan yaratmıştı. Döblin, Dünya Savaşı sonrasında Almanya'da taraftar toplayan dışavurumculuğun edebiyattaki en önemli temsilcisiydi. *Berlin - Aleksander Meydanı*'nda dışavurumculuğun belli başlı temalarını -şiddet, ölüm duygusu, karamsarlık, barışseverlik- bulmak mümkün. Zıtlıklardan yararlanır Döblin, zaferlerin coşkusu, bozgunun düş kırıklığını bütün parlaklığıyla resmeder.

Dışavurumcuların bilinçaltını, insanın içindeki sorunları ve gizleri açığa çıkarma hedefi belki de en yetkin temsillerinden birisini Döblin'in *Berlin - Aleksander Meydanı*'nda kullandığı bilinç akışı tekniğinde bulur. Söz konusu yetkinlikte Döblin'in aldığı psikoloji eğitiminin ve psikanalist çalışmalarının rolü olmalı. Bilinçaltı tekniğini kullanmak konusunda Joyce'tan etkilenmiş olsa bile o tekniği çok özgün bir biçimde kullanıyor. Bilinç akışı ya da iç monologlar ile anlatı arasında sürekli gidip geliyor hikaye; öyle ki, anlatıyla monoloğu birbirinden ayıran yegane işaret bir virgül kullanımı. Yani bir cümle anlatıcıya atfedilebileceği gibi roman kahramanına da edilebilir, hatta bir süre sonra romanın anlatıcısı Berlin'in alt sınıflarının sesini, argosunu benimseyiveriyor. Bu üslup kayması -anlatıcının dilini halk jargonuyla kirletmek- Döblin'in edebiyat anlayışının gereği. Bilinç akışına ek olarak montaj tekniğinin kullanıldığını da görüyoruz romanda. "Dilin çeşitli anlatım alanlarından aldığı; borsa raporları, reklamlar, hukuk metinleri, şarkılar ve tekerlemeler gibi birbiriyle doğrudan ilişkisi olmayan parçaları yan yana getiren Döblin, o yılların resim alanında sıkça kullanılan kolaj tekniğini" romanına uyarlıyor.

Döblin'in *Berlin-Aleksander Meydanı*'nda ele aldığı meseleler ve o meseleleri ele alış tekniği, romanı bugün hâlâ güncel kılar derinlik ve yetkinlikte. ■

BERLİN- ALEKSANDER MEYDANI

Alfred Döblin

Everest Yayınları

Çeviri: Ahmet Arpad

TALİHSİZ PROFESÖR CHALLENGER'IN MACERALARI

“Profesör Challenger’ın, cüssesi ve görünüşü ne kadar heybetli olursa olsun, Sherlock Holmes’un gölgesinde kalmaması imkansız!”

Indiana Jones isimli maceraperest arkeoloji profesörüyle ilk olarak 1981 tarihli *Kutsal Hazine Avcıları* filminde tanışmıştık; sonrasında 80’li yıllarda iki filmle daha devam etti *Indiana Jones* serisi, 2008’deki dördüncü filmle de -şimdilik- tamamlandı. Sayısını, gerçekten de kestirmemün güç olduğu kadar çok izlemiştim zamanında bu filmleri; etkisinde kalmamak pek mümkün değildi profesörün. (Hatırlıyorum, o dönem üniversite sınavına giren bir tanıdığım, *Indiana Jones* filmlerinin etkisiyle arkeoloji bölümlerini tercih etmişti yalnızca.) Ancak elbette bu “çılgın” ve “maceraperest” profesör tiplemesi ne ilk ne de sondu; üstelik yalnızca beyazperdeye de özgü değildi. Günümüze en yakın ve popüler örnek mesela, hiç kuşkusuz, Robert Langdon. Nasıl ki arkeoloji profesörü Indiana Jones balta girmemiş ormanlarda, mağaralarda atılıyorsa maceralara; Dan Brown’ın “dini ikonoloji ve semboloji profesörü” olan Langdon’ı da şehirlerin kalabalığında, tarihi kentlerin altındaki dehlizlerde atlatıyor tehlikeleri.

Sinema ve edebiyatın sıkı bağlarla birbirine bağlandığı bu türde, hikayelerin merkezinde başka alanlardan

Charles R. Knight
Dinozorların bilimsel isimlerini ezbere biliyor, dinozorlarla ilgili çeşit çeşit kitaplarla, küçük oyuncaklarla dolduruyorduk odalarımızı, halen de devam ediyor bu yoğun ilgimiz...

Ünlü profesörler de yer alıyor elbette... Hatırlanacaktır, 90’lı yılların başında “merak dalgası” arkeolojiden paleontolojiye kaymıştı. Michael Crichton’ın romanından çok, romandan uyarlanan 1993 tarihli *Jurassic Park* filmi ve devamındakilerin yarattığı bir merak dalgasıydı dinozorlara yönelen; dinozorların bilimsel isimlerini ezbere biliyor, dinozorlarla ilgili çeşit çeşit kitaplarla, küçük oyuncaklarla dolduruyorduk odalarımızı, halen de devam ediyor bu yoğun ilgimiz... Belki tek başına - biraz huysuz, biraz komik, biraz çılgın olmanın yanı sıra yaşamını bilime adanmış konusunda kimsenin şüphe duyamayacağı- bir profesörü değil ama bilim insanlarını ön plana çıkaran hikayeleriyle, keşif duygusunu körükleyen yapılarıyla ve içerdikleri maceranın dozuyla pekala sözünü ettiğimiz tür içinde değerlendirilebilir bu roman ve filmler de. Diğer yandan, hem baskın karakterli bir profesörün merkezde yer aldığı hem de hikayesi *Jurassic Park*’ın öncülü kabul edilen bir örnek var aslında elimizde. 1912 tarihi *Kayıp Dünya* romanı ve başkahramanı Profesör George E. Challenger...

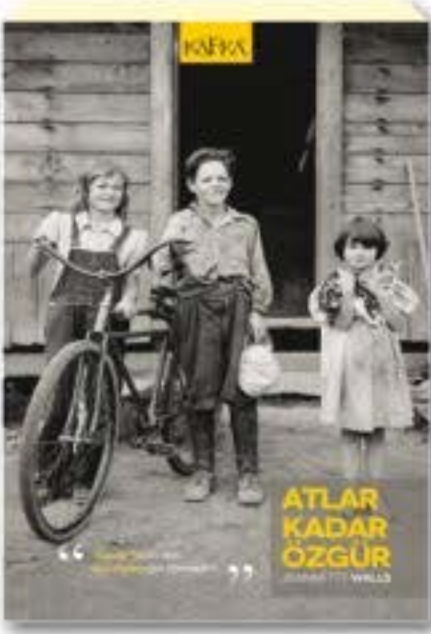
NE KADAR HEYBETLİ OLURSA OLSUN

“İnsanın nefesini kesen şey cüssesiydi - cüssesi ve heybetli görünüşüydü. Kafası kocamandı, bir insanda

Hem baskın karakterli bir profesörün merkezde yer aldığı hem de hikayesi *Jurassic Park*’ın öncülü kabul edilen bir örnek...

Kafesin biri, bir kuş aramaya çıktı...

F. Kafka

ATLAR KADAR ÖZGÜR JEANNETTE WALLS

Güçlü ve küstah denebilecek kadar dobra bir kız olan Lily Casey Smith için hayat kurtarmak, yabani atları ehlileştirmek ve pokerde kazanmak, günlük hayatın bir parçasıdır. On beş yaşında, beş yüz mil ötedeki bir kasabaya gitmek için tek başına evden ayrılır ve midillisiyle yolculuk eder. Hayatın karşısına çıkardığı her zorluğun üstesinden gelir, sel baskınlarını, hortumları, Büyük Buhran'ı atlatır. En büyük, en acıklı kişisel trajedileri yaşarken bile cesaretinden, kararlılığından ve yüzündeki kocaman gülümsemesinden ödün vermez.

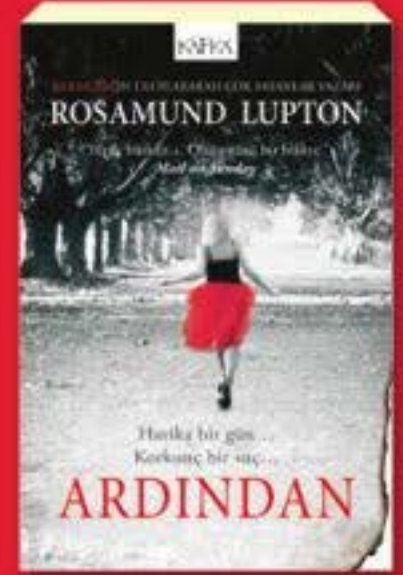
Lily'nin hayat hikâyesi ailesinde bir nesilden diğerine aktarıldı. Torunu Jeannette Walls, hayal gücünü ve yazarlık yeteneğini kullanarak onun hayatını kaleme aldı. Lily'nin hayata tutkuyla bağlılığı ve ruhu bütün okuyuculara ışık tutacak.

KARDEŞİM'İN ULUSLARARASI ÇOK SATANLAR YAZARI

ROSAMUND LUPTON ARDINDAN

Harika bir gün... Korkunç bir suç...

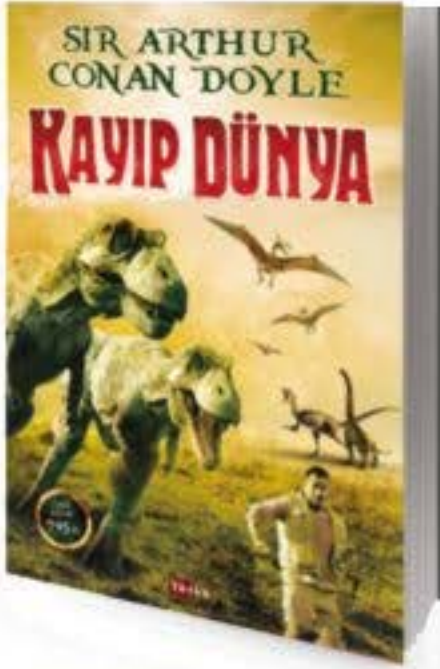
Kara duman masmavi gökyüzüne doğru uzanıyor. Bir okul yanıyor. Grace dumanı görüp koşmaya başlıyor. Kızı Jenny'nin binanın içinde olduğunu biliyor. Onu kurtarmak için hızla yanan binaya giriyor. Ardından, hayatlarını mahvetmeye niyetli kişiden çocuklarını koruması ve kundakçının kim olduğunu bulması gerekiyor.

TAMİRCİ BERNARD MALAMUD

1905 devriminden sonra ve Rusya'nın son çarının devrilmesinden önce, 1911 yılında Kiev, "vahşi hurafeler ve gizemci görüşlerle dolu bir Ortaçağ şehri"dir. Kentin her yerinde Yahudi düşmanlığı kol gezmektedir. On iki yaşında bir Rus çocuğu bıçaklanarak öldürülmüş ve vücudundaki bütün kan akıtılmış halde bulununca, Yahudiler ayin niteliğinde bir çocuk cinayeti işlemekle suçlanırlar. Elinden her iş gelen tamirci Yakov Bok cinayetten tutuklanır ve mahkemeye çıkarılmadan hapse atılır. Yapılan suçlamalar çeşitlenip çoğalır ve halkın konuya olan ilgisi tamircinin ıstırabını gitgide yoğunlaştırırken, beraat ihtimali, hüküm giyme ihtimali kadar dehşet vermeye başlar.

1966'da yayımlanan Tamirci, Bernard Malamud'a hem bir Pulitzer Ödülü, hem de ikinci Ulusal Kitap Ödülü'nü kazandırmıştır.

KAYIP DÜNYA
Sir Arthur Conan Doyle
Tutku Yayınevi
Çeviren: Derya Öztürk

kaplı iki kocaman el dışında masanın üzerinden görünen diğer yerleri devasa omuzlar ve varile benzeyen bir göğüstü." Genç gazeteci Edward Malone'un, Profesör George E. Challenger'la ilgili ilk izlenimleri böyle. Saldırgan davranışlar gösterdiği bilinen, Londra'nın en çok nefret edilen adamının karşısına çıkmak kolay değil ama genç gazeteci Malone'un, sevgilisinin gözüne girmek üzere aradığı tehlikeli görev ve macera dolu bir gazete haberi için de Profesör Challenger'a ihtiyacı var.

Profesör Challenger'ın "hoayat" davranışlarının sebebi ise, anlattıklarına kimseyi inandıramaması; Güney Amerika'da, Amazon bölgesinde "tuhaf hayvanlar" keşfettiğine dair kanıtları geri dönüş yolunda bir bot kazasında kaybedince ve anlattıkları yeterli olmayınca, "Güney Amerika'dan uydurma hikayeye dönen adam" olarak anılmaktır. Ancak bunun çözümünü bir toplantıda bulurlar; Profesör Challenger ve aralarında Malone'un da bulunduğu küçük bir grup, Güney Amerika'ya doğru yola çıkarlar. İşte bizim genç gazeteci Malone'un gözünden dahil olduğumuz hikaye, Profesör Challenger'ın iddialarını kanıtlamak üzere dinozorlara ve diğer nesli tükenmiş hayvanlara, evrimin değişik halkalarındaki canlılara ilişkin keşif hikayesidir...

1925'ten başlayarak sayısız kere sinemaya, televizyona ve hatta radyo oyunlarına uyarlanmış, Crichton'ın *Jurassic Park*'ı olmak üzere çok sayıda eserin öncülü konumundaki *Kayıp Dünya*'nın başkahramanı profesör, nedense Indiana Jones ya da Robert Langdon kadar popüler olmadı hiçbir zaman. Üstelik bu hikaye çok ünlü bir yazarın kaleminden çıkma olmasına rağmen; gerçi bu durum da Profesör Challenger'ın bir başka talihsizliği aslında... Ne de olsa

gördüğüm en büyük kafaya sahipti. Silindir şapkasını giysem, daha doğrusu giymeye cesaret etsem, tüm kafamı içine alıp omuzlarıma kadar inerdi. Asur boğasına benzettiğim bir yüzü ve sakalı vardı; yer yer maviye çalan siyah ve göğsüne dalgalanarak inen kürek biçimindeydi sakalları. Kocaman alnına yapışmış uzun, kıvrımlı tutamlarıyla saçları bir tuhaftı. Büyük siyah perçemlerinin altında gözleri mavi griydi; çok berrak, çok ciddi ve çok otoriterdi. Uzun siyah tüylerle

Arthur Conan Doyle adını andığımızda akla gelecek ilk karakter, hiç kuşkusuz, Sherlock Holmes olacaktır. Profesör Challenger'ın, cüssesi ve görünüşü Malone'un tabiriyle, ne kadar heybetli olursa olsun Sherlock Holmes'un gölgesinde kalmaması imkansız!

Conan Doyle'un *Kayıp Dünya*'sı, yıllar içerisinde birçok farklı yayınevi tarafından yayımlanmış Türkçede, ama daha çok çocuk kitabı olarak; bir başka deyişle "özet" şeklinde... Bu yıl içinde ise iki farklı yayınevinden "tam metin" olarak yayımlandı. Tutku Yayınevi yeni bir çeviri yayımlarken (Malone'un izlenimlerini içeren yukarıdaki alıntı bu çeviriden), Elips Kitap daha önce yayımlanmış bir çevirinin yeni baskısını yaptı. *Sherlock Holmes*'un gölgesinde kalmış bu hikayeye iki farklı yayınevi tarafından aynı yıl içinde ilgi gösterilmiş olması dikkate değer elbette! Bu ilginin Profesör Challenger'ın diğer maceraları (1913 ve 1926 tarihli iki roman ile iki öykü) için de devam etmesini umarız... Özellikle 1926 tarihli üçüncü roman, Conan Doyle'un "spiritüalizme"

yoğun ilgi duyduğu dönemin ürünü olması nedeniyle ilgi çekici. (Bu arada, alıntıyı yaptığımız kitabın çeviri, redaksiyon ve düzelti süreçlerinde biraz daha dikkat edilseymiş keşke, diye düşünmemek elde değil; yeni baskılar ya da Profesör Challenger'ın diğer maceraları için hatırlatmış olalım.) ■

Nasıl ki arkeoloji profesörü Indiana Jones balta girmemiş ormanlarda, mağaralarda atılıyorsa maceralara; Dan Brown'ın "dini ikonoloji ve sembololoji profesörü" olan Langdon'ı da şehirlerin kalabalığında, tarihi kentlerin altındaki dehlizlerde atlatıyor tehlikeleri.

SİS KLASİKLER

KÜTÜPHANELERİN BAŞ TAÇI KLASİKLER
GENİŞLETİLMİŞ SETLERİYLE YENİ DÖNEMDE SİZLERLE

28

ADET
DÜNYA KLASİKLERİ

11

ADET
FELSEFE KLASİKLERİ

16

ADET
TÜRK KLASİKLERİ

41

ADET
İNGİLİZCE KLASİKLER

41

ADET
ÇOCUK KLASİKLERİ

20

ADET İNGİLİZCE
SEVİYE KİTAPLAR

www.sisyayincilik.com

TUTUN ŞU ELMORE'U...

“Meslektaşlarının takdirini kazanmıştı Elmore Leonard; onun polisiyeyi bir adım ileri götürdüğünü, daha doğrusu, bir üstteki rafa çıkardığını düşünüyorlardı.”

Polisiye janrının büyük ustalarından Elmore Leonard 87 yaşında, geçirdiği kalp krizinin yol açtığı komplikasyonlar nedeniyle kısa süre önce dünyamızdan ayrıldı. 1925'te doğdu, dokuz yaşındayken yerleştikleri Detroit'te yaşamayı tercih etti. Bir seferinde şehrin gazetelerinden *Detroit News*'a

burasının hoşuna gittiğini söylemişti: “Müthiş müzik... onca yoksulluk. Başka hiçbir yere taşınmam.”

Her ölüm bir kayıptır, yazar ölümleri daha da fazla, sanki. Ama kendine özgü üslubu olan yazarların yeri hiç dolmuyor. Polisiyeye tepeden bakan okurlardan değilseniz eğer, Leonard'ın da böyle bir yazar

olduğunu kabul edersiniz. Janrının en verimli ve usta yazarlarından biriydi. Aynı zamanda sinemacıların da kendilerine yakın gördükleri bir yazar... Elli yıllık bir süre boyunca, Leonard'ın romanları ve kısa hikayeleri sinemada pek çok yapıma ilham kaynağı oldu. Hatta *3:10 Yuma Treni*'nin (*3:10 to Yuma*) yarım yüzyıl arayla, 1957 ve 2007'de uyarlanmış iki versiyonu söz konusu. Yazarı, özgün hikayeyi doksan dolara satmış, film hakları için de dört bin dolar almış. Bir de, *Rum Punch*'tan uyarlanan 1997 yapımı *Jackie Brown* var. Bu film, Tarantino'nun başka bir kaynaktan uyarlanmış tek filmi. Bu da Leonard'ın sinemadaki saygınlığının bir işareti olsa gerek. Bu arada, yazdıklarından uyarlanmış *Justified* adlı TV programı da büyük başarı kazanmıştı. Ama en iyisi biz dikkatinizi *Get Shorty*'e (*Tut Şu Bücürü*) çekelim. Aslında Leonard'ı hiç okumadıysanız ve sevip sevmeyeceğinizi merak ediyorsanız, *Get Shorty*'yi okumanız, hatta izlemeniz yeter. Onu severseniz, Leonard'ı da seversiniz. Zaten kendisi de yazdıklarını yakalayan ilk filmin bu olduğunu söylüyor. Sinemacıların Leonard'a duyduğu ilgide, yazarın karakterlerinin ve temposunun büyük payı var. Hızlı temposu ve akılda kalıcı karakterleriyle *Get Shorty* de ilgiyi hak ediyor.

Leonard, genellikle ayaktakımından tipleri ustalıklı çizer, çarpıcı bir diyalogu vardır, bu kanlı canlı *hard-boiled* alemde olaylar hızla gelişir. Aslında, başka birinin birkaç kitap çıkaracağı karakterler ve olaylar, onun bir kitabına rahatlıkla sığar. Bildiğimiz anlamda bir “esrarı çözme” durumu olmasa da, her şey sonuca bağlanır. Taraf tutmamaya da özen gösterirdi. Öyle ki, meleklerin yanında yer almadığı kesin olan kimi karakterlerine kötü adam demeye diliniz varmaz.

Güneş Engin

Elmore Leonard yazdıklarında kendini görünmez kılar.

KUSURSUZ BİR PROFESYONEL

Elmore Leonard, eşine ender rastlanan türden bir yazardı. Çarpıcı cümleleriyle güldürür, şiddet örnekleriyle ürpertirdi. Western'ler, polisiyeler ve siyasi hicivler yazabilirdi. Akla gelebilecek en yalın düzyazının ustasıydı. Uzun ve başarılı meslek hayatında edindiği deneyimler sonucu, kendine bazı kurallar koymuştu. Örneğin, hiçbir kitaba hava durumuyla başlamaz, prologlardan kaçınırdı. Diyaloglarda "dedi"den başka fiil kullanmamak, "dedi"yi tamlayacak bir zarf kullanmamak da kuralları arasındaydı. Ünlem işareti ile şive kullanımını asgariye indirmişti. Mekanları da, karakterleri de uzun uzun tasvir etmemeye dikkat ederdi. "Asla 'aniden' ya da 'kızılca kıyamet koptu' demeyin," derdi. Ancak, karakterleri buna rağmen (belki de bu sayede) hemen insanın gözünde canlanan, renkli, ayrıca akılda kalan karakterler. Ama en önemli özelliği, kendini ortaya koymaktan sonuna kadar kaçınması olsa gerek... Bu elbette iyi polisiye yazmanın olmazsa olmaz bir şartı değil, ama sürükleyici kitaplar yazmak istiyorsanız eğer, işe yarıyor. Leonard'ın üslubu ve esprileri de, onun altmış yıllık meslek hayatı boyunca yazdığı 45 romanla dünyanın dört bir yanında okurlar, hayranlar edinmesini sağladı. Gene de en önemlisi karakterlerdi. Karakterlerinin konuşması... Leonard'ın herkesten farklı olmasını sağlayan diyaloglar yani. Belki de olay örgülerinin amacı, karakterlerini konuşturmaktır. Başka yazarların metinlerini zenginleştirmek için eklediği şeyleri kendi metinlerine dahil etmezdi hiç. Ama onların kullanmadığı bazı şeyleri de seve seve metinlerinin bir parçası haline getirirdi. Tereddütler, tekrarlar, yarım cümleler... Leonard yazdıklarında kendini görünmez kılardı.

O buralardan ayrıldıktan sonra, meslektaşları en iyi kitaplarını seçme girişiminde bulundular. Bunlardan biri, ülkemizde ne yazık ki itibar görmeyen George Pelecanos, Leonard'ın hem hayranı hem de dostuydu. Onun polisiyede yenilik yarattığını, hem kahramanlarına hem de kötü adamlarına derinlik kazandırdığını söylüyor. Pelecanos'a göre, üstadın en iyi beş kitabı sırasıyla şunlar: *Valdez is Coming* (1970), *Hombre* (1961), *Swag* (1976), *Unknown Man #89* (1977) ve *The Hot Kid* (2005). İki tanesinin Western oluşuna dikkatinizi çekeriz. Western'ler onun için, Amerikan eski batısının sınırlarında geçen hikayelerdi. *The Bounty Hunters* ve onun ardından gelen kitapları gibi. Anca, western'in pek çok özelliğini doğuya ve yeni bir janra taşımıştı: Örneğin kanun görevlileri ile ödül

Son ana kadar böyle mi oldu bilmiyoruz ama Leonard üç yıl önce elyazısıyla, özel olarak yaptırdığı sarı defterlere yazıyordu.

avcılar arasındaki anlaşmazlıklar, maddi olsun olmasın sınırlarda yaşayan kahramanlar... Pelecanos, son kitap olarak *The Hot Kid*'i seçmesinin duygusal bir seçim olabileceğini kabul ediyor. Yakın bir zaman önce ikinci el kitap satan bir dükkanda bulup okumuş. Aslında kitap, 1980'lerde yayımlanmıştı. İlginç yanı, Büyük İktisadi Bunalım dönemindeki bir gangster üzerine olması.

Son ana kadar böyle mi oldu bilmiyoruz ama, Leonard üç yıl önce elyazısıyla, özel olarak yaptırdığı sarı defterlere yazıyordu. Yazarlığa ilk başladığında, reklam ajansındayken böyle çalışmayı severmiş, sonra da aynı şekilde devam etmiş. Yazması bitince, yazdıklarını daktiloya çekiyor. Bilgisayara kanı kaynamamış.

Hep aynı düzeyde yazdı, kalemine hakimiyetinden hiçbir şey yitirmedi. Yılda bir kitap yazardı, kusursuz bir profesyoneldi. Meslektaşlarının takdirini kazanmıştı. Onun polisiyeyi bir adım ileri götürdüğünü, daha doğrusu, bir üstteki rafa çıkardığını düşünüyorlardı. Belki de yazılmışa benzeyen şeyler yazmamaya özen gösterdiği içindir. Bu yıl yayımlanan kırk beşinci kitabı *Raylan*, onun 1953'te çıkan *Bounty Hunter*'dan bu yana hiç durmadan altmış yıldır yazdığının kanıtı. Elmore Leonard, ancak Agatha Christie ve Georges Simenon gibi yazarlarla mukayese edilebilecek çok uzun bir meslek hayatının sefasını sürmüştü. ■

Jackie Brown, Tarantino'nun başka bir kaynaktan uyarlanmış tek filmi. Bu da Leonard'ın sinemadaki saygınlığının bir işareti olsa gerek.

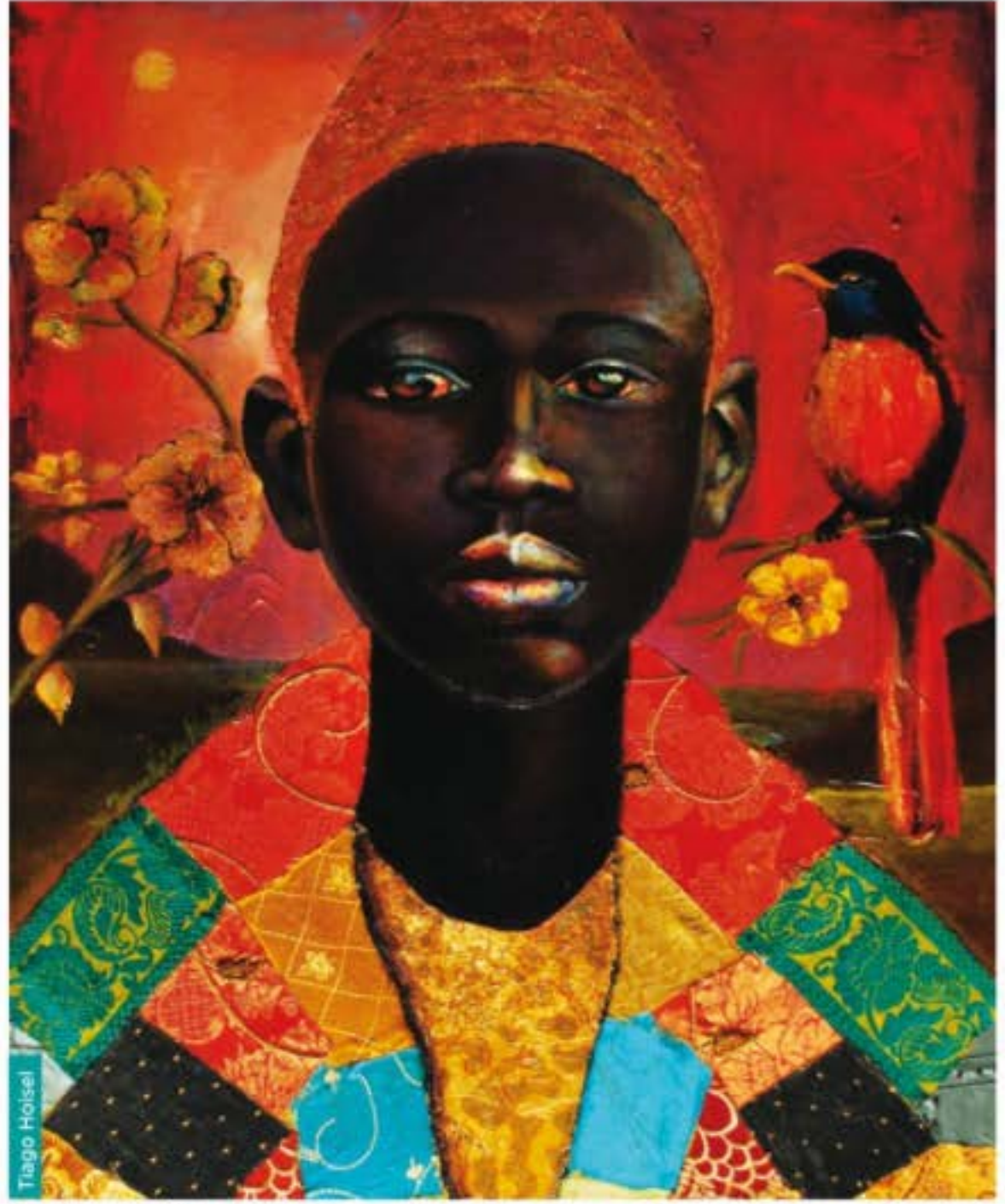

KAOSTA GERÇEĞİN ŞEFKATİNİ ARIYORUZ

“Her suç romanında bir dedektife ihtiyaç vardır diye, telefon rehberinden Kurt Wallander ismini bulmuş Mankell. On kitaplık Wallander serisi böyle başlamış.

Dedektif romanı, çevremizdeki kaosa düzen getirir Borges'e göre. Ama Borges, söylesene, üzerimize çöreklenmiş aynılaştırıcı, yekpareci, ana akımcı, neoliberal tüketim ve kültür kolonizasyonunun pazarladığı düzenin nesi kaos? Huzursuzluk, gizli bir arzu nesnesi ve değişime dair umutlandıran bir olasılık. Bu nedenle dedektif romanı, artık, gerçeğin şefkatini bulmak için kaosa doğru bir kaçış.

İskandinav dedektif romanı, kaosun çekiciliğini vaat ediyor okura. Henning Mankell, sistemi katman katman ayırarak zenofobi, ırkçılık, eşitsizlik, tahammülsüzlük ve yolsuzluğun oluşturduğu karanlık gerçeği ortaya çıkaran Kuzeyli polisiye yazarlarının öncüsü. Suçtan bir ayna yaratmanın, en eski hikaye anlatma yöntemlerinden biri olduğuna inanıyor. Onun için hayalgücü, sadece üretmek için değil, hayatta kalabilmek için bir araç. Bir kasaba yargıcının oğlu olarak, mahkeme binasının üzerindeki küçük dairede geçen günlerini, Afrika hakkında kitaplar okuyarak ve bir gün mutlaka Afrika'ya gitmeyi hayal ederek geçirmiş Mankell. Bugün, hayatının büyük bir bölümünde Afrika'da yaşamış bir yazar olarak, bu kıtada karşılaştığı evrensel suç kavramlarından yarattığı aynayı İsveç'e doğrultarak yazıyor.

Ama Borges, söylesene, üzerimize çöreklenmiş aynılaştırıcı, yekpareci, ana akımcı, neoliberal tüketim ve kültür kolonizasyonunun pazarladığı düzenin nesi kaos?

Arka plandaki politik tavır, Wallander serisini sıradan bir çoksatır polisiyeye göre çok daha nitelikli bir boyuta çekiyor. Ancak bir edebiyat eseri olarak, sistemde “değişim” yaratma konusunda ne kadar işe yaradığını sorguladığımda, şöyle bir ironi ile karşılaşıyorum: Yaşadığımız çağı ve bizi bekleyen geleceği tasvirleyen teknoloji, medya, ekonomi ve iktidar dili “değişimi” pazarlayıp ve sahiplenip en büyük ütopya hikayesini anlatıkça pasifleşiyor insanlar. Hal böyle olunca, politik roman biraz bencilce bir nedenle, huzursuz hissetme hakkının bastırılmışlığı karşısında bir teselli olarak okunuyor.

Wallander serisinin başarısı, kendine mesele ettiği evrensel politik konular ya da yazar Mankell'in aktivist kişiliğinde değil; roman türünün toplumu tek başına etkileme gücünün çok azaldığı çağımızda film, TV dizisi, turizm ile desteklenen bir proje haline gelmesindedir. Çağımızda asıl güç, anlatılan hikayeyi mecralar arası bir mitolojiye bağlamakta.

WALLENDER MARKASI

Afrika'da ırkçılığı en korkunç haliyle gördükten sonra İsveç'e geri döndüğünde, toplumdaki ırkçı eğilimleri ve bu eğilimlerin tehlikesini sezinlemiş ve ırkçılık suçunu anlatan bir roman yazmaya karar vermiş. Her suç romanında bir dedektife ihtiyaç vardır diye, telefon rehberinden Kurt Wallander ismini bulmuş. On kitaplık *Wallander* serisi böyle başlamış.

Wallander kitapları 45 dile çevrildi. İskandinav polisiyesinin fenomenleşmesinde büyük rol oynayarak bu alt türü markalaştırdı. İsveç'te televizyon dizileri ve filmere uyarlandı. BBC, Kenneth Branagh'a verdi başrolü ve dedektifimiz İngilizce konuşmaya başladı. Hikayelerin geçtiği, Mankell'in İsveç'in bittiği yer dediği küçük Ystad kasabası turist akınına uğradı. Mankell, seriyi *Wallander*'in polis kızı Linda'nın maceralarıyla devam ettirmeyi planlıyordu ve *Ayazdan Önce*'yi yazdı. Kitabın film uyarlamasında Linda'yı oynayan oyuncu intihar edince, hikayeyi Linda üzerinden anlatmaya devam edemeyeceğine karar verdi. O halde *Wallander* son davasını çözmeliydi.

Bu arada Henning Mankell de yaşıyor. Afrika'da gözlemlediği yaşlı insanların bilgeliğine gösterilen saygıya kıyasla Batı kültüründeki yaşlılık aşağılaması onu yakından ilgilendiriyor. *Wallander* serisinin son kitabı *Huzursuz Adam*'da, yazar ve roman kahramanı birbirlerine hiç olmadığı kadar yaklaşıyorlar.

Henning Mankell, *Wallander*'i, gerçek hayatta arkadaş olamayacağı, sevimsiz, kendinden çok farklı bir adam olarak yarattığını söylüyor. *Wallander* sanki toplumdaki çürümeyi, iletişimsizliği, yozlaşmayı kendi bedeninde ve ruhunda biriktirerek yok etmeye çalışan bir adam. Gereğinden fazla içki içip sağlıksız besleniyor. Diyabeti var. Boşandıktan sonraki ilişkileri bir yere varmıyor. Diğer polislerle ilişkileri, zekice olsa da kural tanımayan, otoriteye karşı gelen yöntemleri ve öfkesini bazen kontrol edememesi yüzünden pek de sağlıklı sayılmaz.

Suçlu aydınlatma sorumluluğu benliğini o kadar kaplamış ki, zamanla kendini suçluyor, polisliğini sorguluyor ve depresyona sürükleniyor. Hafızasına güvenememeye başladı, en kötüsü de bu.

Roman aynı zamanda resmi ülke tarihinin karanlıkta kalan bölümlerinin, kişinin bütün hayatı boyunca inandığı kendi yaşam öyküsünü sorgulaması ve geleceğini yitirmesinin hem öfkesine hem

Arka plandaki politik tavrı, *Wallander* serisini sıradan bir çoksatar polisiyeye göre çok daha nitelikli bir boyuta çekiyor.

hüznüne sahip. 80'li yıllarda iki Sovyet denizaltısı İsveç karasularına girer. Soğuk Savaş dönemidir ve dönemin başbakanı Olof Palme, bu olayı, ülkenin tarafsızlığını bozmadan bir soruşturmayla halletmek ister. Deniz Kuvvetleri ise askeri güç kullanmak istemektedir.

Yıllar sonra emekli deniz subayı Haken von Enke kaybolur. Von Enke aynı zamanda *Wallander*'in kızının nişanlısının babasıdır. *Wallander*, çoktan emekli olmasına rağmen soruşturmaya dahil olur. Soğuk Savaş dönemi casusluk işlerini ve ülkedeki günümüzde de var olan militer yapıları araştırırken, von Enke'nin, Rus denizaltılarını bombalamak isteyenlerden biri olduğunu öğrenir. Von Enke'nin karısının ormanda ölü bulunmasıyla işler iyice karışır...

Alıştığımız bir *Wallander* macerasına göre yavaş bir tempoyla ilerliyor *Huzursuz Adam*. Ayrıntılar ve ipuçları biraz daha savrukça yerleştirilmiş olay örgüsüne. *Wallander* ilk defa kendisi böylesine içe dönük bir anlatımla yüzleşiyor. Gençliğinde umursamaz, apolitik bir merak yoksunluğuyla dünyayı bir ahlak çöküntüsüne ve aldatmaca bir düzene terk ettiğini fark ediyor. Şimdi yaşlılığında hissettiği bu huzursuzluk, bir şeyleri değiştirmek adına çok geç gelmiş bir dürtü.

Wallander'in edebi ölümünün, Mankell edebiyatını polisiye ve popülerlikten arındıracağı bu dönem, yazarın Afrika romanlarını keşfetmenin tam zamanı. Joseph Conrad modern dünyanın bütün korkunçluklarını "karanlığın yüreğinden" çekip çıkarmıştı. Mankell'in de aynı edebi nehirde yolu açık. Afrika, tam huzursuz olunacak yer. ■

HUZURSUZ ADAM

Henning Mankell
Altın Kitaplar Yayınevi
Çeviren: Seda Häuser

Mahkeme binasının üzerindeki küçük dairede geçen günlerini, Afrika hakkında kitaplar okuyarak ve bir gün mutlaka Afrika'ya gitmeyi hayal ederek geçirmiş Mankell.

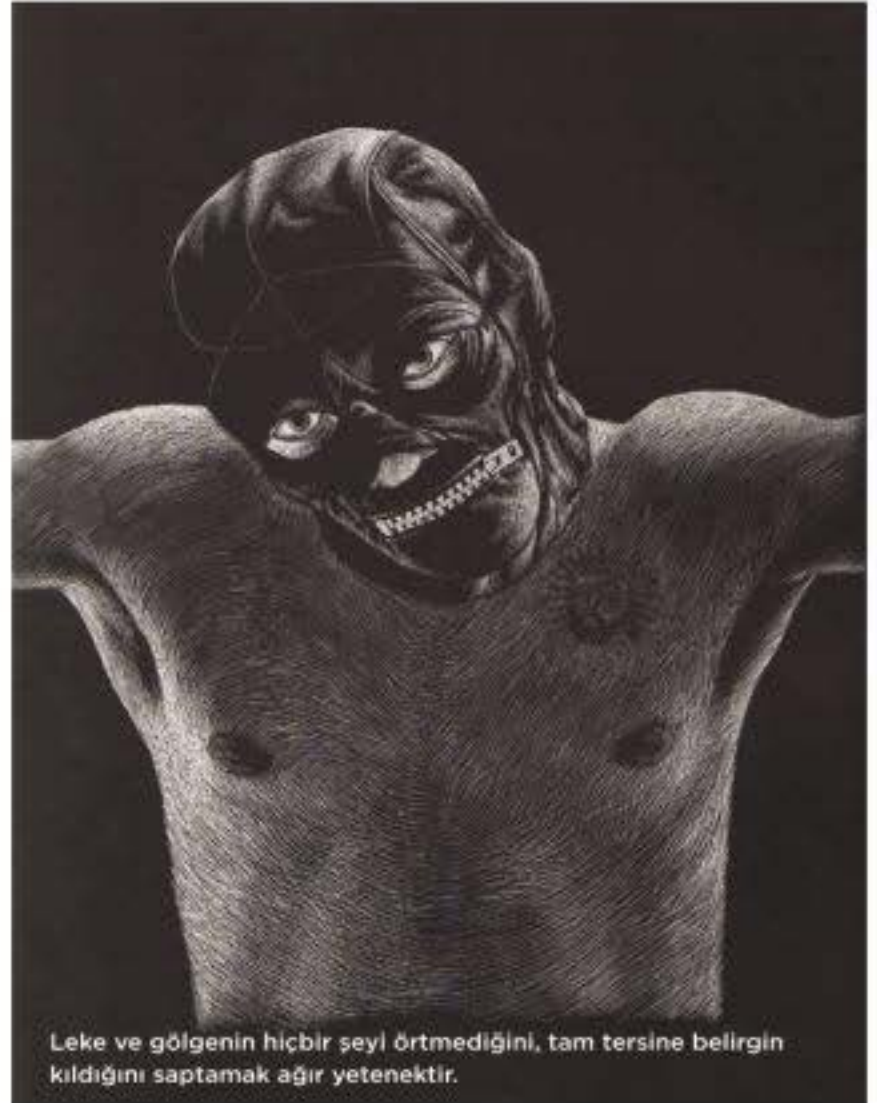

KÖTÜ BİR ŞEY YOK / SADECE KÖTÜ BİR ŞEY OLDU

“Karanlıkta, en azından loş bir ışıktaki okunması (seyredilmesi) Thomas Ott’u çok memnun ederdi kanaatindeyim. Hatta bu konuda ısrarcıyım.

Leke her zaman bir kir işareti midir? Elbette hayır; çoğu kere bir yaşanmışlıktan arda kalanın izlerini, aydınlatılması gereken bir durumun ipuçlarını, ruhtaki travmayı, şaibeyi, her şeyden önemlisi var olanın varoluş nedenini zedelemeyi de tanımlar. Leke bazen de ışığın göze oynadığı oyunla gölgedekinin durumudur. Gölgedeki, kolayca algılananın yerine birkaç adım geriye/yana çekilerek, öne gelerek konum değiştirmiş ve gizlenen bir lekeye dönüşmüştür. Mesele, gölge ve leke ilişkisinde tamamen karanlığa gömülmemek, böylece de kısmen görünür kalarak endişe, huzursuzluk, korku ve merak uyandırmaktır. Bu irkilme, dayatılmış olanın zararınadır. Plan bozulur. “Sana korkunç gelen, sonradan kendini yalın hakikat olarak sergiler,” der Elias Canetti; planın bozulması, salt doğru-güzel-iyi diye ezberletilenin devre dışı kalma ihtimali işte budur. Büyük Abi’nin insanlığı kontrol mekanizması lekelerin, gölgelerin, koordinat değiştirerek adreslerini kaybettirenlerin tehlikesi altındadır. Siyah, gri, kirli beyaz, sistemi aslında hep rahatsız eder - edecektir de.

Çünkü leke ve gölge bir araya geldiklerinde ayrıntıların da biçimlenmesini sağlar aslında; blok halindeki derinleştirir; ona perspektif ve hacim kazandırır. “Mutlak” olan yoktur; mutlak olamama durumuna girintiler, çıkıntılar, çapraşmalar, bindirmeler ve uzam nedendir. Fen, leke ve gölgenin emrindedir. Sistem, bundan rahatsızlık duyar aslında. Çerçevelemek, ona bir ton kazandırmak, içine karakterler ve bilindiği halde yok sayılan, insana özgü ağır hikayeler yerleştirmek, beyazı

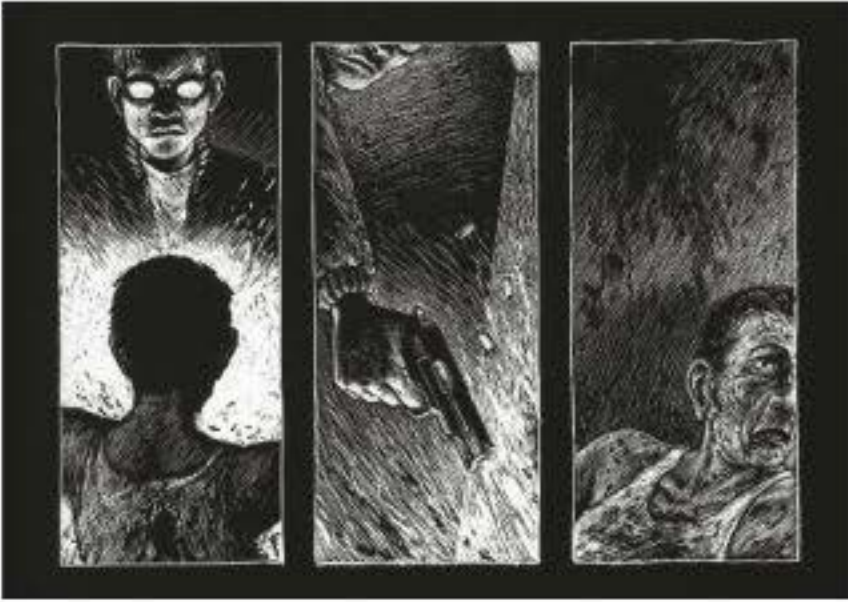
Leke ve gölgenin hiçbir şeyi örtmediğini, tam tersine belirgin kıldığını saptamak ağır yetenektir.

tekeli altında tutan kasvetin yüzüne gerçeği çarpmak için bir fırsat doğurur.

Sıkışık canlının sıkıştığı hazneden yani kendisinden yahut alandan yahut olaydan, belki de gezegenden çıkabilmesi düşünüldüğünden kolaydır; ölmesi yeterlidir. Ölümün boğucu yoğunluğunu insanı rahatlatan bir gerilime çevirmek ise ustalık ve zeka ister. Çünkü leke ve gölgenin hiçbir şeyi örtmediğini, tam tersine belirgin kıldığını saptamak ağır yetenektir. Çünkü kimseyi incitmeden otopsisini yapmak hakikaten zordur; önce onu üzmeden öldürecekmişsiniz, sonra canını yakmadan otopsisini yapacaksınız ve ardından sapasağlam evine gönderecekmişsiniz. Bu iş tahmininizden de fazla fedakarlığa bağlıdır. Soğukkanlılıktan çok, sorumluluk, ciddiyet ve fanteziye bağlıdır. Şiddetin şekillenmesine karşı

Flaneur Comics, Thomas Ott’un R.I.P. , Panopticum ve Numaralar 73304-23-4153-6-96-8 adlı kitaplarını yayımladı.

Ott, siyah bir paspartu üzerine yerleştirdiği kutularda bir *storyboard* ortamı yaratıyor.

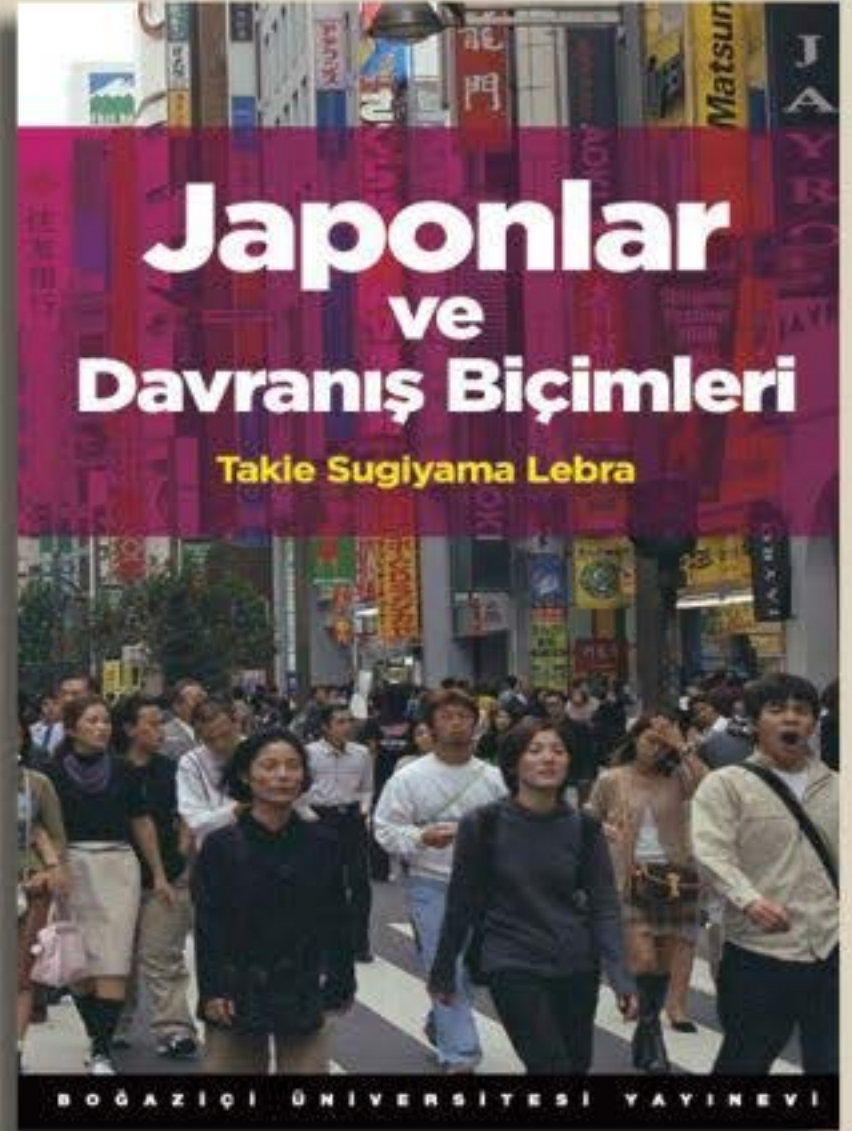
sorumluluk, ilkel benliğin tezahürüne karşı ciddiyet ve olup biteni izleyenlerin rahatsızlanması ihtimalini ortadan kaldıracı fantezi.

Bütün korkularımız, temelde ironiktir ve resmi ideolojinin korkusuzluğu espri yeteneği yoksunluklarıyla teşhis edilir.

EN AZINDAN LOŞ BİR IŞIKTA

Thomas Ott, İsviçre doğumlu bir grafiker olmasına rağmen yoğunluğuyla bir ressam/çizer. Konuşmadan, olayların sıfır zeminde cereyan etmesi için geliştirdiği teknik ve sinemanın, özellikle de kısa filmin atmosferinden hareketle çizgi romanlar hazırlıyor. Siyah bir paspartu üzerine yerleştirdiği kutularda bir *storyboard* ortamı yaratıyor; ancak siyahın hâkimiyeti, kutuların ön plana çıkması için değil de adeta her şeyi kuşatan ve aslolanın siyah olduğunu vurgulamak için planlanmış bir kurgu. Zaten dıştaki siyahı, kutuların içindeki hikayelerle dengeleyen en önemli unsur da hikayelerinin kötücül ve kötümser akışı - hikayeleri teslim alan siyah. Gölgeler ve lekeler ise zaman zaman hükmedilen nesnelere, mekan tasarımına, zavallı kurbanlara "fazla tarama" taciziyle yaklaşıyor ve bireyin tasarrufundaki basitliğin, hataların, zaafıların, suç işleme özleminin, vahşetin bilançosunu nihilizme kesiyor. Thomas Ott, başlarda *scratch art* (kısa/kesik darbelerle tarama sanatı diyebiliriz buna; bizde de Ersin Karabulut örnek verilebilir belki) yöntemiyle korku hikayeleri hazırlamış, filmler çekmiş ve yetinmeyerek de bir ara kurduğu Playboys adlı müzik grubuyla Şok'n Roll adını verdiği tarzda müzik yapıp şarkılar söylemiş bir sanatçı. Flaneur Comics, Thomas Ott'un *R.I.P.*, *Panopticum* ve en çarpıcı eserlerinden sayılan *Numaralar 73304-23-4153-6-96-8* adlı kitaplarını yayımladı. *R.I.P.* dışındakiler sınırlı sayıda, 666 adet basıldı ve her biri numaralandırıldı. Özellikle bu alanın takipçileri, koleksiyonerleri için kaçırılmaz bir fırsat.

Karanlıkta, en azından loş bir ışıkta okunması (seyredilmesi) Thomas Ott'u çok memnun ederdi kanaatindeyim. Hatta bu konuda ısrarcıyım. ■

Hawaii Üniversitesi'nde yıllardır Japon kültür ve davranışına ilişkin dersler veren Takie Sugiyama Lebra, bu kitabında bir yandan Japonlar hakkındaki merakımızı giderirken diğer yandan verdiği yeni bilgilerle bizleri yeni şaşkınlıklara sürüklüyor. Lebra, kitabını oluştururken hem bilimsel hem de bilimsel olmayan yazılı kaynaklara başvuruyor. Japon yazarların olduğu kadar Japonya dışından yazarların metinlerini de dikkate alıyor. Ayrıca çalışmasında gerek "sadece vatandaş" olarak gerekse eleştirel bir gözlemci olarak kendi kişisel deneyimlerinden faydalaniyor.

İLETİŞİM

BOĞAZIÇI ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

bupress@boun.edu.tr Telefon/Faks: 0212 257 87 27
www.bupress.org

SİPARİŞ

www.pandora.com.tr Telefon/Faks: 0212 230 09 62-63
www.bupress.org

www.idefix.com
www.prefix.com.tr

NE ÇOK YAKINDA NE ÇOK UZAKTA BİR GERÇEK

“Başkasının kalmayan hayatı üzerinden kendinizinkine bolca soru soracağınız bir kitapla baş başasınız.”

Ortada bir dünya, ya da bizim bildiğimiz şekliyle bir dünya kalmamış. Dönüşü olmayan uzaklıklar. Canavar'ın yakıtının dönüşü kadar yetmeyeceği nokta. Bir umudun peşine düşmek gölgeleri kovalamak mıdır? Başkasının kalmayan hayatı üzerinden kendinizinkine bolca soru soracağınız bir kitapla baş başasınız; Peter Heller'in *Köpek ve Yıldızlar*'ı böyle bir şey işte...

Zamanı bilmiyoruz, bildiğimiz tek şey şimdiden dokuz yıl önce baş gösteren bir grip salgını ve ardından gelen kan hastalığıyla dünyada yalnızca bir grup insanın kaldığı. Bizse birinin beyninin içindeyiz, Hig'in; bu hastalığa

karısını vermiş, yanında yalnızca köpeği Jasper ve huysuz komşusu Bangley kalmış. Yıllarca Bangley ile yaptığı kısıtlı konuşmaların dışında hep kendi başına kaldığı için artık düşüncelerini sesli mi söylüyor, yoksa içinden mi geçiyor onun farkına bile varmak pek mümkün olmuyor. Ama buna karşın onun şiirsel düşüncelerini dinlemenin, anlattıklarına rağmen keyifli olduğunu söylesem yalan olmaz.

Hig'in başka bir dostu daha var: Keşif uçağı Canavar. Ona hem özgürlüğü veren hem de en büyük kısıtlamayı yapan bir dost bu. Onunla birlikte yaptığı keşifler sayesinde kan hastalığına yakalanmış düşman grupların ya da bağışıklık sistemi bu hastalığı alt etmiş ve kendi dünyalarına kapanmış dost grupların kimler olduğunu biliyor Hig. Ama bilmediği bir şey vardır; yüz on litre ilerde ne olduğu... İşte bu da Canavar'ın onun özgürlüğünü kısıtladığı nokta. Yüz on litrelik deponun tamamını kullanırsa eve dönemeyeceğini bilen Hig'in tek derdi, tabii ki ilersinde ne olduğunu görmek. Aslında tahmin etse de...

NE ÇOK YAKINDA NE DE ÇOK UZAKTA BİR DÜNYA

“Bu şekilde yaşayamam. Hakikaten yaşayamam böyle. Ne yapıyorum ben? Dokuz yıldır yaşıyor rolü yapıyorum,” diye sayıklıyor Hig. Diplomasının mazide kaldığı bir dünyada yalnızca yirmi kasa kola için düşünmeden adam öldürmekle yaşıyor gibi mi yapılır? “Elindeki değerini bilmek,” başka hiçbir seçeneğinin olmadığı bir dünyada öldürmeye/öldürülmeye mi tekabül eder? Her gün gözlem uçuşu yapmak, uçağı onarmak, eldeki beş çeşit sebze yetiştirmek, tavşanlara kapan kurmak... Bu hayattan başka ne beklersin? Neleri hatırlar, neleri özler insan? Karmaşayı mı, partileri, meydanları, sevgileri mi hatırlar, yoksa koyu bir kahveyi mi? Hangisini elde edebilmek için gözünü kırpmadan öldürür başkasını. Hayatta kalan, gerçekten “hayatta kaldığından” nasıl emin olur? Kendi tabularını yarattığın, diğer nedenleri unuttuğun ama eski alışkanlıklarını peşinden sürüklediğin bir dünya bu...

Üç “kişilik” dünyalarına elbet yeni insanlar da katılıyor ama Heller'in “üç kitap” a böldüğü hikayenin kahramanları hep aynı kalıyor. İhtiyaçları, özlemleri ve merakı doğrultusunda hareket eden Hig ve onun deyimiyle “taktikçi süper ego” su Bangley. Bir noktaya kadar Hig'in yapamadıklarını Bangley yaptırıyor ona.

Distopyaların her geçen gün daha inandırıcı geldiği bir dünyadayız. Artık savaş, açlık ya da bir salgın hastalıkla insanlığın ortadan kaybolma düşüncesi imkansızlar arasında değil sanki.

Hayatta kalan, gerçekten "hayatta kaldığından" nasıl emin olur? Kendi tabularını yarattığın, diğer nedenleri unuttuğun ama eski alışkanlıklarını peşinden sürüklediğin bir dünya bu...

Gözünü kırpmadan birini öldürmek gibi... Yalnızca o öldürmesin diye... Ama zaman ilerledikçe Hig'in de bir top dondurma için birilerini öldürebileceğini rahatça söylediğini duyar oluyoruz. Sonrası malum... İç çatışmaların içinden kolayca sıyrılabilen bir yeni dünya düzeni bu. İsteseniz de istemeseniz de! Hig, "Gecenin bir yarısı genç bir çocuğu öldürdüğümüzü söyleyebilir miydiniz?" diye sayıklarken tek savunması, kendini rahatlatmak tek bahanesi onu köpek mamasına çevirmediğidir örneğin.

Distopyaların her geçen gün daha inandırıcı geldiği bir dünyadayız aslında. Artık savaş, açlık ya da bir salgın hastalıkla insanlığın ortadan kaybolma düşüncesi imkansızlar arasında değil sanki. Karamsarlığımı mazur görün ama Hig'in yarattığı dünya ne çok yakında ne de çok uzakta.

Sayfalar ilerledikçe *Köpek ve Yıldızlar*'ın ismindeki romantizm, Hig'in şairane beyin akışının içinde eriyor. Tabii bu noktada bu hayatı yaşayan adamın en büyük romantizmi köpeğinin aç kalmaması için ölen insanların etinden salamura yapması da olabilir. Şartları değişen bir dünyada neyin etik olacağına kim karar verir? En klasiğinden hayatta kalma dürtüsü olabilir belki cevap. Peki böyle bir dünyada kim hayatta kalmak ister? Peki ya bizim dünyamızın daha iyi olduğunu kim söyleyebilir? Hayattayken birbirini yemekle, öldükten sonra yemenin ne farkı var? ■

**KÖPEKLER
VE YILDIZLAR**

Peter Heller
Kolektif Kitap
Çeviren: İlke Doğan

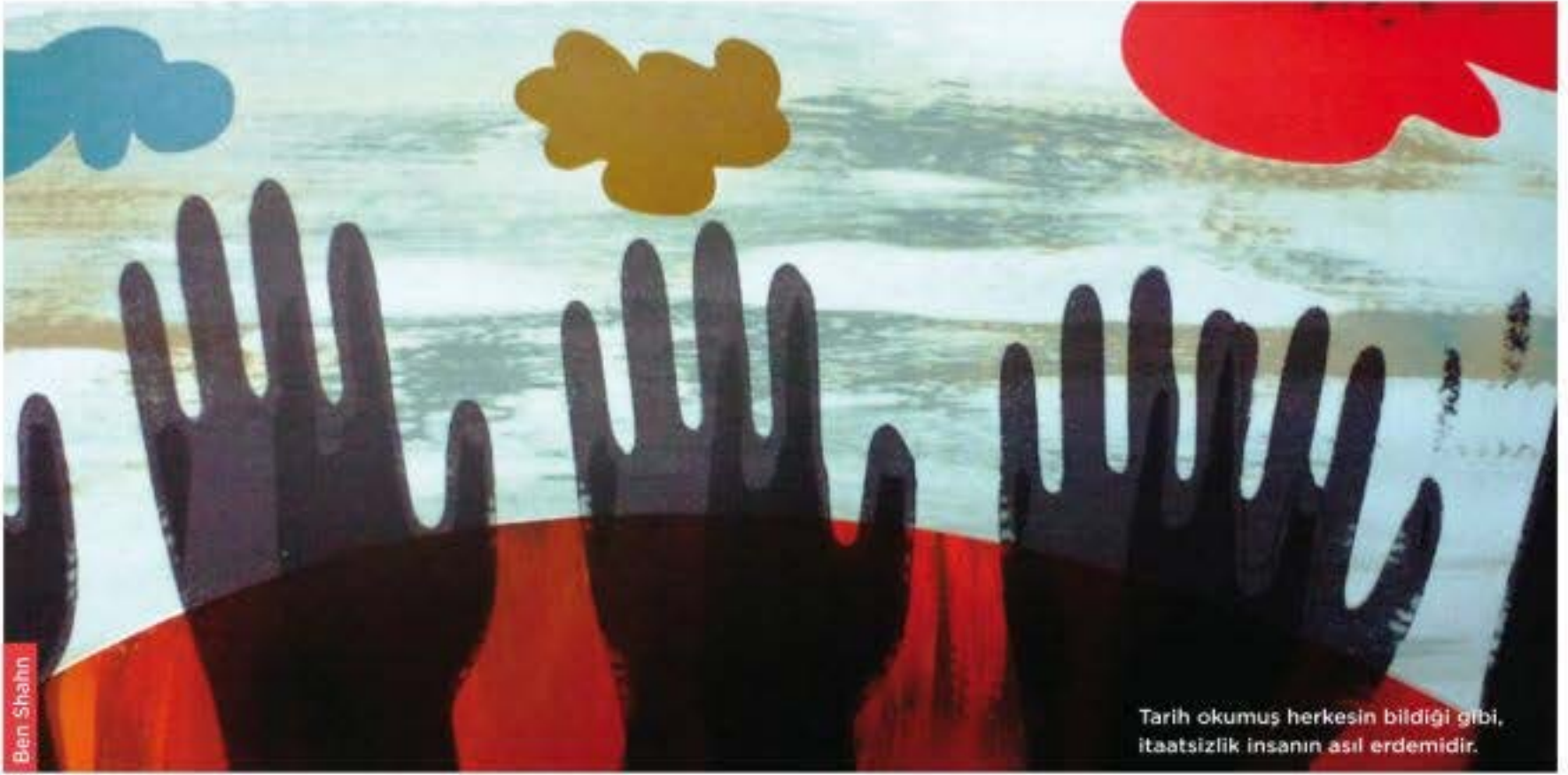
ABD'li iki turist... Depresif bir turist rehberi... Kapalıçarşı'da bir ceset...

"Esra Türkeku, *Kapalıçarşı Cinayeti*'nde çok hakiki bir kahraman yaratmış. Üstelik kadın yazarların da, kadın esrar çözücülerin de ağırlığını koymaya başladığı polisiyemizde görülmedik cinsten bir karakter. 'Hafiye' olarak da kadın karakter olarak da... *Kapalıçarşı Cinayeti*, özellikle bir ilk kitap için çok başarılı."

SEVİN OKYAY

esenkitap

Tarih okumuş herkesin bildiği gibi,
itaatsizlik insanın asıl erdemidir.

ADETA BİR GEZİ MANİFESTOSU

“Oscar Wilde’in metninin, Marksizmden ziyade, liberter-anarşist hareketin mirası içinde değerlendirilmesi gerekir.”

Oscar Wilde’in *Sosyalizm ve İnsan Ruhu* başlıklı kitapçığının yeni baskısının yapıldığını öğrendiğimde, aklıma *Roll* dergisinin 2000’de yaptığı ilk baskı geldi. Sanırım sonraki yıllarda da farklı kapak tasarımlarıyla bir iki baskı daha yapmış, hatta belki *Roll* eki olarak da dağıtılmıştı.

1854-1900 yılları arasında yaşayan Dublin doğumlu bir İrlandalı olan Wilde’in ömrü tam da Viktorya dönemiyle örtüşür (1837-1901). Büyük Britanya’nın bir yandan endüstri devriminin tüm sonuçlarını yaşadığı, öte yandan uluslararası planda Pax Britannica’nın, yani barışın, toplumsal yaşamda da koyu bir muhafazakarlığın egemen olduğu bir dönem. Wilde’in aykırı kişiliği, yenilikçiliği, uçarılığı, dandiliği elbette bu toplumsal örüntü ile bir noktada çatışacaktır. Nitekim eşcinsellik suçlamasıyla karşılaşır, bu suçlamaya karşı açtığı davayı kaybettiği gibi, peşi sıra gelen ikinci bir dava sonucu meşhur baladını yazacağı Reading zindanında iki sene kalacaktır. Bu mahkumiyet süreci Wilde’ı maddi ve manevi olarak bitirir. Artık Britanya’da kalmak istemez, Paris’e gider ve orada sefalet ve yoksulluk içerisinde ölür.

Wilde, yaşamı süresince daha çok tiyatro oyunları ile ekmeğini kazanmıştır. Tek romanı ve en bilinen eseri *Dorian Gray’in Portresi*, taraftarı olduğu dekadantik ve estetizm akımlarının bir uygulaması gibidir. Roman 1890’da ilk yayımlandığında milli ve manevi değerlere zararlı bulunarak eleştirilmiştir.

Wilde ile bir şekilde tanışıp da *Sosyalizm* broşürünün varlığından haberdar olmayanlara konu biraz tuhaf gelebilir, zira Wilde’in cemiyet hayatında politik bir aktivitesi görünmez. Ancak aslına bakılırsa konu bugün anladığımız anlamda (zaman içinde oturmuş anlamıyla) sosyalizm değildir. Tekrar *Roll* baskısına dönecek olursak... *Roll* dergisi o zamanlar plandığı kitap yayıncılığına başlangıç olarak bu eseri seçer, bir “Başlama Vuruşu” ile takdim eder, ardından Murat Belge’nin bir sunuşu gelir. O baskıda sol taraftaki sayfalarda sağdaki Wilde metniyle ilgili çok çeşitli alıntılar yer alır. Diyelim Wilde hapishaneden mi bahsediyor, solda da bir Foucault alıntısı, gibi. Çok özenli, emek verilmiş bir çalışmadır, çevirisi de Fatih Özgüven’e aittir. Yalnız o baskının kusuru Murat Belge’nin çalakalem yazısıdır. Sanırım Belge kendi bilgi dağarcığına güvenerek ve sadece Wilde’in metninden yola çıkarak, metin ile Marksizm ve sosyalizm arasındaki paralelliklere işaret etmeye çalışır. Oysa ki Wilde’in kendisi hakkında yaptığı bir iki ender tanımlamada kullandığı deyim anarşizmdir. Yani Wilde’in metni Marksizmden ziyade liberter-anarşist hareketin mirası içinde değerlendirilmesi gereken bir metindir. Zaten metnin başından sonuna kadar özenle vurgulanan ve kutsanan bireysellik ile başka türlü de düşünülemez. Wilde’in anarşizme meyletmesinin arkasındaki neden ise bizzat tanıştığı Rus anarşist düşünür Pyotr Kropotkin’e olan hayranlığıdır: “Rusya’dan gelen, o güzel İsa’nın ruhuna

Sanırım ciddi yayıncılığın sorumluluklarından birisi de, baskısı yapılan kitapların daha önceki baskılarını ve çevirilerini araştırmak, incelemek olmalı.

sahip adam." Kropotkin'in kişiliğinden etkilenip onu örnek bir birey olarak kutsarken, düşünsel gelişiminde anarşist literatürün bir diğer önemli ismi, aynı zamanda romancı olan kendisinden önce yaşamış William Godwin'in izleri görünür.

Sanırım ciddi yayıncılığın sorumluluklarından birisi de, baskısı yapılan kitapların daha önceki baskılarını ve çevirilerini araştırmak, incelemek olmalı. Aylak Adam (yayınevi) biraz "aylaklık" yapmış gibi geldi. Çeviri idare eder ama Fatih Özgüven'in çevirisi kadar yetkin değil. Ayrıca Wilde'in orijinal baskısında kimi cümlelerde vurgusunu belirtmek için kullandığı italiklerin çoğu es geçilmiş. Umarız okuyucu kitaba ilgi gösterir, Aylak Adam da yeni baskılarda hem çevirinin üzerinden bir daha geçer hem de italikleri ekler. Ayrıca kitabı doğru konumlandırarak bir kısa sunuş eklenmesinde de yarar olacaktır.

ÇOK ÖNEMLİ BİR MİRAS

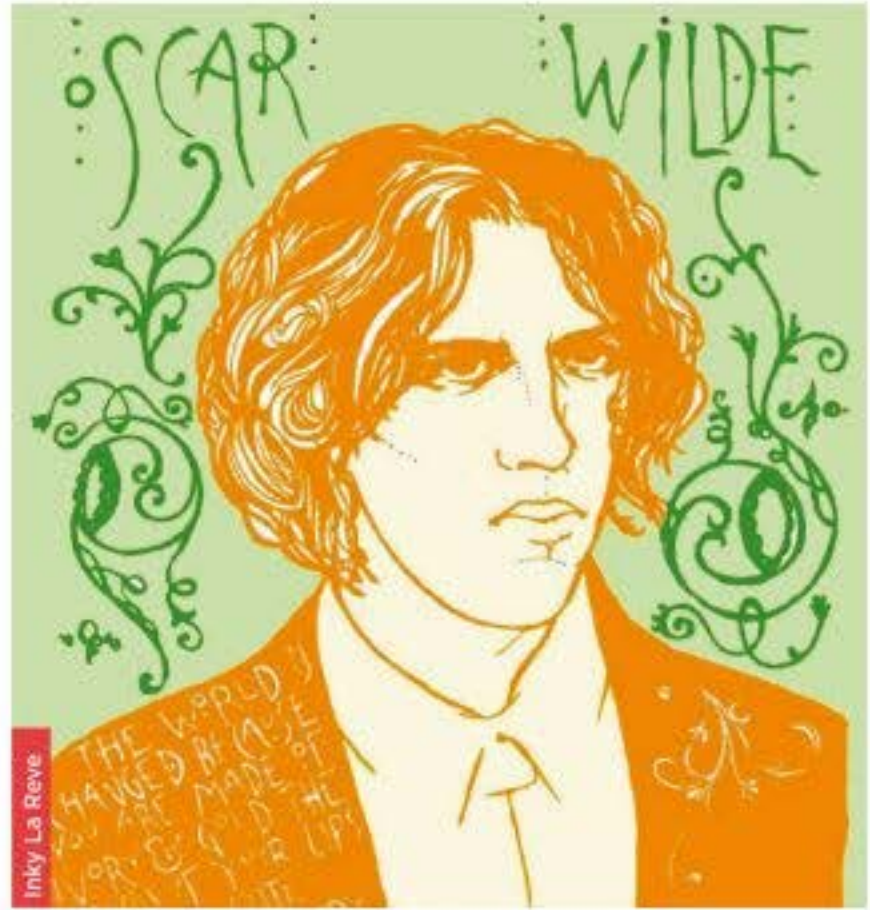
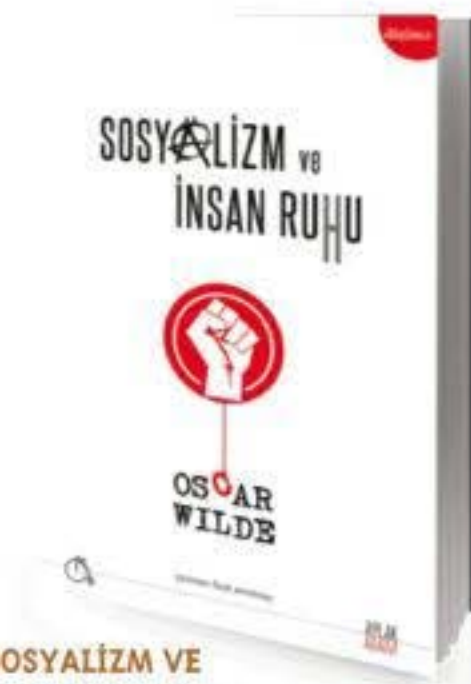
Wilde, metinde ölümünden kısa bir süre sonra hayat bulacak olan sosyalizme yönelik olarak can alıcı uyarılarda bulunur. Ve maalesef uyardığı noktaların hepsi de zaman içinde bir sorun olarak karşımıza çıkar. Bu çerçevede Wilde'in metni hâlâ tüm canlılığı ve içtenliği ile geçerliliğini koruyan çok

önemli bir mirastır. Sanat ve edebiyat konusundaki değerlendirmeleri de hâlâ güncelliğini korur ve dünyanın herhangi bir yerinde mevcut sanat ortamını betimlemek için kullanılabilir. Şimdi sözü adeta bir Gezi manifestosu olabilecek cümleleri ile Wilde'a bırakalım:

"Tarih okumuş herkesin bildiği gibi, itaatsizlik insanın asıl erdemidir. İlerlemeler itaatsizlik yolu ile gerçekleşir, itaatsizlik ve isyan yoluyla."

SOSYALİZM VE İNSAN RUHU

Oscar Wilde
Aylak Adam Yayınları
Çeviren: Fuat Sevimay

Oscar Wilde, metinde sosyalizme yönelik olarak can alıcı uyarılarda bulunur.

"Toplumda para üzerine zenginlerden daha fazla kafa yoran birileri varsa, bunlar yoksullardır. Yoksullar başka hiçbir şey hakkında düşünmezler. Yoksul olmanın sefil tarafı budur."

"Bir zamanlar demokrasiye epey büyük umutlar bağlanmıştı ama basitçe demokrasi insanların, insanlık adına, insanlar tarafından dövülmesi demektir. Bu anlaşılmıştır. Yeri gelmişken şunu da belirtmeliyim ki; tüm otoriteler oldukça onur kırıcıdır. Otorite, onu kullananları da, otoriteye maruz kalanları da alçaltır."

"Otorite, acımasızca, abartılı bir şekilde ya da zalimce kullanıldığında, kendisini ortadan kaldıracak olan isyan ruhunu ve bireyselliği ortaya çıkararak aslında faydalı olur."

"İlerleme Ütopyaların gerçekleşme sürecidir."

"Aslında, bir sanatçı diğer insanların isteklerini dikkate almaya başladığı ve talebi karşılamaya çalıştığı anda sanatçı olmaktan çıkar ve sıkıcı ya da eğlenceli bir zanaatkar, dürüst ya da yalancı bir tüccar olur. Artık bir sanatçı olduğunu daha fazla iddia edemez."

"Sanat, dünyanın bildiği en yoğun bireysellik şeklidir. Hatta dünyanın şu ana kadar tanıdığı tek bireysellik şekli bile diyebiliriz."

"Sanat hiçbir zaman popüler olmaya çalışmamalıdır. Toplum kendisini sanatsal kılmaya çalışmalıdır. Bu ikisi arasında çok büyük bir fark vardır."

"Bayağılık ve aptallık modern yaşamdaki iki gerçektir."

"Toplumsal sağlıklı dediği popüler roman, aslında tamamen sağlıksız bir üretilir ve toplumun sağlıksız dediği bir roman ise, her zaman güzel ve sağlıklı bir sanat eseridir." ■

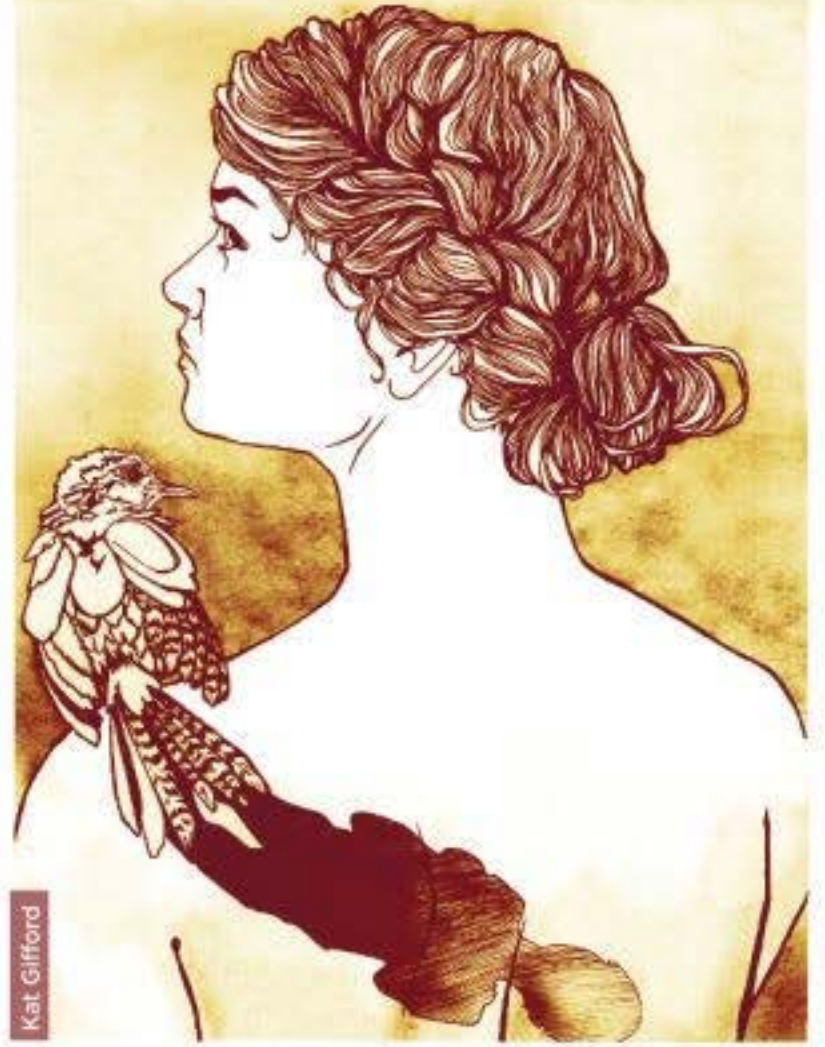
KORKU KUŞUN KANADINDA

“Artık fantastik bir metni sadece fantastik olduğu için ya da gerçekçi bir metni sadece gerçekçi olduğu için okumamızı istemiyor sanki yayın dünyası. Belirsizliğe ne kadar sürüklenirsek o kadar çok okumak isteyeceğimizi düşünüyor.”

“Benim maceram insanın gizemine varmak içindi,” diyordu Yaşar Kemal, Alain Bosquet ile yaptığı ve kendini anlattığı yazışmalarında, ancak şunu da ekliyordu: “İçimde biraz da gerçeği arama çabası var.” Gerçeklik ve düşsellik ikilemi, hem Doğu’da hem Batı’da, hem geçmişte hem de günümüzde edebiyatın başa çıkmaya çalıştığı en temel meselelerden biri oldu. Birçok felsefi akım, birçok farklı edebi tür kendi sınırlarını yarattı bu ikilemi çözmeye çalışırken. Daha doğrusu, bu soruna aradıkları çözüm sayesinde bir akım ya da türe dönüştüler. Bir de arada kalan, gerçekçi olduğu kadar doğaüstü de olabilen eserler çıktı karşımıza. Latin Amerika’dan, Uzakdoğu’dan ve Yaşar Kemal örneğinde olduğu gibi Çukurova’dan...

Bugün bir kitaptan bahsederken kuşkusuz en çok dile getirilen özelliği, eserin gerçek ile hayali iç içe geçirmesi oluyor. Basın bültenlerinde, tanıtımlarda, arka kapak yazılarında o kadar sıklıkla karşılaşıyoruz ki bu nitelikle, artık fantastik bir metni sadece fantastik olduğu için ya da gerçekçi bir metni sadece gerçekçi olduğu için okumamızı istemiyor sanki yayın dünyası. Belirsizliğe ne kadar sürüklenirsek o kadar çok okumak isteyeceğimizi düşünüyor. Çünkü içinde yaşadığımız yüzyıl, kafası karışık, ama fazla bilgiyle karışık bireylerin yüzyılı. Bilimsel olarak kanıtlanmış doğa kanunlarının kurgu öykülerini okumak istemiyoruz. Arada kalmak istiyoruz biraz. İster liberalizm veya kapitalizm, ister postmodernizm diyelim bizi avcuna alan ideolojiye veya sisteme, asıl bizi avcuna alan, hayal ve gerçekliğin sistemlerden bağımsız, saf ve hakiki bir şekilde kesiştiği başka bir alan var edebiyatta: Korku.

“Ne yapmışsa korkusuna rağmen yapmıştı hayatı boyunca.” Bu cümleyi nereden mi hatırlıyoruz? Oğuz Atay’ın, *Tutunamayanlar*’ının gölgesinde kalmış olan *Korkuyu Beklerken* adlı öykü derlemesinden. Türkçe edebiyatın en önemli korku eseri olduğunu iddia edebileceğimiz bu kitap, İngiliz ve Amerikan

Kat Gifford

Hani Cem Karaca diyordu ya “Sevda kuşun kanadında,” diye, işte bu romanda korkudur kuşun kanadında olan.

edebiyatına yerleşen korku edebiyatı geleneğini ve Batılı korku klişelerini aratmayacak unsurlarla doludur. Artık gündelik dilimize giren şu meşhur “öteki”yi, sosyolojik olarak yorumlamaktan bıkmadığımız 20. yüzyılın modern ve müphem bireyini, biraz süslü bir tabir olan ancak çok şey anlatan o “tekinsiz yabancı”yı her satırında tekrar tekrar okudukça yeniden kazıp çıkarabileceğimiz öyküler vardır bu kitapta. Özellikle kitaba adını veren uzun öykü “Korkuyu Beklerken”de, “Beyaz Mantolu Adam”da, “Unutulan”da ve “Demiryolu Hikâyecileri – Bir Rüya”da karşılaştığımız kahramanlar, mekanlar ve metinlere egemen olan psikoloji, 1970’lerin sonunda Türkiye’den bir yazar için bu denli nitelikli bir üslupla yaratması kolay bir dünyanın parçaları değildir.

DAĞ BAŞINDAKİ O ISSIZ KASABALAR

“Demiryolu Hikâyecileri – Bir Rüya”, dağ başındaki bir kasabada, bir tren istasyonunda hikayelerini yazan yalnız kahramanımızın öyküsüdür. Bizi hem korku bağlamında hem de trenden inilen bir kasaba öyküsü olması anlamında bu çağrışımları yaptıran eser, aslında Atay’ın zamanından da önce yazılmış olan, ancak

TEK KANATLI BİR KUŞ

Yaşar Kemal
YKY

henüz okuruna kavuşan bir Yaşar Kemal eseri. *Tek Kanatlı Bir Kuş*, Yaşar Kemal'in bildiğimiz dili ve üslubuyla yazılmış. Etkisini anında zihnimize bırakan, biraz da kısa olmasından hareketle birkaç kez üst üste okumaya kalkışabileceğimiz bir roman bu. Birkaç kez okumaya davet etmesinin sebebiyse, az önce bahsettiğimiz o ikircikli hayal-gerçeklik ilişkisinin temelini, usta yazar tarafından son derece dengeli kurulmuş olması. Ve tabii ki, asıl

meselesinin de bizim en kadim duygumuz olan korku olması.

Posta müdürü Remzi Bey ve eşi Melek Hanım'ın bir trenden inmesiyle başlıyor öykümüz. Onlar, ömrü yollarda geçen, atanmalar nedeniyle oradan oraya dolaşan iki sürgün gibiler adeta. Varmaları gereken bir kasaba var, ama başka bir dünyanın eşiğinde sanki burası. Ne gelen var ne giden, sadece orada bir kasaba olduğunu biliyor kahramanlarımız; bir hayalet kasaba. Ama Remzi Bey bir memur sonuçta, kimsenin yaşamadığı, kimsenin gelip gitmediği bir kasaba da olsa, yeni atandığı postaneye gitmeli. Oğuz Atay'ın öyküsünde yalnız kahramanımız bir mektup yazmak istiyor, ama gönderecek bir adres bile bilmiyordu. O yüzden kurmuştu o ünlü cümleyi: "Ben buradayım sevgili okuyucum, sen neredesin acaba?" İşte Yaşar Kemal'in kahramanı da, kalan her yerin adresine bir çıkış noktası olan, ama kendi adresi belli olmayan bir postaneye ulaşmaya çalışıyor.

Öykü ilerledikçe yeni kahramanlar da katılıyor bu ıssızlığa, terk edilmişliğe. "Alamancı" işçiler ve hayalet kasabanın karşısına dikilecek olan Zeliha ile tanışıyoruz. Sayı çoğalıyor, ama o kasabanın gizemi, kurguya katılan her karakterle daha da derinleşiyor. Bir yandan gündelik gerçekliği olduğu gibi yansıtıyor Yaşar Kemal. Her şeyin basit olduğu, gizemli unsurların gündelik yaşama çok hakim olmadığı, sıradan bir hayat var madalyonun bir yüzünde. Diğer yüzüyse karanlık ve korku dolu. Tıpkı Atay'ın eserinin adındaki gibi, korkuyu beklemekle ilgili bir anlatı bu. Umutların bağlandığı, ekmek parasıyla, ilişkilerle, gündelik gerçekliğimizdeki her önemli adımla ilgisi olan bir gizemin resmini çiziyor yazar. Psikolojik unsurlarla yüklü bir metinde, politik bir zeminin de

Etkisini anında zihnimize bırakan, biraz da kısa olmasından hareketle birkaç kez üst üste okumaya kalkışabileceğimiz bir roman.

kurulabileceğini kanıtlıyor. Yaşadığımız her şeyin arkasında, ötesinde veya berisinde bir yerlerde bir gölge olduğunu hatırlatıyor. Bu hayali gölgenin, yaşanan her gerçeklik kırıntısıyla büyüdüğünü de gösteriyor bize.

Romanın çıkacağı haberini aldığım ilk merak ettiğim ayrıntı, eserin adıydı. *Tek Kanatlı Bir Kuş* ile neyi anlatacaktı Yaşar Kemal? Korku duygusuyla hesaplaşan bir kitap olduğunu da duymuştum ama ancak romanı okuyunca gördüm *Tek Kanatlı Bir Kuş*'u. Ve hep gördüğümüz ama tanımakta zorlandığımız, tanısak da yabancı kaldığımız birini, bir şeyi, bir yeri anlattığını gördüm Kemal'in. Hani Cem Karaca diyordu ya "Sevda kuşun kanadında," diye, işte bu romanda korkudur kuşun kanadında olan. En fazla bu kadarını paylaşmalı henüz eseri okumamış olanlarla. Bir de başka bir üstadın, Ray Bradbury'nin *Kimsenin Trenden İnmediği Kasaba* adlı öyküsünü yine okumalı, Doğu ve Batı'nın birbirini ne kadar tamamlayıcı öyküler anlattığını görmeli. Dağ başındaki o ıssız kasabaların bizi bekler gibi orada durmalarının tekinsizliğini yeniden düşünmeli. ■

Yaşadığımız her şeyin arkasında, ötesinde veya berisinde bir yerlerde bir gölge olduğunu hatırlatıyor.

DEFUNTO: MODERN BREZİLYA EDEBİYATINDA ÖLÜM

“Machado de Assis, Mezarımdan Yazıyorum ile modern edebiyatın yapı taşlarından birini okura sunuyor.

Yaşamı süresince hak ettiği üne kavuşamamış olan oyun yazarı, romancı, şair ve öykücü Machado de Assis, Brezilya edebiyatının en ünlü yazarlarından biri olarak kabul ediliyor. Assis'in yapıtları 19. ve 20. yüzyıl Brezilya edebi akımlarını derinden etkilemiş; Saramago, Fuentes, Sontag ve Woody Allen gibi isimlere ilham kaynağı olmuş. *Mezarımdan Yazıyorum* da, Assis'in yazınında bir dönüm noktası oluşturur ve 20. yüzyılın Latin edebiyatındaki birçok modern yeniliği müjdeler. Lakin eserin kurgusu, hayatı yanlış adımlar ve kibrin yol açtığı bir sinizmle sonuçlanmış bir yazarın otobiyografisi olması bağlamında pek parlak değildir. Zira kahramanımız Cubas, büyük erdemler ya da büyük günahlarla ıstıgal etmemiş ve bu bağlamda insanın trajedilerini, zaferlerini tüm romantizmiyle yaşamamış, sıradan, sade bir burjuvadır. Peki nedir Assis'in okuru kazandığı edebi çerçeve?

Assis, anlatıcısı Brás Cubas üzerinden bir yazar ve ölümlü olarak zamanla mücadelesini temel alıyor. Bizlere mezardan yazan, ölü anlatıcımız Cubas, eserde yaşamının önemli yanlarını, okul yıllarını, Avrupa'da geçirdiği zamanları ve bakan olma çabalarını birkaç cümleyle geçirterek ekseriyetle dört kadınla olan tecrübelerine odaklanır: Parasını alıp onu terk eden Marcella, kendisinin terk ettiği Eugenia, ilk sevgilisi-aşkı Virgilia ve ona çocuğunu verdikten sonra hayatını kaybeden Nhan-lóló.

Cubas, metin boyunca yalnızca onu ölüme götüren zamana değil, ideallerinin, hayallerinin, amaçlarının, ilişkilerinin ve duygularının ölümüne de boyun eğer ve her ölümüyle birlikte bir önceki yaşamını bir sonrakiyle bütünleştiremeyeceğinin farkına varır. Buna iki örnekte şahit oluyoruz: Birincisi Cubas'ın eski arkadaşı Quincas ile karşılaşmasında yaşanan saatin çalınmasında, ötekiyse Cubas'ın saatini tamir ettirmek için gittiği dükkanda eski sevgilisi Marcella ile karşılaşmasında. Bu iki karşılaşma da saatin sembolize ettiği ve anlatıcının eski benliği ile yeni benliğini oluşturan Nietzscheci bir zaman unsuruna, kişinin ölümü aracılığıyla yeniden doğuşuna dayanıyor. Bu şekilde Cubas, zaman içinde geriye gitme çabalarında başarısız olduğunun ve olacağının farkına varıyor. Altını çizmek gerekir ki, kişinin geçmiş zamanda hapsolmuş eski benliğinin sembolize ettiği ölüm, eserin temel taşlarından birini oluşturmaktadır. Zira roman da anlatı boyunca iki defa anlatıcının ölümüne merkezlenir. İlk dokuz bölüm, anlatıcının hastalığı ve ölümüyle başlayıp zamanda geriye döner; lakin ardından tekrar ölümüne odaklanır.

Mert Tugen 2019

Assis, anlatıcısı Brás Cubas üzerinden bir yazar ve ölümlü olarak zamanla mücadelesini temel alıyor.

Mert Tugen

MEZARIMDAN YAZIYORUM

Machado de Assis

Jaguar Kitap

Çeviren: Rüstem Ertuğ

Altınay

İkinci dönüş ise eserin onuncu bölümünde Cubas'ın doğumuyla başlayarak yaşantısının olgunluk dönemindeki istigallerini kapsayarak yeniden ölümüne varır.

ZAMANA KARŞI MÜCADELE

Birçok kilit noktada yazarın, anlatıcının görüşlerine karşı çıktığını da belirtmeliyiz. Örneğin genç Cubas, Marcella'nın onu sevdiğine inanırken yazar duruma ironik ve alaycı yaklaşmaktadır (yaklaşımlardaki bu tezatlıkların kimi zaman William Blake'in *Masumiyet ve Tecrübe Şarkıları* hissiyatını

uyandırdığını söyleyebiliriz). Lakin yazar ile Cubas arasındaki en mühim farklılık, karakterin geçmiş zaman ve üçüncül anlatımla sınırlanmışken, yazarın birincil anlatım ile zamanlar arasında geçiş yapabiliyor olması. Böylece yazar, anlatıcının aksine, zamana karşı olan mücadelesinde üstün geliyor.

Bir de eserin "okur" ile olan münasebetleri söz konusu. Assis okurunu çalışmasına dahil edebilmek adına farklı teknikler kullanıyor. Genellikle doğrudan okura hitap eden anlatıcı, kimi zaman okurundan kitabın belli bir kısmına dönerek hafızasını tazelemesini, kimi zaman da bir noktaya daha çok ilgi göstermesini talep ediyor. Bu çeşit yöntemlerle yazar sahip olmak istediği okurun imgesi yaratarak, romanda aktif bir biçimde yer alacak eleştirel, hayalgücü kuvvetli ve karar verebilen bir okur tercih ediyor.

Nihayetinde Assis'in eseri, okurlarını kurgusal bir geçmişte sınırlamak yerine metnin içinde sonsuzluğu barındıran yeni bir biçim yaratmayı başarıyor. Bu sonsuzluğun bağlamında söyleyebiliriz ki, *Mezarımdan Yazıyorum* nihai formunu bir sonuç olarak değil, eski benlik ile yeni benliğin yarattığı ölüm-yaşam tezatlığının gebe kaldığı bir diyalektik olarak alıyor. Cubas'ın cansız bir yazar olarak aynı anda varolduğu materyal-ölümlü ve edebi-ölümsüz varoluş, metnin diyalektiğinin dürtülerini başarılı bir biçimde işleyerek *Mezarımdan Yazıyorum* ile modern edebiyatın yapı taşlarından birini okura sunuyor. ■

Yazar, okurunu çalışmasına dahil edebilmek adına farklı teknikler kullanıyor.

SIMPSONLAR TÜRKİYE'DE!

İLK KİTAP MAKARA KUKARA TÜM KİTABEVLERİNDE!

VE BU DAHA BAŞLANGIÇ...

www.aylakitap.com - aylakitap@aylakitap.com facebook/aylakitapyayinlari
Tel: 0 216 345 40 69 (pbx) Faks: 0 216 345 42 68

HAYATIM POPÜLER ROMAN!

“ Birkaç basmakalıp tekniğin üzerinde gayet kaba bir dans edermiş gibi görünen popüler romanlarla ne yapmaktayız? ”

Aşk romanları, hidayet romanları, bilimkurgu romanları, polisiyeler, fantastikler, korku, tarih romanları, siyasi kurgular... Neler yok neler! Evet evet, popüler romanlara gelin! Günlerdir, karıştırıp karıştırıp duruyorum Veli Uğur'un 1980 sonrası Türkiye'de Popüler Roman çalışmasını. Popüler roman bolluğu varken, son derece az olan popüler roman incelemeleri, eleştirileri içinde Uğur'un çalışmasını popüler romanın romanını okur gibi okuyorum.

Müzikte arabeski, siyasette İslam hareketini, edebiyatta da popülistmi doğuran 80'ler... Popüler romanın içimizden taşıp fışkırması, yayın piyasasını, edebiyatı neredeyse ele geçirmesi de bilindiği gibi 80'lere denk geliyor. Bu dönemde başlayan kesin dönüşüm, popüler edebiyat dediğimiz türün patlamasını, bu bağlamda kitabın "meta" haline gelmesini sağlamakla kalmaz, bugün çoksatan kitapların büyük kısmının bu tür ürünlerden oluşmasına ve bunun doğal bir sonucu olarak pazarın popüler romanlara

bağımlılık geliştirmesine de sebep olur. Yoğun, karşılıklı ve bağımlı bir ilişki süreci başlar kitap piyasasında. Okurun ilgisini çekecek, yüz binlere, milyonlara ulaşacak kitaplar yaratılmalıdır, bunun için de çeşitli "edebi" olmayan stratejilere ihtiyaç vardır. Popüler romanlar çeşitli alt türlere ayrılır bizde de tıpkı Batı'da olduğu gibi. (Edebiyatta da var olan bu türlerle, popüler roman için olanlar arasındaki ayrımı göz ardı etmeden tabii ki.) Bu alanda ürün verecek

yazarlar için belirli kalıplar, yazım ve satış stratejileri oluşturulur, bu stratejiler de zamanla rayına oturur.

Veli Uğur işte bu alt türler üzerinden ayrıntılı bir tarama sunuyor bize. Türlerin Türkçedeki belli başlı temsilcilerini ve bu temsilcilerin çok okunan romanlarını ele alıyor. Söz gelimi aşk romanlarına bakalım: 80 sonrası popüler aşk romanlarımıza bireyselleşme, gelenekten kopuş, cinsellik arayışı ve kadınların toplumsal hayatta değişen rolleri damgasını vurur. Belli başlı kodları da vardır bu romanların: Özdeşleştirme, arındırma, nostalji gibi. Tüm popüler romanlarda olduğu gibi aşk romanları da okurlarına özdeşleşebilecekleri imajlar ve rol modelleri sunar. Özellikle cinselliğin çok ön planda olduğu romanlarda yazar hem ayrıntılı cinsel ilişki sahneleri kaleme alır hem de burada yapılanların yanlış ya da günah olduğunu her seferinde vurgular. Ve nerede o eski aşklar serzenişi hemen her romanda kullanılır.

Bilimkurguda ve fantastikte genelde çuvallayan Türk popüler romanının onurunu polisiyede ve tarihi romanda kurtarıyoruz... Veli Uğur'un çalışmasının en uzun bölümlerinden biri ise hidayet romanları. Biz'in ne şahane, öteki'nin ne berbat olduğu klişesi üzerine kurulu türde, ideoloji, kurgunun da önüne geçer. Uğur'un oldukça ilginç tespitlerine göre ilk dönemlerde dünya işlerinden elini eteğini çekmiş, mazbut bir dindarlık anlayışı vazedilirken, son dönem yazılan hidayet romanlarına zengin Müslüman kahramanlar damgasını vurmuştur. İslamcı zengin bireylerin değil, İslamcı zengin sınıfların romanları yazılmaya başlanmıştır.

Böylesine çok yazılmış kitap, onları yazan binler, okuyan yüz binler, milyonlar? Birkaç basmakalıp tekniğin üzerinde gayet kaba bir dans edermiş gibi görünen popüler romanlarla ne yapmaktayız? Umutla cevap veriyorum: Edebiyatı aramaktayız. ■

1980 SONRASI TÜRKİYE'DE POPÜLER ROMAN

Veli Uğur

Koç Üniversitesi Yayınları

Pascalini

Okurun ilgisini çekecek, yüz binlere, milyonlara ulaşacak kitaplar yaratılmalıdır, bunun için de çeşitli "edebi" olmayan stratejilere ihtiyaç vardır.